

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Illvstrivm Miracvlorvm Et Historiarvm Memorabilivm Lib. XII

Caesarius <Heisterbacensis>

Antverpiae, 1605

De Tentatione Liber Qvartvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13177

DE TENTATIO- NE LIBRI QVARTI

CAPVT PRIMVM.

CAESARIVS.

ASCENDENTES filij Israël de Egypto, *Tentatio*
 mox tentati sunt in deserto. *quid sit,*
 Egyptus designat mundum, siue peccatum, de- *Ex vnde.*
 sertum monasterium: respectu enim *Exod. 15*
 multitudinis à multis deseritur, & à *16.*
 paucis incolitur. Egyptus interpreta-
 tur tenebræ, vel tribulatio, vel angustia persequens: &
 vbi maiores tenebræ, tribulationes, angustie, & perse-
 cutio, quàm in mundo & in peccato? Nusquam. Filij
 Israël sunt electi quique, qui statim vt egressi fuerint
 de seculo per conuersionem, & de peccato per contri-
 tionem atque confessionem, vix esse potest, quin in
 monasterio quasi in deserto, circa principium maxi-
 mè, multimodam incurrant tentationem. Et con-
 grue viderur in quarta distinctione esse tractandum
 de tentatione, quia quaternarius stabilitatis numerus
 est: corpus enim quadratum, in quamcunque partem
 vergat, stationem naturalem seruat. Cùm peccator ad
 Dominum corpore, deserendo seculum, fuerit con-
 uersus, corde pro peccatis suis contritus, & oris con-
 fessione iustificatus atque confirmatus, tunc ad pu-
 gnam tentationis procedet securiùs, & cùm hoste di-
 micabit efficaciùs. Vnde Saluator post baptismũ, non
 ante, permisit se tentari à diabolo. Confessio oris cum *Matth. 4*
 contritione cordis, secundus baptismus est. Hinc est
 quòd Apostoli post aduētum Spiritus sancti, persecu-
 tionibus exponuntur, in cuius figuram mox post Pen-
 tecosten libri Regum leguntur, in quibus bella fidelis
 populi cum gētibus, id est virtutum cum vitijs, com-
 memorantur. APOLLONIVS: Viderur is rectus esse or-

L 3

do iu.

do iustificationis, vt sicut contritionem confessio, ita confessionem sequi debeat satisfactio. CAESARIUS Iustè quidem moueris, sed tentationis vim non intelligis. Quòd apud religiosos, & maximè in ordine monastico, satisfactio pro peccatis siue pœnitentia sit tentatio, facillè tibi ex verbis bene experti, id est sancti, Iob probabo, ait enim: Militia est vita hominis super terram. Alia translatio habet: Tentatio est vita hominis super terram: & militia est & tentatio; militia est propter exercitium; tentatio propter laborem & periculum. Et nota quòd non dicitur, tentatio est vita animalis, sed hominis, id est, humanè & rationabiliter viuentis, qualis est vita religiosorum, qui secundùm spiritum viuunt, & carnis desideria non perficiunt. Seculares verò atque carnales, qui secundùm carnem ambulant, improprie tentari dicuntur, quia mox vt tentamenta sentiunt, vel consentiunt, vel tepidè resistunt, similes equo & mulo, quibus non est intellectus. Si ergo tentatio est religiosorum vita, qui vigilando, ieiunando, orando, in prosperis & aduersis obediendo propter Christum, nihil in hoc mundo terreni possidendo, semper vitijs & concupiscentijs contradicunt; necesse est, vt ipsam tentationem concedas pro peccatis illorum satisfactionem. Venientibus ad ordinem nostrum, etiam si innumera & grauissima commiserunt peccata, nil eis aliud iniungitur pro satisfactione, nisi vt ordinem seruent. Hinc est quòd sanctus Bernardus, cum tempore quodam quendam regem Francorum in ordinem recepisset, illi solummodo, post confessionem, dominicam orationem iniunxit; quo turbato, putans sibi à sancto illudi, respondit Abbas beatus: Tu tantùm orationem hanc dicit, & ordinem custodi, & ego pro peccatis tuis rationem reddam in die iudicij. Item cum idem sanctus casu transiret, vbi homo reus erat suspendendus, & peteret cum sibi dari, iudexque diceret: Domine fur est, & suspensio dignus. Respondit Abbas: Da mihi eum, & ego suspendam illum, ordinis distractionem suspendium appellans. Hoc indultum est ordini a sede Apostolica,

Iob 7.

Galat. 5.

Psal. 31.

stolica, vt eius obseruatio, pro qualibet satisfactione peccatoribus sufficiat. APOLLONIVS: Si religio nostra pro peccatis nostris est satisfactio, & eadē satisfactio exterior est tentatio, nosse vellem in quibus vel à quibus tentemur. CÆSARIVS: In quibus tentamur, quatuor sunt, Deus, caro, mundus, & diabolus. Quòd à Deo tentemur, testis est Moyses, dicens: Tentauit Deus Abraham. Item: Tentat vos Dominus Deus vester. Deus verò, secùdum quod Apostolus Iacobus ait: intentator malorum est. Tres residui tētatores, hostes sunt, & ideo vt hostes cauendi. Cedendo eis, confundimur; resistendo, meremur; vincendo coronamur. Quantus sit in tentatione labor, quantus timor, quantum dispendium, quantumve meritum, sequentia declarabunt exempla.

CAPVT II.

SEPTEM sunt vitia principalia de vna virulenta radice, superbia scilicet, pullulantia, ex quibus vniuersa penè procedunt tentamenta. Primum vitium superbiæ succedens est inanis gloria, secùdum ira, tertium inuidia, quartum acedia, quintum auaritia, sextum gula vel gastrimargia, septimum luxuria. Ex his quædam spiritualia sunt, vt inanis gloria, ira, inuidia: quædam corporalia, vt gula & luxuria: quædam mixta, vt acedia, auaritia. Acedia, quantum pertinet ad dolorem cordis, vitium spirituale est; quantum ad torporem corporis, corporale est. Septem istæ pestes septē sunt riuuli, quibus irrigatur terra Ægypti, id est tenebrosus cor peccatoris. Et sicut Nilus, ex cuius abundantia diuiduntur septem riuuli, fluit de paradiso, & deriuatur per Ægyptum: Ita Lucifer eiectus de cælo propter superbiam, per hæc septem vitia se diffundit per cor humanum peccatis mortalibus tenebrosus. Septem ista vitia designant septem illas gentes immundas, quas Dominus a facie Israël de terra promissionis deleuit. Designatur etiam per dæmonia septem, quæ Saluator de corde Mariæ Magdalene eiecit. Ex quatuor rotis huius septenarij Ioël Propheeta quadrigam construit Pharaoni, dicens: Residuum

Genes. 22
Deut. 13
Iac. 1.1

De 7. vitis capitalibus.

Deut. 7.

Luca 8.
Ioel. 1.

*Gregor.
lib. 33.
Moral.
cap. 39.*

*Amos 1.
2o*

eruca comedit locusta, & residuum locustæ comedit bruchus, & residuum bruchi comedit rubigo. Per erucam beatus Gregorius notat libidinem, per locustam inanem gloriam, per bruchum ingluuiem ventris, per rubiginem iram. Multi domant libidinem, sed inde eriguntur in superbiam: de superbia ruunt in ingluuiem, de nimia comestione & ebrietate in iram vertuntur. Tres equi hunc currum trahentes, tria vitia sunt residua, invidia scilicet, tristitia, & auaritia. Ecce tria & quatuor scelera, quibus diabolus vehitur secundum Amos prophetam in Damascum, in Gazam, in Tyrum, in Edom, in Ammon, in Moab, etiam in Iudam, & in Israël. APOLLONIUS: Cum vitijs istis tentamur, sicut in nobis, vel extra nos? CÆSARIUS: Post ingressum virtutum, non sunt in nobis per habitum & usum, sed secundum fomitem. Sicut in ingressu filiorum Israël, septem illæ gentes non sunt omnino deletæ, sed tributis subactæ: sic ingressis virtutibus in terram cordis nostri, vitia non profus extinguuntur, sed restringuntur. Et sicut postea filij Israël sepius a reliquijs earundem gentium impugnabantur, ita per fomitem vitiorum, frequenter virtutes nostræ tentantur & exercitantur. APOLLONIUS: Rogo vt de viribus horum septem vitiorum me expedias, & quam acriter nos tentent, subiunctis exemplis ostendas.

CAPVT III.

CÆSARIUS.

Desuperbia.

SUPERBIA, quæ primum locum tenet inter vitia, est singularis excellentiæ super alios quidam appetitus: vnde dicta est superbia, quasi suprabriam, id est, mensuram se extollens. Sub hoc vitio in predicto septenario a quibusdam inanis gloria comprehenditur. Duo enim genera sunt superbiæ, vnum est intus in cordis elatione, alterum foris in operis ostensione: primum proprie dicitur superbia, alterum iactantia, vel inanis gloria. Superbiæ propagines & vires sunt inobedientia, inconstantia, hypocrisis, contetiones, pertinacia, discordia, nouitarum præsumptiones. Quatum
per

per vitium superbiæ caro, mundus, & diabolus, non
solam sæculares, sed & personas claustrales tentent,
sequentia declarabunt.

CAPVT. IV.

IN Hemmenrode Conuersus quidam fuit natione *Apostatare ex*
Coloniensis, nomine Liffardus, vir satis humilis *superbia*
ac mansuetus; huius erat officij, sues monasterij *volens, in*
custodire. Circa finem vitæ eius, sicut mihi retulit do- *spectu ca*
minus Hermannus, tunc Abbas illius, tali ordine ten- *daueri-*
tatus est à spiritu superbiæ. Cū esset senex, & diu por- *bus, respo-*
tos pauisset, talia cœpit in cogitationibus suis tracta- *psit.*
re: Quid est quod ago? Homo sum bene natus, sed
propter hoc vile officiū omnibus amicis meis despe-
ctus: non ero diutius in hoc loco subulcus ad illorum
confusionem, ex quo mihi non parcitur, recedā hinc.
Qui cū fixum teneret in animo, quòd manè rece-
deret de monasterio, tentationes diutius non valens
sustinere, nocte eadem, cū in lecto suo sederet & vi-
gilaret, persona quædam reuerenda illi apparuit, & vt
se sequeretur manu signauit. Mox ille surgens, calcea-
menta induit, & præcedentē secutus, ad ostium dor-
mitorij venit: quo cælitus patefacto, simul ad ianuam
accesserunt ecclesiæ, quam eadem potentia confide-
rans apertam, simul ingressi sunt. Ita ei signis erat im-
portunus, vt non posset non sequi præcedentem. Cū-
que duce-retur per medium chorum Conuersorum, &
coram altari sancti Ioannis Baptistæ transiens, pro-
fundè inclinaret & ordinatè, inclinauit & ille, dicēs:
Bene fecisti, sic profundè inclinando: venientesque ad
meridionale ostium ecclesiæ, per quod itur in clau-
strum, viderunt illud ostium similiter apertum, quod
ducit ad cœmiteriū. Vniuersa hæc ostia noctibus etiā
clauibus firmantur. His visis, frater Liffardus miratus
est valde, nec tamen ausus fuit illum interrogare, tu
quises, vel quò me ducis? Ingressis eis cœmiterium,
statim aperta sunt sepulchra omnia morruorum, &
& cū Conuersum duxisset ad hominem recenter se-
pultum, dicebat illi: Vides hunc hominem? Citò talis
eris, quò vis ire? Quē cū adhuc ducere vellet ad alia

corpora putrida, multumque fortentia, cepit Cōuer-
sus reniti & clamare, parce mihi Domine, parce, non
enim illa possum videre. Cui ductor respondit: Si non
potes hoc quod citò eris videre, vt quid propter mo-
dicam superbiam vis de portu salutis recedere? Si er-
go vis vt parcam tibi, promitte mihi, quòd non rece-
das ab hoc loco. Et promisit ei: Quem cūm reduce-
ret, mox clausa sunt sepulchra, clausa sunt post eos
ostia singula; & cūm transfret ante altare Conuerso-
rum, ibique inclinaret, denuo de hoc eum commen-
dauit; satis ostendens quòd Deo placeret inclinatio
profunda. Ingressis eis dormitorium, statim post eos
clausum est ostium; mox verò vt Conuersus in suum
lectum se reclinauit, persona ducentis disparuit, & ab
illa hora tentatio immissa cessauit. **APOLLONIVS:**
Puto Angelum Domini fuisse personam illam, qui
Conuersum superbientem tam horrenda visione eru-
dit, & ad statum humilitatis reduceret. **CÆSARIUS:**
Bene sentis: tanta enim est clementia Redemptoris,
vt licet sinat suos aliquando seruos grauibus tenta-
tionibus pulsari, non tamen eosdem permittit, tenta-
tionibus cedendo, mercede suorum laborum fraudari.
APOLLONIVS: Timeo quòd saepe inanis gloria reli-
giosorum merita impediatur. **CÆSARIUS:** Vana glo-
ria virtutibus nimis est importuna, & de sanctitate
nascitur.

CAPVT V.

*Virgini-
tatem sine
humili-
tate de-
mon non
timet.*

Obsessum quendam amici sui ad quoddam ce-
nobium ordinis nostri, spe liberationis, tra-
xerunt. Ad quem egressus Prior, assumpto se-
cum monacho magnæ opinionis adolescente, quem
nouerat virginem corpore, ait dæmoni: Si præceperit
tibi monachus iste vt ex eas, quomodo audebis manere?
Respondit dæmon: Non eum timeo: superbus est
enim. **APOLLONIVS:** Ex hoc loco satis intelligo, quòd
ex virtute corporalis innocentiae in mente huius mo-
nachi natum sit vitiū inanis gloriae. **CÆSARIUS:** Nec
Deo placet, nec diabolus timet sine humilitate virgi-
nitatem, cūm tamen Deo placeat, & diabolus timeat
sine

sue virginitate humilitatem. Ecce exemplum.

CAPVT VI.

A Pud nos quidam monachus fuit, nomine Theobaldus, ante conuersionem peccator opere, uino & tesseriis deditus totus, & propter suam scurrilitatem in tota ciuitate Coloniensi notissimus. Sape illum nudum per plateas eiusdem ciuitatis intercedere uidi. Tandem de scurrilitate sua compunctus, ad intercessionem Priorum Coloniensium, a domino Geuardo Abbate nostro susceptus, in domo nostra nouitius est effectus. Cū esset in probatione, sperans Deo nihil esse acceptabilius operibus humilitatis, ut sibi lauare concederetur panniculos cauteriorū petiuit, & obtinuit. Quod cū fecisset per dies aliquot, tentator adfuit, & sagitta superbię cor eius vulnerans, huiusmodi cogitationes immisit; Quid agis o stulte? quid ad te pertinet horum immunditias, quorū tu forte natione maior es, lauare? Dū huiusmodi cogitationes aliquanto tempore in eius corde uersarentur a diabolo illas esse intelligēs, qui rex est super omnes filios superbię, die quadā panniculos solito diligentius lauit, & ut diabolum amplius confunderet, immixtamq; superbiā retunderet, ipsam ablutionē bibit. Vidit hęc diabolus, & inuidit, & quę per spiritum superbię profecternere non potuit, terroribus aggressus est. Hęc quę dicta sunt retulit mihi Dominus Henricus Abbas noster, asserens se ab eius ore audiuisse sub typo confessionis. Ex ipsa enim immūda & fœtida potatione ita in uentre torsionibus fortissimis torquebatur, ut omnia eius interiora distrūpi uiderentur. Nocte quadā, cū natura cogēte iret ad priuatā, duos homines in trabe eiusdem camerae suspesos uidit: erant eorum corpora nigra, uerimenta laniata, facies uelata, ut nihil aliud quam fures putarētur. Quos cū nouitius ex improuiso conspexit, ualde territus, & penē extra mentem factus, ad dormitorium recurrit, & iuxta lectum Henrici monachi, postea maioris Cellerarij, anhelus resedit, & sicut mihi idem Henricus recitauit, ita contremuit, ita crebris singultibus pectus pulsauit, ut

*Humilitas
satis odit
diabolus.*

Iob 41.

valde

valde miraretur quid haberet, vel quid vidisset. Cui cum signasset ut iret dormitum, eo quod frigus esset, & ille in sola tunica sederet, non acquieuit. Tunc scapulis eius partem operimenti sui iniecit, sicque usque ad signa matutinalia sedere permisit. **APOLLONIVS:** Mirum quod paries nouus tam validè impulsus subsistere potuit. **CÆSARIUS:** Diu non stetit, quia crebris tentationum ictibus quassatus, tandem sub specie boni deceptus est & deiectus. Factus verò monachus, ut sibi liceret visitare cognatos suos in Francia, quos ante conuersionem in viginti annis non viderat, nec videre curauerat, & illic esse per annum in quadam domo ordinis nostri ab Abbate cum multa importunitate extorsit. Iuit, & redijt, ac deinde apostasiam incurrens, extra ordinem defunctus est. Retulit enim nobis quidam vagus clericus, qui etiam fini eius interfuit, quod cuidam seculari sacerdoti fuerit confessus, & ab eo inunctus atque communicatus, sicque in bona contritione defunctus est. **APOLLONIVS:** Ex nimis importuna dæmonum tentatione hinc disco, plus eos tenuisse nouitij huius humilitatem, quam supradicti monachi virginitatem. **CÆSARIUS:** Quàm contraria sit illorum superbiæ verà humilitas, ex sequenti capitulo plenius agnosces. Quod dicturus sum, de sancto Bernardo gestum audiui, & quia nusquam scriptum inueni, scripto mandare dignum duxi.

CAPVT VII.

DE quadam, humilitatis causa, sanctus Abbas Bernardus à ferrario sibi iussit unguentū dari, & in calefactorio ignem fieri: qui super se ostium claudens, ne ex opere tam despecto laudem quærere videretur, calceos suos inungere cœpit. Inuidens tantæ humilitati superbiæ spiritus, officinam humilitatis in forma honesti hospitis intrauit, & ubi esset Abbas clara voce requisivit. Ad quem cum vit sanctus oculos leuasset, dæmon clamauit. Wach qualis Abbas! certè magis diceret illius honestatem hospitibus occurrere, quàm ad confusionem fratrum suorum in calceis inungendis occupari. Statim vit sanctus

Sanctus per sanctum Spiritum illum intelligens spiritum esse immundum, rursus ad opus humilitatis oculos reflexit, & spiritus ille ventosus in aërem resolutus nusquam comparuit. APOLLONIVS: Si viri iusti in operibus despectis timet elationem, vel, quod minus est, notari ab illa, multum nobis cauendum est, de vana gloria, quando opera exercemus sancta & honesta.

CÆSARIVS: Quid appellas opera sancta & honesta? APOLLONIVS: Orare, cantare, prædicare, hisque similia. CÆSARIVS: Nobis, qui iusti nondum sumus, vt dicis, plurimum cauendum est, de inani gloria, quia orantes frequenter etiam nolentes extollit ipsa lacrymarum gratia, & deuotio cordis; cantantes siue psallentes dulcedo vel sonoritas vocis; prædicantes sapientat & inflat scientia, eloquentia, & sublimitas sermonis. Alij, q̄ omnino stultitiæ deputandum est, cum non habeant gratiam orandi, vel vocem cantandi, siue scientiam facundiamque prædicandi, quasi de habitis gloriantur. Quod etiã maioris demetiæ est; quidam ad hoc tantum orant, cantant, prædicat, vt laudem humanam, atque temporale emolumentum ex eis consequantur. De talibus Saluator dicit in Evangelio: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam, id est, hoc quod quæsierunt; laudem scilicet hominum & lucrum. Ita iam dictis operibus sanctis, quod quosdam tantum superbia ad meritum tãgit; alios per delectationem angit; plurimos, vt hypocritas, per consensum & desiderium victos fortiter premit. Vis nunc aliqua de talibus audire exempla? APOLLONIVS: Hoc dudum desiderauĩ. CÆSARIVS: De excellentia orationis habes exemplum in secunda distinctione, capite vicesimo secundo, vbi diabolus ad monachi lacrymas respexit, cum eum gratia eadem extulisset. Quantum sit periculum in vocis extollentia, exempla te instruent subsequencia.

CAPVT VIII.

SICVT didici, non ex lectione, sed ex cuiusdam magni, tam vita quàm doctrina, viri relatione, monachus quidam erat in monte Cassino, vocem habens

Inanis gloria cauenda in bonis operibus.

Matt. 6.

Inanis gloria ex voce canora quæ sita.

habens suavissimam, hic cum in Vigilia Paschæ in veste leuitica cereū benediceret, & voce dulcissima dulcissimam eiusdem benedictionis melodiam resonaret, & vox eius in auribus omnium tanquam musica in conuiuio vini, benedicto cereo, alioquin translatus nusquam comparuit: & nescitur vsque in hodiernum diem, a quo sit translatus, vel in quem locum depositus. APOLLONIUS: Quid si illum transtulit Angelus Domini? CÆSARIUS: Hoc non est visum fratribus, qui eius vitam nouerant. Magis timeretur, quod raptus eius fuerat vitium subortæ elationis, quam meritum deuotionis. Audi quid August. dicat: Quotiens, inquit, me plus delectat cantus, quam res quæ cantatur, totiens pœnaliter me peccare confiteor. Et organum illud sancti Spiritus, beatus scilicet Papa Gregorius, etiam dicit: Cum blanda vox queritur, vita sobria deseritur. Ecce exemplum.

Eccli. 19.
Confess.
cap. 33.
Lib. 10.

CAPVT IX.

TEmpore quodam, clericis quibusdam in ecclesia quadam seculari fortiter, id est clamorose, cantantibus, non deuote, & voces tumultuosas in sublime tollentibus, vidit homo quidam religiosus, qui forte tunc adfuit, quendam dæmonem in loco eminentiori stantem, saccum magnum & longum in sinistra manu tenere, qui cantantium voces dextra laetius extensa capiebat, ac in eundem saccum mittebat. Illis expleto cantu inter se gloriantibus, tanquam qui bene & fortiter Deum laudassent, respondit ille qui viderat visionem: Bene quidem cantastis, sed saccum plenum cantastis. Mirantibus illis, & interrogantibus cur hoc diceret, visionem eis exposuit. Hęc mihi retulit Abbas ordinis Cisterciensis, vir summæ grauitatis. His exemplis non confunditur deuotus clamor, quo Deus laudatur in cantu & psalmodia, sed tantum inanis gloria. Memini prophetam dixisse: Circuitabo & immolabo in tabernaculo eius hostiam vociferationis, cantabo & psalmum dicam Domino. Quantum ei placeat deuota vocum exaltatio, satis audies in sequenti dist. cap. 5. Ibidem inuenies, quantum dæmones latentur

Psal. 26.

Intentur ex hoc, si sine humilitate in psalmodia voces exaltentur. Audi nunc exemplum satis terribile de superba, & lucratiua prædicatione.

CAPVT X.

EO tempore, quo Oliuerus Scholasticus Coloniensis, cuius in distinctione secunda mentionem feci, crucem prædicauit inter Brugas & Gandauū ciuitates Flandriæ, venit ad fratrem Bernardum monachum nostrum, qui tunc comes erat verbi, & collega eiusdem Oliueri, Sacerdos quidam Segerus nomine, in habitu religioso, cappam habens in pectore signatam, quasi Templarij: erat autem facie pulcher, statura procerus, atque in suo idiomate satis facundus. Hic cum obtulisset iam dicto Bernardo geminam diuersi coloris, & dixisset se illam attulisse de Septia & tantæ esse virtutis, vt victoriosos efficeret, qui ea vterentur. Respondit ille: Domine, vestra non recipiam, si potero vos apud magistrum rationabiliter promouere, bene experiemini. Ad hoc videbatur laborare, vt haberet auctoritatē ab illo prædicandi. Eadē die concessum est ei sermonē facere ad populum. Sequenti die, cum præfatus Bernardus in proxima statione verbum exhortationis proposuisset turbis, & Segerus adesset, finito sermone, idem Segerus pronus in terram corruit, & quasi obsessus, sicut reuera fuit, omnes sui corporis gestus formauit. Mox accurrens magister Oliuerus cum clericis, hominem signauit, & in ecclesiam tractum coram altari deposuit, vbi multas blasphemias, & verba quædam horribilia miser ille in Deum & in eundem Oliuerum euomuit. Tunc corio ligatus, curruque impositus, ad notos suos deportatus est; quem, vt aiunt, demon quinta die, prout ei promiserat, extinxit. Ex cuius vexatione seu morte satis datur intelligi, quod eius prædicatio non fuerit deuotionis, sed magis ambitionis. Dicitur & apostata fuisse, & à domino Papa literas, vt eum provincia toleraret, obtinuisse. Alij dicebāt, quod etiam fuerit in naue illa excommunicata, quæ Sarracenis arma bellica vendiderat in Septia. **APOLLONIYS:** Miror quare Dominus in isto

*Cōciosa
ri ob va-
nam glo-
riam.*

** Alia le-
ctio habet
Seucia.*

in isto huiusmodi contemptus tam acriter vindicauerit, cum tales sint hodie plures sacerdotes Christi sacrosancta mysteria indignissime tractantes, & tantum per occasionem illum predicantes. **CÆSARIUS**: Ad terrorem arbitror esse factum aliorum sacerdotum, tum ne fermentarent illam purissimam predicationem crucis, quæ fuit ad honorem Christi, tum propter merita iam dicti Oliueri. Quam durè Christus tunc temporis vindicauerit dolos & iniurias sibi in predicationibus illatas, habes exemplum distinctione secunda capite vij. de Godescalco usurario, qui dispensatorem dolosè circumuenit: habebis & aliud in cap. sequenti de superba vetula, quæ magnum Arnoldum, prædicti Oliueri discipulum, predicantem subsannauit.

CAPVT XI.

*Irvidens
cõtionan-
tem pu-
nitur.*

CVM esset idem Arnoldus Pastor in Bùrgende, quæ est villa Duentiæ, & in die Apostolorum Petri & Pauli, eius paræciani ludum quendam annum in choreis & musicis instrumentis recolerent, ipse iam habens predicandi auctoritatem, cum cruce ad choream accessit, & vt à ludo diaboli recederent, omnes monuit, rogauit, & præcepit. Qui cum in eodem loco predicare cõpisset, quidam obediētes ad predicationem eius venerunt; alij cum indignatione recedentes, contra choream steterunt: nonnulli in sua pertinacia permanserunt: inter quos erat vetula vna stulta & superba, quæ quoties ante sacerdotem Domini in chorea circumuendo venisset, contra illum respiciens cantando subsannauit: quæ infra triduum subitò est defuncta; quam vir sanctus sic defleuit, ac si eam extinxisset. Per vitium superbiæ multos diabolus tentat, vnde studendum omnibus, religiosiis maximè & claustralibus, vt sic se in verbis, in gestibus, in vestimentis, & in cæteris omnibus, quæ ad vsum exteriorem pertinent, exhibeant, ne apud seculares in vitio superbiæ notabiles fiant.

CAPVT

NOBILIS quidam monasterium quoddam in Frā-
cia spoliauit; erat autem de ordine nigrorum.
Placuit Abbati & fratribus, vt vnus ex monachis ad
Regem Philippum, qui tunc regnabat, mitteretur, per
quem ei violentia militis exponeretur. Missus est iu-
uenis sanguine nobilis, tanquam qui apud Regem
propter cognatos aliquid amplius posset impetrare
quam cæteri. Veniens ad Regem ait; Domine, vir ille
nobilis multum indebitè monasterium nostrū dam-
nis & iniurijs vexat, sæpe fratres ac familiam nostrā
minis ac contumelijs molestat; rogat maiestatem ve-
stram humilis conuentus noster, quatenus, intuitu
diuinæ remunerationis, eundē nobilem ab iniurijs
tantis compefcatis, & ad satisfactionem condignam
de ablatiis compellatis. Considerās rex gestus vel ha-
bitum monachi, ait: Domine, quis vel vnde estis? Cui
cū iuuenis diceret: Domine filius sum illius, pa-
trem suum nominans: respondit Rex; Bene nobilis es-
tis. Cumque Rex post hæc nescio quid diceret, mo-
nachus subiunxit; Verè domine, omnia quæ habe-
mus rapit, & iam penè nihil nobis dimisit. Ad quod
respondit Rex: Verè domine, hoc bene apparet in
calceis vestris; si aliquid dimisisset vobis corii, non
essent tam stricti: quanto estis cæteris nobilior, tanto
esse debetis humilior. Tunc volens post correptionē
illum placare, adiecit; Non vos grauare debet corre-
ctio mea, quia ad bonum vestrum factum est. Reuer-
timini ad claustrum vestrum, & de cætero non mole-
stabit vos nobilis.

CAPVT XIII.

PHILIPPVS rex Romanorum simile verbum, ne-
scio si habuerit à iam dicto rege Francorum, in
quēdam Abbatem ordinis nostri iaculauit. Ad
quem cū Abbas in equo accessisset, de necessitate
domus suæ cum illo locuturus, Rex eius calceamen-
ta, quæ nimis erant stricta, considerauit: quæ cū
interrogasset; Vnde esset? Respondit ille; Domine de
paupere domo; & Rex; Bene apparet in calceis vestris,
M quod

*Religiosi
sunt hu-
miles in
habitu
& exter-
nis gesti-
bus.*

quòd domus vestra pauper sit: nam corium ibi carum est. De quo verbo valde confusus est Abbas: **APOLLONIVS**: Meritò superbia confunditur.

CAPVT XIV.

CAESARIVS.

ANno præterito, Abbas quidã de ordine nostro, bene notus mihi, cū occurreret Frederico regi Romanorum, qui auunculo suo Philippo successit in Imperio, habens cum illò loqui aliquid, ita cepit equus eius hinnire, lasciuire, & in saltus se dare, vt Regi, in equo satis mansuetò sedenti, nullo nisu posset propinquare. **APOLLONIVS**: Quid putas tantum Principem tunc cogitasse? **CAESARIVS**: puto illū non modicè fuisse scandalizatū, nā simile ei in equo eodē contigit mecum, & ego scandalizatus fui in eo propter equū. Recedens verò à Rege cum multa erubescencia, equo illo effreni vti noluit de cætero. Abbas iste homo erat senex, simplex, satisque humilis ac disciplinatus, licet in hac equitatura minùs fuisset circumspectus. **APOLLONIVS**: Quod iustè in religiosis secularibus displicet; Deo placere non potest. **CAESARIVS**: Verum dicis, quia Deò debemus conscientiam, hominibus famam. Omnibus Christianis dicitur à Christo: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* Vt enim taceam de scandalo sæcularium in superbia religiosorum, cū Iudæi & pagani superbiam vel signa superbiæ vident in Christianis, religionem Christianā horrent, & blasphematur nomen Christi per eos. De hoc tibi verbā cuiusdam Saraceni referam memoria valde dignissima.

Mat. 11.

CAPVT XV.

FRater Wilhelmus, aliquando camerarius noster, ante conuersionem canonicus fuerat apud Traiectum inferius: hic tempore adolescentiæ suæ signatus cruce, gratia dominici sepulchri transfretauit. Antequam nauis, in qua erat, portum Achonis attigisset, ignem facularum ante ortum auroræ circa ciuitatem in diuersis locis tam ipse quam ceteri viderunt:

*Vita
Christia-
norum
scanda-
lizat in-
fideles.*

derunt: qui cum interrogassent nauas causam ignis, responderunt: Tempus est aestiuum, & ciues propter calorem tentoria sua ob refrigerium circa ciuitatem metati sunt. Hoc ita esse putantes, in portum Achnis deuenerunt, & tunc primùm quia Saraceni obtinissent ciuitatem cognouerunt. Eodem tempore, peccatis nostris exigentibus, data fuerat terra sancta in manus Saladini regis Syriae, regnante Frederico Romanorum Imperatore. Noradinus autem filius Saladini, vir naturaliter pius & beneficus, tunc erat in ciuitate; hic cum nauim Christianorum in portu uidisset, & eum causa aduentus eius, eo quod esset sola, non lateret, misertus Christianorum, quendam nobilem paganum, in lingua Gallica satis expeditum, ad nauem cum galea misit, per quem ne timerent mandauit. Usque ad illam horam fuerant in suspensio positi, ignorantibus utrum essent occidendi vel capiendi. Interim nobilis quidam Christianus de Alemania oriundus, in extremis laborans, omnia sua arma, valde decentia, cum tribus dextrariis per eundem paganum Noradino misit, pro vita fratrum illi supplicans: Ego, inquit, tribus annis uoueram Christo in his armis seruire, sed ut video, non est eius voluntas. Destinati sunt & nuncij Christiani, ex quibus vnus erat frater Wilhelmus, propter scientiam linguae Gallicae, qui munera Principi praesentarent: Noradinus uero, ut uidit xenia transmissa, cum multa deuotione suscepit, & singula, id est lorica, clypeum, galeam, gladium, nec non & dextrarios desolans, quia per semetipsum visitare uellet infirmum, remandauit. Interim mortuo, & caute appenso lapide eiectione, ac etiam demerso, alioque milite agrote, etiam aequè nobili viro, in loco infirmitatis eius reposito: Rex manè cum multis diuersi coloris galeis egressus aduenit, nauem intrauit, & de transmissis gratias referens ante infirmum sedit, atque cum medico, quem secum adduxerat, de conualescentia illius disputauit: obtulit & quaedam nobilissimi generis poma, quae creuisse dicebat in orto patris sui apud Damascum, deinde ait infirmo: Propter te omnibus

Christianis benefaciam. A quo cum peterent conductum ad ciuitatem sanctam Ierusalem, quam adhuc tenebant Christiani, respondit: Non esset vobis tutum, neque mihi honestum, si latrunculi, qui modo per omnes vias illius vagantur, vos laederent, & conductum violarent. Egressus vero de naui, tam aegrotum quam ceteris valedixit, dans eis licentiam repatriandi, contra imperus Saracenorum signo teli regalis illos muniens. Tunc supradictus nobilis paganus, reducens secum in ciuitatem fratrem Wilhelmum, interrogauit eum, dicens: Dic o iuuenis, quomodo seruant Christiani legem Christianam in terra tua? Ille, dicere nolens quod verum fuit, respondit: Satis bene. Ad quod Admiraldus: ego dicam legem Christianorum terrae huius. Pater meus erat vir nobilis & magnus, & misit me ad regem Ierosolymitanorum, vt Gallicum discerem apud illum, ipse vero versa vice misit patri meo suum filium, ad discendum idioma Saracenicum vnde omnis vita Christianorum bene & optime mihi nota est. Non fuit aliquis ciuis adeo diues in Ierosolyma, qui pro pecunia sororem, filiam, vel, quod execrabilius erat, luxuriae peregrinorum uxorem propriam non exponeret, sicque illos mercedibus laborum suorum euacuaret. Ita omnes gulae & carnis illecebris dediti erant, vt nihil omnino a pecoribus differrent. Superbia vero sic in eis regnauit, vt cogitare non sufficerent, quali modo vestimenta sua inciderent, stringerent, atque cultellarent. Idem dico de calceamentis. Et adjecit: Considera vestimenta mea, calciamenta mea, quae sint rotunda, quae ampla, quae simpliciter & humiliter formata. Sicut nobis retulit idem Wilhelmus, manicatae habebat laxas & amplas, sicut monachus: nulla erat in vestibus plicarum multiplicitas, nulla curiositas, licet ipsa vestium materia foret satis pretiosa. Ecce, inquit, ista sunt vitia, propter quae eiecit Deus Christianos superbos & luxuriosos de terra ista: non enim diutius potuit tantas illorum iniquitates sustinere. Putas quia nostris viribus obtinuerimus illam? nequam. Nouissime etiam hoc adjecit: Neminem ex Regibus

gibus vestris timemus, neque ipsum Imperatorem vestrum Fredericum, sed, sicut legimus in libris nostris Christianus Imperator quidam surget Otto nomine, qui terram hanc cum ciuitate Ierusalem cultui Christiano restituet. Nos ista audientes, sperabamus quia propheta illa implenda esset in Ottone Imperatore Saxone, qui ante aliquot annos defunctus est. Eodem tempore Saladinus humanitatē exhibuit Christianis satis magnam. Cū esset exercitus Christianorum, partim ab eius exercitu occisus, partim captus atque dissipatus, reliquias ciuitatū, quæ se vltro redderunt, in ciuitatibus eiusdem esse permisit, sub bona tamen custodia. Diebus aliquot elapsis, cū requisisset a suis, quomodo se haberent Christiani, responderunt illi: Domine non aliter viuunt quam pecora, ludis tantum, gulæ, & illecebris seruietes. Tunc iratus iussit eos de ciuitatibus expelli. APOLLONIUS: Proch, quod abhorret Iudæus, & quod execratur paganus, hoc quasi pro lege habet Christianus. CÆSARIVS: Hæc de tentatione superbiæ sint dicta: nunc ad iram accedamus.

CAPVT XVI.

IRA est irrationabilis perturbatio mentis: Vel, Ira *De Ira*
est, secundum aliam descriptionem, strictus concitati animi furor, vlciscendi libidine feruens. De ira nascuntur rixæ, tumor mentis, contumeliæ, clamor, indignatio, blasphemia. Ira in corde latet, in verba prorumpit, iniurias exercet. Vnde Salomō in Prouerbis: Vir iracundus prouocat rixas; & qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum procliuior. *Prou. 29*
Item Ecclesiasticus: Ira furor, vtraq; execrabilia sunt. *Eccli. 27*
Et in epistola sua Iacobus Apostolus: Vbi zelus & contentio, ibi inconstantia & omne opus prauum. *Iacobi 3.*

CAPVT XVII.

DVO serui ex familia nostra verbis inter se contenderunt; ex quibus vnus ira est ira inflammata, vt quasi in furorem versus, alterum, minus tantum.
lia suspicantem, extra monasterium ei occurrens, occidit. Valida erat huius tentatio. Ecce quam modica
M; scin-

Exod. 9.

scintilla in magnum ignem profecit: scintilla ira, ignis sequens homicidium. Noui aliquos ita propter verbulum vnum tentatos, vt apostasiam incurrerent. Hos reuera tetigerat sexta plaga Ægypti, scilicet vesicæ bullientes, id est, ira cum insaniam. Apostatare insanire est. Naturale est irasci, sed cum motus idem immoderatus est, pro vitio reputatur. A P O L L O N. Vellem aliqua nunc audire exempla de viris religiosi, quæ nobis iram temperarent, & ad patientiæ virtutem amplius accenderent. Nam apud seculares irasci & indignari quasi pro nihilo habetur, & nisi prouocati se vlciscantur, à cæteris despiciuntur. CAESARIUS: Vis audire exempla, per quæ cognosces quam sit periculosum Deoquæ contrarium subiectis irasci, & indignari suis Prælati, etiam ab illis prouocati? A P O L L O N I Y S: Volo. CAESARIUS: Dicam tibi sicut ab ore eius audiui, cui contigit,

CAPVT XVIII.

*Irasci
Prælati
quàm
grauè.*

PRIO R quidam ordinis nostri, vir bonus & disciplinatus, ab Abbate suo plus quàm necesse esset, & quam meruisset, exacerbatus est, & hoc sapius, De qua re satis tentatus, non tam æquanimiter illius verbum, sicut debuit, tolerare potuit. Volens illi Dominus exéplo suæ passionis tēperare feruorē tentationis, ostēdere etiam, quòd Prælati inæquales æqualiter propter ipsum forēt supportādi, tali exéplo eū informauit: Visum est ei nocte quadam leui somno presso, quòd ipse simul cum Abbate suo crucifixum portaret, ille in brachio dextro, ipse verò in sinistro. Dum sic illum tenerent æqualiter, brachium crucis quod Prior tenebat, de manu eius est elapsum, & alterum est erectum, factaque est inæqualitas. Mox euigilans visum intellexit, dicens, quid agis ô miser? Non æquè portas corpus cum Abbate tuo, rancorem aduersus illum seruans in corde tuo. Interpretatus est, sicut reuera fuit, corpus Christi esse congregationem, crucem, cui fratres per obedientiam affixi sunt, ordinis rigorem: ad Abbatem enim & Priorē specialiter spectat conuentū, qui Christi corpus est, portare, tenere,

tenerere, & sustentare: Portare per orationem, tenere per disciplinam, sustentare per consolationem. Abbas loco patris, Prior vice matris. Cùm Prior cum Abbate suo minùs bene concordat, non æqua lance cum illo Christi corpus porrat. Idem Prior cùm hac visione, eiusque, vt iam dictum est, interpretatione minùs esset correctus, nec a concepto rancore deductus, alteram ei ostendit tanto efficaciorẽ, quanto terribiliorem. Nocte quadam, licet in somnis, non in pictura, non in sculptura, sed in carneo corpore, manifesta visione vidit Saluatorem contra se in cruce pendentem, eratque vinculis spineis in quinque corporis sui partibus eidem cruce alligatus: vnum vinculum ambiebat caput eius, frontem scilicet & tempora; aliud erat circa pectus; tertium circa manum dexterã, quartum circa sinistram; quintum erat in pedibus circa talos & lignum. Ac si diceret illi Dominus; Ego propter te passus sum cruciamina tam dira, & tu æquanimiter ab Abbate tuo propter me tolerare non potes, non dico verbera, sed verba. Te grauat, quæ cordi tuo non sapit, obedientia, & ego factus sum propter te obediens Patri vsque ad mortem crucisque opprobria, quæ sunt quasi vincula spinosa. Sicut ipse mihi retulit, Dominus mox dedit ei intelligere visionem hoc modo: In hoc, inquit, quod Christus, qui caput est ecclesiæ, ligatus fuit spinis, ostendit tibi, quod capiti tuo, id est Abbati, obedire debeas etiã in aduersis: quod ligatus fuit in pectore, docet te, quia tuũ velle Abbatis tui volũtati debeat cõcordare. Cor in pectore est, & in corde volũtas. In tantũ enim rãtio eius processerat, vt locũ mutare, si posset, firmiter proposuisset. Vincula, inquit, manũ eius insinuãt, te nihil aliud debere facere, nisi quod ipse præcipit: quod autẽ spinis pedibus se ad crucẽ ligatũ ostendit, signat, quod tibi nõ liceat sine eius cõsensu locum mutare, sed secundũ illius arbitriũ stare vel åbulare. Ex his duabus visionibus territus simul & edoctus, de cætero studuit verba siue facta sui Abbatis æquo animo propter Christum sustinere. APOLLONIVS:

Vt video nō est nobis tutum cū Prælatis nostris con-
tendere.

CAPVT XIX.

CÆSARIVS.

A N N o præterito Cellularius quidam maior cū
Priore suo de rebus exterioribus verbis cōten-
dit, & videbatur ei, quia valde rationabiliter
moueretur. In ipsa nocte Saluator ei in cruce apparuit
iacens in terra, eratque velamen tenuē ac perspicuum
super corpus illius expansum: cuius cū vellet vulne-
ra retracto panno deosculari, imago manu auersa in-
dignabundē illum amouit: tanquam diceret; non es
dignus attactu corporis mei, qui serō me in Priore
tuo prouocasti. Ille mox euigilans, & causam repulsa
non ignorans, dictis maturis, me præfente, ad pedes
Prioris se prostrauit, veniam pro excessu suo postulas.

Matth. 5. APOLLONIVS: Si dignus est iudicio, qui irascitur fra-
tri suo, iam non ambigo, quin maioris pœnæ senten-
tiæ subiaceat, qui iratus fuerit patri suo, id est Præla-
to. CÆSARIVS: Ita est, vt dicis, quia maiorem reueren-
tiam debemus patribus, quam fratribus, siue carnales
sint siue spirituales. APOLLONIVS: Quid si ex com-
motione animi verbum iræ iaculetur in Sanctos, vel
quod magis est, in ipsum Dominum? CÆSARIVS: Ta-
le verbum dicitur blasphemia, quæ ex ira nascitur, &
sape multum acriter à Deo vindicatur.

CAPVT XX.

*Blasphemia pu-
bitur.* **S** CHOLARIS quidam Parisiis, eo tempore quo
Abbas noster ibi studuit, verbum contumeliosum
in sanctum Abraham euomuit: quo die tertio
defuncto, cognouerunt omnes, qui verbum audierāt,
quod per pœnam mortis Dominus sanctum suū vin-
dicasset.

CAPVT XXI.

A N T e hoc quinquennium, quando valida illa
erant tonitrua, & penè à quotidiana aëris in-
temperie messis impediēbatur, miles quidam
prouinciæ nostræ homo liber, de villa satis
vobis vicina, videns à parte occidentali aërem obscu-
rari,

ari, nubesque imbriferas oriri, iratus dixit; Ecce ubi iterum diabolus ascendit. Vix sermonem finierat, & ecce orta tonitrua, filium eius in sinu nutricis percusserunt, ipsa incolumi permanente. Sed & in alijs, ædificijs scilicet & iumentis, blasphemus ille satis flagellatus est, vt disceret de cætero non blasphemare. Hæc eodem tempore gesta sunt, quando fulminata est turris villæ nostræ in Kassele; vnde stultum est valde, vt homo mortalis, cinis & vermis, ponat in cœlum os suum. Ecce huiusmodi mala aliaque innumera parit ira. APOLLONIVS: Si Deus tam terribiliter peccatum iræ vindicat in præsentem, puto quòd huic vitio subiectos acriter puniet in futuro. CÆSARIVS: Ex capitulo sequenti hoc cognosces.

CAPVT XXII.

NARRAVIT mihi anno præterito Scultetus proxima Villæ, quæ Wintere dicitur, rem satis terribilem. Non est diu, inquit, quòd homo quidam religiosus & peregrinus in ecclesia nostra ad Missã stetit. Stabant iuxta eum matronæ delicatæ, quorundam militum vxores, fabulis vacantes, quæ illum orare nõ sinebant. Expleta Missa, quosdam ex militibus seorsum ducens dixit illis: Vos domini, orationis causa ad Ecclesiam hanc diverti, & ecce, diabolo instigante, tantus erat circa me clamor & susurrum illarum matronarum, vt omnino orare non possem. Dicam vobis rem terribilem, quæ meis temporibus in villa mea contigit: Erat ibi puella quædam bene nata, & diuitum filia, sed ita iracunda, ita contentiosa atque clamorosa, vt vbicumque esset, siue in domo siue in ecclesia, ibi rixas suscitaret, & beatum se iudicaret, qui euadere posset flagellum linguæ illius. Tandem defuncta est, & in atrio Ecclesiæ sepulta. Manè venientes ad Ecclesiam, vidimus tumbam eius ad instar fornacis fumum eructantem: vnde exterriti, & videre volentes quid hoc portenderet, terram eiecimus; & ecce, medietatem corporis superiorè ignis cõsupsit, inferior verò pars ab umbilico & deinceps illæsa apparuit. APOLLONIVS. Quid hoc significata?

*Ira post
mortem
punita.*

cabat? **CÆSARIUS**: Quod homines qui nouerant illius vitam dixerunt, hoc & ego dico; Voluit Deus in eius corpore ostendere, quātum ei placeret virtus castimoniam, & quantum abhorreret vitium iracundiam: quia virgo fuit, castitatis gratia crura eius cum femoribus illaesa seruauit; & quia nimis iracunda erat, felle, cor, linguam, manum, cum suis sedibus ignis deuorauit. Ira ignis est: vnde Ecclesiasticus: Ne struas ligna in ignem iracundi, id est, ne des illi materiam & occasionem irascendi. Item: Homo iracundus incendit * ignem. Et Apostolus Iacobus: Lingua ignis est, vniuersitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflamat rotam natiuitatis nostræ, inflammata à gehenna. **A POLLONIVS**: Ita me tua terret oratio, vt proponam omnino non irasci fratribus meis. **CÆSARIUS**: Tunc beatus eris. Qui autem, vt ait idem Apostolus, putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum; huius vana est religio, id est, inutilis & immunda. Lingua inquietum malum est, plena veneno mortifero. In ipsa benedicimus Deum & Patrem, & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt. Vnde alibi scriptum est de illa: Mors & vita in manibus linguæ. **A POLLON.** Quia similitudine dicitur lingua habere manus? **CÆSAR.** Quia saepe causa mortis efficitur corpori & animæ, si fuerit dura: vitæ verò vtrique, si fuerit mollis & gratiosa. Vnde Salomon: Responso mollis frangit iram; sermo durus suscitatur furorem. Hoc impletum est in **1. Re. 25.** David: Sermo durus Nabal, in necem propriam gladium eidem porrexit, quæ sermo sensatus Abigail retraxit. Et quia in manibus linguæ mors est, creator prudentissimus duplicem ei murum, osseum scilicet & carneum, id est, dentes & similiter labia anteposuit: propter vitam verò vtrumque; peruium fecit. Loqui de bonis vitale est. **A P O L.** Placet quod dicis. **CÆSARIUS**: Hæc de ira dicta sunt.

CAPVT XXIII.

De Inuidia.

IRæ succedit inuidia, & de ipsa nascitur: Est enim inuidia ira inueterata, odium videlicet felicitatis alienæ.

licenæ. Huius filia sunt odium, susurratio, detractio, exultatio in aduersis proximi, afflictio in prosperis eiusdem. Hoc vitium de angelo diabolu fecit: hoc vitium hominẽ de paradiso eiecit. Inuidia enim diaboli, mors introiuit in orbem terrarum. Quam graue & periculosum sit hoc vitium, in epistola tua Ioannes breui sermone concludit, dicens: Qui odit fratrem suum, homicida est. Hoc vitium quanto est occultius, tanto periculosius.

Sap. 2.

1. Ioã. 3.

CAPVT XXIV.

Non est diu, quod monachus quidam, stimulis, inuidiæ agitated & superatus, quendam ex fratribus suis adolescentem accusauit apud Abbatem, imponens ei crimina pessima: cui cū minùs Abbas crederet, ille ad maiorem vindictam vsque ad Visitatoris presentiam suam accusationem referuauit. Quid plura? Tanta apud illum inuidi machinatio profecit, vt ipse Visitator inueni vitia relata in capitulo corã omnibus objiceret, negãti & Deũ innocẽtiæ suæ testem inuocãti nõ crederet, sed habitu trũcato carceri mãciparet. Post cuius discessũ, Deus iudex iustus, inuidũ infirmitate peremptoria flagellauit: timẽs verò mori, confessus est iuuenẽ ex inuidia se accusasse. Quod cū ex cõsilio cõfessoris senioribus propalasset, statim pro Visitatore misũ est: qui territus ad monasteriũ ocyus rediit, ipse carcerẽ intrauit, ad pedes monachi se prostrauit, & vt sibi ignosceret, quod ignorãter in eũ deliquerat, supplicãs, etiã reluctãtẽ eũ cū gloria eduxit. Hæc mihi relata sunt à quodam Abbate, qui visitationi eidem interfuit. **APOLLON.** Puto monachum istum in tam grandi tentatione meruisse. **CÆSAR.** Quod fornax auro, quod lima ferro, quod flagellum grano, quod vuae torcular, hoc ei eadem fuit tentatio. Seruauit enim in tribulatione patientiã. Inuido autem sua erat inuidia, quod venenum stomacho, quod tinea vestimẽto, quod erugo flori, quod tabes corpori. **APOLLONIVS:** Si nosti adhuc aliqua de tentationibus inuidiẽ exempla, precor vt mihi recites illa. **CAESARIUS:** Quia latens morbus est inuidia, nullũ ad præsens occurrig

Inuidia exemplũ.

currit exemplum, quod vel memoria sit dignum, & ad edificationem necessarium. Referam tibi tamen quandam sanctam inuidiam, quam te audire delectet.

CAPVT XXV.

*Inuidia
sancta.*

A NNO præterito in monasterio quodam ordinis nostri iuxta Frisiam, quod Iesse dicitur, duæ paruulæ puellæ ad literas positæ fuerunt. Quæ cum magno feruore discentes, satis inter se contenderunt, vt vna alteri in studio & scientia superior haberetur. Interim contigit vnâ infirmari, quæ cõparis sui profectui inuidens, satis cœpit tentari, timens quòd interim multa discere posset, vocâsq; Priorissam, cœpit illi supplicare, dicens: Bona domina, quando venerit ad me mater mea, ego requiram ab ea sex denarios, quos vobis dabo, vt non patiamini discere sororem meam donec conualuero: timeo enim, ne præcellat me. Ad quod verbû subrisit Priorissa, puellæ feruorem satis admirans. **APOLLONIVS**: Dic obsecro quæ est medicina contra inuidiam. **CAESARIUS**: Obsequia charitatis.

CAPVT XXVI.

*Remedia
contra
inuidiã.*

M Agister Rudolphus Scholasticus Colonienfis, quem ego bene noui, & frequenter audiui, discipulos suos instituens, exemplum contra inuidios docuit, dicens: Frater aliquis quendam ex fratribus suis ita exosum habuit, vt sine cordis sui cruciatu illum respicere non posset. Quod ille sentiens, & vulnus cordis eius sanare cupiens, fratrem tam periculosè tentatum, imo in ipsa tentatione omnino superatum, obsequiis charitatis ad suum amorem, quantum potuit, inclinauit. Capitale eius vertit & mollificauit, vestes excussit, calceamenta circa lectum cõposuit, & quicquid ad illius commodum esse nouerat, in quantum licuit & potuit, exhibuit. Sic ille inuidus obsequiis eius deuictus, & ad cor reductus, conceptum inuidiæ venenum exspuit, & quem prius oculo æquo respicere non potuit, plus postea cæteris dilexit. Hæc de vitio inuidiæ pro exemplo dicta sint. Hoc vitium quia
1. Iaã. 4. cæteris Deo, qui charitas est, plus videtur esse contrarium,

ium, idcirco ab omni homine magis cæteris vitijs est vitandum.

CAPVT XXVII.

QVARTO loco ponitur Acedia, quæ viris religiosus solet esse satis importuna. APOLLON. Quia nomen huius vitij aliquantulum barbarè sonat, quid sit acedia, vel vnde dicatur, scire desidero. CÆSARIUS: Acedia est ex confusione mentis nata tristitia, siue tædium & amaritudo animi immoderata, qua iocunditas spiritalis extinguitur, & quodam desperationis præcipitio mens in semetipsa subuertitur. Dicitur autè acedia, quasi acida, eo quòd opera spiritalia nobis acida reddat & insipida; de qua per Salomonem dicitur: Manus remissa tributis seruiet. Item, Pigrum deiecit timor à bono opere: animæ autem effeminatorum esurient. Dicit autem de ea Seneca: Turpissima est iactura, quæ per negligentiam fit. Acediæ siue tristitiæ propagines sunt malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa præcepta, euagatio mentis circa illicita. Acedia multos tentat, & multos præcipitat. APOLLONIVS: De tentatione huius vitij exempla subiungas. CÆSARIUS: Audi quam sit periculosum acedia vexari.

CAPVT XXVIII.

MONACHVM quendam diabolus, sicut exitus probauit, ita reddiderat acediosum, vt quotiens esset ad matutinas surgendum, statim ex quadam pusillanimitate & timore vigiliarum, sudore perfunderetur. Putans esse ex infirmitate, iacuit, vestibus se operuit, & sicut ostium, secundum Prouerbiū Salomonis, vertitur in cardine suo, ita piger ille vertebat se in lecto suo. Nocte quadam ad signa notarum surgentibus cæteris omnibus, festinantibusque ad diuinum officium, cum ille surgere tentaret, audiuit de sub lecto, quando iterum verante acedia se reclinaret, vocem quendam incognitam, clarè satis sibi dicentem: Noli surgere, noli sudorè tuū interrumpere, quia non expedit tibi. Tūc primū seriens sibi à diabolo per vitium acediæ esse illusū, a fantastico illo sudore

De Acedia.

Prou. 12

Prou. 13

Seneca epist. 1.

Acedia quæ periculosa

Prou. 26

dore

dore se excussit, nec postea tanto torpori facile concessit. Hoc scias quia non permittitur diabolus nos tentare quantum vult, & quā diu vult, ne decepti ab illo pereamus: sepe inuitus, virtute diuina cōpulsus, his quos tentet fallaciam suam manifestat.

CAPVT XXIX.

SACERDOS quidam ex monachis nostris solitus fuit dictis matutinis in illo interuallo, quo fratres solent vacare orationi vel psalmis, super vnam sedium se deponere, & inter orationis verba dormire. Volens illi Dominus ostendere, quia tali hora, & maximè in tali loco, non esset dormitandum, sed in oratione vigilandum, apparuit in cruce ei verso dorso ad illum, vt dicere videretur: Quia tepidus es & acediosus, non es dignus faciē meā intueri, & hoc sibi sepe contigisse testatus est.

CAPVT XXX.

ALIVS quidam monachorum nostrorum, Christianus nomine, ætate quidem iuuenis, sed vitæ tam sanctissimæ fuit, vt vnus crederetur de Sanctis, qui sunt in terra Domini. Hic corpore tam debilis erat, vt eū viuere cœderet. Noctē quadam, dictis matutinis vsque ad laudes, capiti suo parcere volens, super lignū quoddā antē altare se prostravit, sub forma orationis ibi dormitās. Mox vt oculos clauserat, affuit gloriosa domina nostra virgo Maria, & veste eū feriēs, excitauit dicens; Christiane, nō est hic locus dormiēdi, sed orādi. Statim ille euigilās, apertis oculis posteriora feminae recedētis vidit, & vocē femineā iā dictum sermonē cōcludentem audiuit. **APOLL.** Quātū ex isto iuvene cōsidero, nō omne tēdiū boni operis ex vitio est, sed aliquādo ex corporis infirmitate. **CÆSAR.** Ex vitio primi hominis omnis tētatio est & infirmitas, seprē verò ex culpa illius cōtraximus pœnalitates, esuriē videlicet, sitim, frigus, calorē, lassitudinem, infirmitatē, mortē: quādo motus harū penalitātū ordinatus est, pœnā habet, sed nō culpā: quādo verò inordinatus est, pœnā habet & culpam. **APOLLON.** Quid appellas lassitudinē? **CÆSARIVS:** Somnolentiam, & alium

lium quemlibet laborem, vnde fatigatur. Caueamus ergo ne hoc quod est natura, vertatur in vitium; quia non solum per vsum malum gignuntur vitia, sed etiam ex virtutibus; verbi gratia, Iustitia dum modum excedit, vertitur in crudelitatem, nimia pietas in dissolutionem, indiscretum zeli studium iudicatur iracundia, nimia mansuetudo segnitia dicitur & acedia. Sicque sentias de ceteris. **A P O L L O N I V S:** Puto praedictum iuuenem non parui fuisse meriti, quem beata virgo Maria sic familiariter excitauit. **CÆSARIUS:** Quanti fuerit meriti, quantum dilectus caelestis patriae ciuibus, sequentia declarabunt. Cum propter nimiam capitis infirmitatem, generale habuisset in capitulo licentiam manendi ex vigiliis solennibus, quoties voluisset, vix, nisi compulsus, de choro exiuit: dictis vero matutinis infirmorum, in oratorium rediit, & moram longiore, quam ordo concederet, illic ex consuetudine fecit. Cui cum diceret die quadam dominus Henricus Abbas noster, tunc monachus simplex: Bone frater Christiane, vos frequenter nobis exponitis debilitatem capitis vestri, & tamen non vultis uti gratia vobis indulta: respondit: Non possum manere; stans enim extra chorum, & alios psallere audies, quia intrare non licet, corde crucior, eo quod recorder consolationum, quibus Deus inter illos laetificat animam meam. Audito hoc verbo dominus Abbas, de spiritali praesumens amicitia, quae essent illae consolationes inquisiuit, & ut sibi diceret, cum multa precum instantia obtinuit. Confessus est ei, quia saepius in choro tempore psalmodiae beatos angelos videret circue, & quod multo fuit excellentius, ipsum regem angelorum hominem Christum Iesum. **A P O L L O N I V S:** Magna dona concessa sunt huic iuueni. **CÆSARIUS:** Et merito; ex quo enim ad ordinem venit, nunquam sine tentatione fuit, tum propter nimiam debilitatem capitis, tum ob desiderium patriae caelestis; flagellum Domini in tanta patientia sustinuit, ut omnes eius fratres mirarentur. Tempore quodam Dominus, qui intentator malorum est, gratiam lacrymarum, quam illi copiose

con-

Iacob .34

contulerat, subtraxit, vnde satis tentabatur. APOLLONIVS: Antequam procedas, nosce vellem cur Deus huiusmodi gratias viris iustis subtrahat. CÆSARIVS: Quatuor de causis videtur illa subtractio fieri, ne videlicet gratia assiduitate vilescat, ne mens de vsu illius superbiat, vt cum maiori desiderio quærat, & recuperata diligentius custodiatur; quarta causa est culpa venialis. APOLLONIVS. Placet quod dicis. CÆSARIVS: Christianus verò de amissa gratia satis dolens, & peccatis suis hoc imputans, cum die ac nocte pro illius recuperatione oraret, nec proficeret, recordatus est ligni dominici, dixitque in semetipso: Si facultatē haberes deosculandi lignum pretiosum, in quo Saluator sanguinem suum fudit, gratiam tibi refunderet lacrymarum. Tali suspensio desiderio, in quadam solemnitate, dicta Missa, ad altare accessit, sacrumque lignum deosculans, cum augmento susceptam gratiam recepit. APOLLONIVS: duæ cruces sunt apud nos, quæ harum fuerit expediri volo. CÆSARIVS: Illa in qua est lignum nigri coloris, quæ de Apulia venit; altera, quæ rubei coloris est, nondum habuimus, quam de ecclesia sanctæ Sophiæ apud Constantinopolim sublatam, contulit nobis Henricus de Vlme. APOLLONIVS: Vellem scire, quali fine vir tantæ gratiæ migrauerit ab hoc sæculo. CÆSARIVS: Sæpe ex manibus suis sentiebat tam aromaticum odorem, vt miraretur & dicere posset cum sponsa, cuius membrum fuit, etiam ad literam: Manus meæ stillauerunt myrrham, & digitus mei pleni sunt myrrha probatissima: APOLLONIVS: Fortè manus habebat impollutas. CÆSAR. Noueris eum non fuisse carne virginem, vt scias odorem eundem fuisse magis ex virtute mentis, quam ex integritate corporis. Accedens verò ad mensam corporalem, gratiam perdidit spiritualem; licet semper debilis esset & infirmus, tamē ante obitum suum per dies multos amplius in camino agritudinis excoctus, & sicut aurum in igne probatus est. Noctē quadam in somnis sancta Agatha martyr & virgo apparens illi, dixit: Inter ista consolatoria Christiane, non sit tibi onerosa

*Cur**Deus aliquando iustis subtrahat gratias suas**Virtus**sacri ligni Crucis Christi.**Cant. 5.*

sola infirmitas hæc, quia isti sexaginta dies reputa-
 buntur tibi pro sexaginta annis. Expergiscēs, quia vi-
 sionem intelligere non potuit, quibusdam eam reue-
 lauit. Quam quidam ita interpretati sunt: quòd tan-
 tum eum purgaret a peccatis infirmitatis illius acre-
 do, quantum sexaginta anni in purgatorio. Aliis vide-
 batur, quòd verius fuit, quia infirmitas illorum sexa-
 ginta dierum, propter patientiam, esset ei pro merito
 sexaginta annorū: nam in nocte sanctæ Agathæ spi-
 ritum reddidit, qui dies fuit sexagesimus ab ea nocte,
 qua hæc audiuit. Consummatus in breui, expleuit tē-
 pora multa. Et vt scias verum esse sermonem prophe-
 ticum, qui dicit: Filius non portabit iniquitatem pa-
 tris, noueris monachum hunc filium fuisse clerici Bō-
 nensis ecclesiæ canonici. APOLLO NVS: Audiui de qui-
 busdam, quòd nimis timeant, eo quòd de legitimo
 thoro nati non sint, illis expediret ista audire. CÆSA-
 RIVS: Siue sint filij legitimi, siue fornicarij, adulteri,
 vel incestuosi, id est, de incestu nati, omnes ante bap-
 tismum eadem catena astricti tenentur. Omnes qui-
 dem nati sumus filij iræ, per baptismum verò effecti
 sumus filij gratiæ, sed soli illi beati, qui per vitam bo-
 nam & gratiā finalem computabuntur inter filios
 gloriæ. Reuocat mihi ad memoriam oratio tua Con-
 uersum quendam sanctum, sancti sacerdotis filium,
 qui de sua conditione ita erat tentatus, ita tristis &
 turbatus, vt penè lapsus esset in desperationem. APOL-
 LONIVS: Scire vellem exitum tentationis eius. CÆSA-
 RIVS: Dicam tibi quòd audiui ab ore cuiusdam Abba-
 tis, qui illum nouit & familiaris fuit: sed & ego illum
 noui.

Sap. 4.

Ezec. 18.

Saluti a-

nima nō

obest de-

fectus na-

taliū.

CAPVT XXXI.

NOmen conuerso Henricus fuit, in Vilario pro-
 fessus, & Domini Christiani de Claustro mona-
 chi filius. De hoc Christiano mira tibi dicam in
 distinctione septima, capite 16. Ministrabat autē idem
 Henricus in hospitali pauperibus, vir multæ humili-
 tatis, paciētix, & compassionis; & quanto plus Deū ti-
 muit, tātō plus ab illo separari formidauit. Immiserat

N

enim

enim diabolus quandam desperationem cordi eius, ita vt diceret, quia non es filius legitimi thori, non es hæres cœlestis regni. Quæ cogitatio in corde eius adeò creuerat, vt à confessoribus, tam de scripturis quàm de exemplis prolatam, nullam prorsus reciperet consolationem. Misertus eius Dominus, nocte quadam, cùm tentatio esset validissima, in domum amplam & longam illum transtulit, in somnis tamen, in qua vidit de vtroque sexu multitudinem magnam, & facta est ad eum vox: Henrice, vides hanc multitudinem? Omnes quidem de legitimo thoro sunt nati, sed omnes reprobì præter te sunt. Euigilans, statim iustificatus est valde, intelligens visionem propter se factam. Ab illa hora tentatio immissa cessauit, & ipse, quã diu vixit, Deo, qui non deserit sperantes in se, gratias egit.

APOLLONIUS: Est ne acedia in choro dormire? CASARIUS: Consuetudo vitium acedia ex se gignit, quod quidam per infirmitatem palliant, cùm idem vitium magis ex diabolica operatione, quã ex infirmitate fit.

CAPVT XXXII.

Somnolentia in choro & diuinis a diabolo est.

Loquente me die quadam cum viro valde religioso ex Conuersis nostris de his, qui frequenter in choro nostro dormiunt, ipse mihi respõdit: Scitis pro certo, quòd somnolentia illa ex diabolo est: die enim quadam tempore æstiuo, cùm laudes decantarentur, vidi in dorso fratris Wilhelmi, qui etiam liberè ibi dormit, clara die serpentem serpere, & statim intellexi quia diabolus esset, qui in eius somnolentia pascebatur. Huiusmodi visionem, teste fratre Richardo, dicebat se de eodem Conuerso sapius vidisse. Conuersus qui hæc vidit, vocabatur Conradus, vir bonus & justus, de quo multa excellentiora tibi in distinctione octaua recitabo. Multos per somnolentiam tentat diabolus & vexat, & hoc in diuersis formis.

IN Hemmenrode Conuersus quidā valde acediosus fuit, in choro penē semper dormitans, in cuius capite alter quidam Conuersus frequenter cattū sedere vidit, qui vt pedes suos oculis Conuersi superposuit, statim ille oscitare cœpit. Quod cū intellexisset ex relatione eius, qui hoc videre meruit, ne diutius illuderetur à diabolo, sedem stalli sui sic parauit, vt dum dormitaret in partem declinando, sedentem præcipitaret, sicque somnolentiæ dæmon per artem excussus est, & frater acediosus feruentior in Dei seruitio factus est. Hæc mihi à quodam Conuerso eiusdem cœnobiij relata sunt. Quantum dæmones illic dormitantes irrideant, ex subiecto cognosces exēplo.

CAPVT XXXIV.

Quidam ex senioribus nostris, Fredericus nomine, licet alias fuerit vir bonus, de vitio tamen somnolentiæ satis fuerat notatus. Hic nocte quadam, antequam emissus esset conuentus noster, cū staret ad psalmodiam matutinarum in Hemmenrode, & dormitaret, vidit ante se, in somnis tamen, virum longum & deformem stantem, qui in manu nodum stramineum & lutosum, vnde equi terguntur, tenebat, qui cū monachum proteruē intuitus fuisset & dixisset, quid hic tota nocte stas & dormitas magna fili mulieris? ipso fimoso stramine in facie eum cecidit, mox ille territus euigilauit, & vt ictum ferientis euaderet, caput retrahendo, ad parietem durè satis illisit. Vide quanta subsannatio.

CAPVT XXXV.

NVper audiui, quod silere non debeo; In eodem monasterio monachus quidam est, qui in choro sæpe dormitat, & rarò vigilat, multum tacens, & parum psallens. Circa istum sæpe porci videntur, & porcorum grunnitus audiuntur, puto quia colligant siliquas de ore eius cadentes. **A P O L L O N I V S**: Quid sunt siliquæ, vel quid signant? **CÆSARIVS**: Siliquæ sunt folliculi leguminum, signatque verba psalmodiæ à virtute vacua, quæ somnolenti sine

intentione proferunt, & eadem semiplenè prolata
 porcis, id est dæmonibus, colligenda projiciunt. Hi
 verò qui vigilant, & libenter deuotequè cantant, &
 psallunt intentè, medullam comedunt, quia gratiam,
 quæ in verbis latet propheticis, percipiunt: tales in
 futuro, cum laudatoribus cælestis Ierusalem, adipe
 frumenti Dominus satiabit, id est, visione suæ deitatis.
 APOLLONIVS: Satis ex his quæ dicta sunt colligo,
 quòd tædium exercitij spiritualis sit à diabolo. CAESARIUS:
 Ut dicis ita est, quia quidam sunt qui statim
 ut ceperint psallere, orare, & legere, mox dormire
 incipiunt, vigiles in lecto, somnolenti in choro.
 Idem dico de audiendò verbum Dei: cum verba se-
 cularia audiunt, bene vigilant: cum verbum Dei eis
 proponitur, mox dormitant.

CAPVT XXXVI.

IN solemnitate quadam, cum Abbas Geuardus,
 antecessor huius qui nunc est, verbum exhortatio-
 nis in capitulo ad nos faceret, & plures, maximè
 de Conuersis, dormire, nonnullos etiam stertere
 conspiceret, exclamauit: Audite fratres, audite, rem
 vobis nouam & magnam proponam. Rex quidam
 fuit qui Artus vocabatur. Hoc dicto, non processit,
 sed ait: Videte fra tres miseriam magnam; quando lo-
 cutus sum de Deo, dormitastis: mox ut verba leuita-
 tis inserui, euigilantes erectis auribus omnes auscul-
 tare cœpistis. Ego eidem sermone interfui. Non so-
 lum personas spirituales, sed & seculares diabolus per
 somnolentiam tenet & impedit.

CAPVT XXXVII.

MILES quidam Bonnenfis, Henricus nomine, tẽ-
 pore quodam quadragesimali carenam fecit a-
 pud nos. Postquam reuersus est in domum suam, die
 quadam occurrens prædicto Geuardo Abbati, ait ad
 illum: Domine Abbas, vendite mihi lapidem illum,
 qui iuxta talem columnam oratorij vestri iacet, & e-
 go dabo pro illo quicquid postulaueritis. Cui cum
 diceret: Ad quid vobis est necessarius? respondit: E-
 go illum ponere volo ad lectum meum, quia talis est
 natura

natura eius, vt qui dormire non potuerit, & caput super illum posuerit, statim dormiat. Illam confusio- nem fecerat ei diabolus tempore pœnitentiæ, ve quotiens veniens ad ecclesiam, se super eundem lapide- dem causa orationis reclinaret, mox ei somnus obre- peret. Simile verbum nobilis quidam, qui ob simili- lem pœnitentiam fuerat in Hemmenrode, fertus dixisse: Molliores, inquit, sunt lapides oratorij Clau- stri omnibus lectisternijs castri mei. Non poterat se continere, quin tempore orationis in illis dormiret. APOLLONIVS: Si non esset grauis culpa acedia in seruitio diuino, non nos ita diabolus ad illam solici- taret. CAESARIUS: Quanta sit culpa huius vitij, pœna te doceat vnus acediosus.

CAPVT XXXVIII.

Vix sunt duo menses elapsi, quodd dominus Abbas Campensis retulit nobis de monacho quodam, qui semper in choro solebat dormi- re, rem terribilem valde. Nocte quadam, cum ex mo- re dormiret alijs psallentibus, crucifixus de altari venit, dormitantem excitauit, & cum tanto nisu ma- xillâ eius percussit, vt infra tertium diem moreretur. APOL. Stupenda sunt que dicis. CAES. Monachus acediosus nauseam Deo prouocat & angelis sanctis. Vnde cuidam acedioso in persona omnium per Ioan- nem dicitur à Christo: Vtinam frigidus esses aut cali- dus, sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. APOLLONIVS: Recordor te superius dixisse idem esse vitium tristitiam & acediam. CAESAR. Verum est, quia acedia est ex confusione mentis nata tristitia, ex hac nascitur malitia & desperatio, si- cut subiecto tibi ostendam exemplo.

CAPVT XXXIX.

Abbas de Brûsbach ano præterito retulit Ab- bati nostro têtationē quandā ex tristitia na- tā terribilē satis, sic dicēs: In prouincia no- stra quædā extitit puella nobilis ac formosa, diuitū- q; filia, quam cum parētes tradere vellēt marito, re- tuit illa, dicens: Non nubā alteri viro, nisi spōso cele- *Despera- tio ex a- cedia or- ta.*

N 3 sti Deo

sti Domino meo IESU. Tandem virginis pertinacia
 parentes sedati, propriae illam relinquere voluntati.
 Quae CHRISTO quasi de victoria gratias agens,
 cellam sibi fieri fecit, in qua ab episcopo velata & re-
 clusa, ipsi soli sola satis deuote per dies aliquot serui-
 uit. Inuidens tantae virtuti diabolus, variis illam ten-
 tationibus conuassauit, & veneno tristitiae inno-
 cum virginis pectus inficiens, sanam infirmauit.
 Moxilla coepit variis tentationibus fluctuare, in fide
 nutare, de perseuerantia desperare. Inuasit eam &
 defectus cordis, tabitudo corporis, torpor in oratio-
 ne, dolor de reclusionione. Interim dum sic periculosè
 puella nutaret, supradictus Abbas ordinis Cisterci-
 ensis, cuius curae ab episcopo commissa fuerat, visitatio-
 nis gratia aduenit, & quomodo viueret vel quomo-
 do haberet inquisiuit. Respondit illa: Malè viuò, ma-
 lè valeo, & quare vel propter quem hinc reclusa sum
 prorsus ignorò. Cui cum Abbas diceret, Propter Deum,
 & propter regnum caelorum. Illa respondit: Quis
 scit, si Deus sit, si sint cum illo angeli, animae, vel etiã
 regnum caelorum? Quis enim ista vidit? quis inde re-
 diens visa nobis manifestauit? Huiusmodi sermo-
 nes ut dominus Abbas audiuit, totus contremuit,
 conuersusque ad virginem ait: Quid est quod loque-
 ris soror? signa cor tuum. Respondit illa: Ego loquor
 sicut mihi videtur: nisi videam ista, non credam; rogo
 ut sinatis me exire, quia reclusionem hanc diutius
 sustinere non valeo. Tunc Abbas intelligens ex im-
 missione diaboli tam repentinã esse tristitiam, & ex
 tristitia desperationem, ait: Soror, inimicus gloriae
 tuae inuidens, periculosè te tētat, tu sta in fide, viriliter
 age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum. Amicis
 & cognatis contradicētibus, tu sanctã hanc elegisti vi-
 tã, tu istam desiderasti reclusionem. Quae cum surda au-
 re monētis & exhortātis verba perciperet, rogauit eã
 Abbas, ut saltē septē diebus ibi sustineret, donec ad
 claustrum ies & rediēs, denuo eã visitaret. Quod ut pro-
 mitteret cum vix obtinuisset, ad monasterium pergēs
 periculū virginis fratribus exposuit, & ut orationes
 specia-

Psal. 26.

Speciales per hebdomadā pro illa deuotē ad Deū funderent, omnibus præcepit. Ipse verò in propria persona, quantum valuit, Domino supplicauit pro illa. Hebdomadā completa, reuersus ad eā ait: Quomodo habes filia? Respondit illa: Optimè pater, nunquā melius: infra hos dies septem plus sum lætificata, plus consolata, quā ante tuum discessum fuerim contristata vel desperata. Sciscitante eo causam consolationis, ait illa: Pater oculis meis vidi, de quibus dubitauit: post discessum tuum anima mea de corpore fuit educta, & vidi animas beatorum; vidi præmia iustorum: corpus autem meum vidi oculis animæ in pavimento cellulæ meæ ita exanguē iacere & pallidum, sicut herbam sine succo & arefactam. Interrogata ab Abbate, qualis esset effigies animæ: respondit: Anima est substantiā spiritalis; & in sui natura spherica, ad similitudinem globi lunaris, ex òni parte videt. Quando verò animæ existenti in corpore angelus siue anima apparet; in lineamentis corporeis se ostendit: quando anima existens in carne à carne libera est; animæ consimili sicuti est apparet. **A P O L O N I V S:** Huic visioni satis concordat; quòd Abbas Morimundus animam suam à mortuis rediens similem esse dixit vasi vitreo, & ex omni parte oculatam; sicut memini te dixisse in distinctione prima, cap. 32. **C A E S.** Quædā etiā retulit eadē sanctimonialis de aduentu Antichristi, quæ hîc ponere nolo, eo quòd multi de illo prophetado decepti sint. **A P O L.** Satis me terret, quòd Dominus mentē tā sanctā, tā mundā & virginale, tā immundis & tā nephandis tetragonibus vexari permisit. **C A E S.** Incõprehensibilia sunt iudicia *Rom. 11.* eius, & inuestigabiles viæ eius, sicut audies de tentatione alterius cuiusdam sanctimonialis, cuius tentatio tanto est periculosior, quanto incertum est quali sit sine terminanda.

CAPVT XL.

IN FRA paucos menses quædam sanctimonialis, femina prouectæ ætatis & magnæ, vt putabatur sanctitatis, à vitio tristitiæ in tantum est turbata, a spiritu

ritu blasphemiarum, dubietatis & diffidentiarum adeo verax
 ta, ut caderet in desperationem: de his quæ ab infan-
 tia credidit & credere debuit, omnino dubitare co-
 pit, nec ab aliquo induci potuit, ut diuinis communi-
 caret sacramentis. Quam cum interrogassent sorores,
 nec non & neptis eius carnalis, cur ita esset indurata
 respondit: Ego sum de reprobis, de illis scilicet, qui da-
 nandi sunt. Quadam die, commotus Prior, dixit ad
 illam: Soror, nisi respicias ab ista infidelitate, cum mor-
 tua fueris, in campo te faciam sepeliri. Quo verbo illa
 audito, tunc tacuit, sed verbum bene retinuit. Die qua-
 dam, cum quædam ex sororibus nescio quod essent i-
 turæ, illa latenter post eas exiens ad litus Mosellæ,
 super quod situm est monasterium, venit; & cum na-
 uis, quæ sorores portabat, amota esset de littore, in flu-
 uium se præcipitavit: hi verò qui in naui erant, sonum
 aquæ motæ audientes & respicientes, corpus eius ca-
 nem putantes, nutu Dei vnus cognoscere volens cer-
 tius quid esset, ad locum ocyus cucurrit, & ut homi-
 nem vidit, flumen intrauit & extraxit. Tunc confide-
 rantes quod supradicta foret sanctimonialis, iam pe-
 nè suffocata, territi sunt omnes, & curam ei adhibentes,
 postquam aquam euomuit, & loqui potuit, interrogaue-
 runt eam dicentes: Quare tam crudeliter egisti soror?
 respondit illa: dominus iste, digito Priorem ostendens,
 minatus est mihi, quia me mortuam sepelire deberet
 in campo, unde magis elegi gurgitem hunc superna-
 tando descendere, quam bestialiter in campo sepeliri.
 Tunc ad monasterium illam reducentes, diligentior
 ei custodiam adhibuerunt. Ecce quanta malitia nasci-
 tur de tristitia. Femina ista ab infantia nutrita est in
 monasterio, virgo casta, deuota, rigida, religiosa, &, si-
 cut mihi retulit vicini monasterij magistra, omnes
 puellæ ab ea educatæ, cæteris virginibus magis sunt
 disciplinatæ, magis deuotæ. Spero tamen quod Deus,
 qui multum est misericors, multisque modis electos
 suos tentat, qui tam misericorditer de flumine illam
 liberauit, pristinos eius labores attendens, finaliter
 perire non sinet. Multa tibi possem huiusmodi tristi-
 tiæ

via exempla recenter gesta referre, sed timeo quòd infirmis non expediat talia legere vel audire. APOLLONIVS: Ego iam satis didici, nihil fieri sine ratione, fortè ideo Deus talia permittit, ne aliquis, quantumlibet sit perfectus, de suis virtutibus vel virtutum operibus præsumat, sed Deo totum, à quo est bonum velle, posse, facere, & perficere, attribuat. CÆSARIVS: Verù dicis. Idcirco vxor Loth inobediens versa in statuam *Gen. 19.* salis, vt sit malis exemplum, bonis condimentum.

CAPVT XLI.

Vix sunt tres anni elapsi, quòd Conuersus quidam, ex nimia tristitia, finalem incurrit desperationem miserabiliter. Loquendo vel scribendo de huiusmodi tragœdiis nephandis, inuitus exprimo nomina locorum vel personarum, siue ordinis qualitatem, ne per hoc aliquam religiosus videar inferre verecundiam. Idem frater bene mihi fuit notus, vir à iuuentute vsque ad senectutem laudabiliter & sine querela inter fratres conuersatus, ita vt nullus illo videretur in ordinis obseruatione districtior, & in virtutibus superior: rarè loquebatur, rarè indultis consolationibus utebatur: nescio quo Dei iudicio ita tristis & pusillanimis effectus est, vt tantum de peccatis suis timeret, & omnino de vita æterna desperaret. Nò quidem dubitauit in fide, sed tantum desperauit de salute. Nullis scripturarum auctoritatibus poterat erigi, nullis exemplis ad spem veniæ reduci, modicum tamè creditur peccasse. Cui cum fratres dicerent, quid habetis vnde timetis, quare desperatis? Respondit: Nò possum dicere, sicut consueui, orationes meas, & ideo timeo gehennam. Quia tristitiæ vitio laborabat, idcirco acediosus erat, & ex vtroque nata est in corde eius desperatio. Positus in infirmatorio, quodam mane ad mortem præparatus ad magistrum suum venit, dicens: Non possum diutius contra Deum pugnare. Illo verba eius minùs considerante, ad piscinam monasterio proximam abiit, & in eam se præcipitans suffocatus est.

N y

CA-

IN alio quodam monasterio sanctimonialium an-
no præterito similis penè casus contigit, licet cau-
sa impellens dissimilis fuerit. Puella quædam, sicut
mihi retulit quædam sanctimonialis eiusdem ordinis,
à quodam homine misero, habitu quidem religioso,
non animo, ita magicis artibus est dementata, vt ten-
tationes ab illo conceptas sustinere non posset, nemi-
ni tamen suam passionem aperire voluit, sed solum-
modo dixit: Exire volo, quia pœnitent me huc venisse.
Quæ dum exire non permetteretur, tristitia vrgente,
in puteum se nullo vidente præcipitans extincta est,
quam dum ubique quærent, nec inuenirent, recor-
data sunt quædam sorores eam dixisse: Ego suffocabo
me in puteo. Quæ sita est ibi, & inuenta, sed mortua.
Eodem tempore quidam homo miserabilis, alterius
cuiusdam monasterij sanctimonialem simili extraxit
malitia, & impregnauit, quæ in sæculo mortua est.

CAPVT XLIII.

ANte hos annos tredecim, cõuentus noster
ueniens de messione, cùm nauigio Rhenum
ascenderet, & in villam Coloniae vicinã, quæ
Rodinkirge dicitur, veniret, iuuençula quæ-
dam in ipsa hora vitam finierat, adhuc iacens in terra,
de qua dicebatur, quòd à quodam viro genuisset pro-
lem, & quia ab eo fuerat repudiata, ex tristitia vehem-
enti talem sibi infixerat mortem.

CAPVT XLIV.

ANte illud tempus, adolescens quidam Coloniae
vestes suas deluserat, pro quo infortunio ita
tristis effectus est, vt solarium domus suæ ascē-
deret, & laqueo vitam finiret. Vides nunc, quàm peri-
culosa sit tristitia, quæ non est secundum Deum? **A-**
POLLONIUS: Quid sentiendum est de animabus
istorum? **CÆSARIUS:** Si sola tristitia & despera-
tio, non frenesis, aut mentis alienatio, in causã fue-
rit, haud dubium quiri damnati sint. De furiosis & fa-
tuis, in quibus ratio non viuit, quæstio non est quiri
saluentur, quocunq; modo moriantur, si tamen
prius

pius habuerunt charitatem. De supradicto Conuerso quidam vir sapiens, qui illum bene nouit, me audiente sic ait: Non credo quòd vnquam perfectè fecerit confessionem suam: Deus enim justos & timentes se, licèt ex eis aliquando quosdam justo suo iudicio permittat in sensu periclitari, non tamen illos finit tam miserabili morte finire. Ecce exemplum.

CAPVT XLV.

IN Saxonia ciuitate Brunsvich miles quidã nobilis fuit, nomine Baldevinus, eiusdem ciuitatis aduocatus: iste, inspirante Deo, sæculum deserens, in domo quadam ordinis nostri, quæ Relaxhusen dicitur, habitum suscepit, qui toto anno probationis ita sibi rigidus extitit, vt tam ab Abbate quã à magistro suo sæpe argueretur. Factus verò monachus, tanti fuit feruoris, vt non sufficerent ei communia, imò etiam communibus superadderet multa specialia, & præponeret priuata. Cæteris quiescentibus, ipse laborauit, aliis dormientibus, ipse vigilauit. Tandem ex nimis vigiliis & labore, exsiccato iam cerebro, tantam capitis incurrit debilitatẽ, vt nocte quadã, antequam cõuentus ad matutinas surgeret, oratoriũ intraret, formã nouitiorũ ascenderet, & fune campanæ collo suo circumligato, desiliret, ipsamq; campanam, mole corporis trahendo, crebris ictibus pulsaret. Territus custos, festinauit in oratoriũ, sed multo amplius territus est, dum sic pendere videret monachũ: accurrès tamen funem incidit, & adhuc palpitantẽ, & penè stragularum, deposuit atq; refocillauit. Ab illo tempore nunquã sensum pristinum recuperare potuit. Adhuc dicitur viuere, nec est ei curã, quid vel quando comedat, siue quamdiu dormiat. Sic quandoque de indiscreto feruore nascitur vitium acedia. APOLLONIVS: Dictũ est superius, de acedia siue tristitia etiam nasci pusillanimitatẽ, hæc nõ videtur mihi esse vitium. CÆSAR. Arbor mala, non potest facere fructum bonum. Licet pusillanimitas cæteris filiabus acediae siue tristitiæ minor videatur esse malitia, satis tamen tentatio illius est periculosa: ipsa conuerti volentes ad bonam vitam

Indiscreti feruoris exemplum.

Matt. 7.

vitam

vitam sæpe auertit; conuersos, ne proficiant, impediens
 APOLLONIUS: Da exemplum.

CAPVT XLVI.

CÆSARIUS:

*Puſillanimitatis
 exempla.*

Abbas quidam nigri Ordinis, modò monachus in ordine nostro, n arrauit mihi, quòd magister quidam Parisienſis, ad ordine noſtrum venire deſiderans, ſilentium primi anni ex quadam puſillanimitate mentis ita timuit, vt ordinem nigrorum intraret, ibique probationis annum compleret: qui mox vt factus eſt monachus, dixit ad Conuentum: Gratiarum ago vobis domini mei de beneficiis mihi à vobis exhibitis, quia ad quod veni, hoc apud vos expleui; modò cum licentia veſtra migro ad ordinem Cifterciienſem: non enim veni vt vobiscum manerem, ſed vt inter vos tentationes, quas timui mihi, temperarem. Venienſque ad quandam domum ordinis noſtri, non vt nouitius probationem intrauit, ſed habitum tantum mutauit.

CAPVT XLVII.

Recordor nunc cuiuſdam viri valde literati, & cuiuſdam nobilis eccleſiæ Prælati; huic cum auper dicerem, quare non venitis, vt quid tam diu expectatis? Reſpondit mihi: Non audeo intrare in tentationem; diſtinctionem ordinis, tentationem appellas, ex multo enim tempore voluntatem habuit veniendi ad ordinem, ſed quadam puſillanimitate impeditus eſt vſque huc. Huius cõgruit illud Salomonis: Qui obſeruat ventum non ſeminat. Ventus eſt tentatio, ſeminatio conuerſio: qui nimis timet in ordine tentari, vix poterit ad ordinem conuerſi. Noui plures in ſeculo, tam clericorum quam laicorum, qui à multo tempore votum fecerunt, nec tamen audent conuerſi timore tentationum; ſemper ante oculos habent tentationes, ſed non conſiderant multimodas, quæ in ordine ſunt, conſolationes. Ecce exemplum.

CAPVT XLVIII.

Retulit mihi Daniël Abbas Sconauix, militẽ quendam honeſtum, & in militia nominatum, in Campo

po factum fuisse monachum. Hic cum alium quendam militem, æquè in armis strenuum, in sæculo amicum habuisset, & die quadam ad conuersionem eum hortatus fuisset; respondit ille magnæ pusillanimitatis verbum: Verè amice, ego fortè venirem ad ordinem, si non esset vna res quæ timeo. Interrogante monacho, quanam esset res illa: respondit miles: Vermiculi vestimentorum: pannus enim laneus multos vermiculos nutrit. Tunc ille subridens ait: O fortem militem, qui in bello diaboli non timuit gladios, in militia Christi timere debet pediculos? Auferent tibi nunc pediculi regnum cælorum? Ille, licet ad hæc verba tunc tacuerit, tempore tamen modico emenso, effectu respondit: nam & ordinem, tam verbis quàm exemplo illius prouocatus, intrauit. Contigit vt postea hi duo conuenirent Coloniae in ecclesia beati Petri: Monachus verò Campensis, cum alterum regulariter salutasset, subridens adjecit: Quid est frater, timésne adhuc vermiculos? Ille, bene recordans vnde talis interrogatio haberet originem, & ipse subridendo respondit verbum bonum & memoria dignum: Crede mihi frater, & hoc pro certo scias, quia si essent omnes vermiculi omnium monachorum in meo corpore, non me de ordine morderent. Quo verbo audito, ille multum ædificatus est, multis ad ædificationem recitans. Vides quantæ fortitudinis sit factus is, qui ante conuersionem nimis fuerat pusillanimis? vnde hoc, nisi ex diuinis cõsolationibus, quæ sunt in ordine? Hæc de his dicta sint, quos vitiū pusillanimitatis ne cõuertatur auerit. Nunc audi aliqua exēpla de his, quos post conuersionem, ne proficerent, tentauit & impediuit.

CAPVT XLIX.

Scholasticus sancti Andree in Colonia Godefridus, cum esset vir debilis, & decrepitæ ætatis, ad ordinem cum multa animi instantia venit. Ego verò cum ipso in probatione fui; de quo etiam plurima, quibus vexabatur, tentationum genera vidi & audiui. Die quadam cum ad chorum festinaret, & cappam suam induere conaretur, diabolus conatum eius impediuit,

Novitiorum tentationes.

uit, cappamque fortiter extraxit. Tandem post non modicam fatigationem ad se reuersus, à diabolo se impediri considerans, cappam induere cessauit, & signas se fugauit inimicum, nec aliquod deinceps passus est impedimentum. Cùm iam ad finem tenderet annus probationis, cœpit ei diabolus ad mentem reducere diuersa, quæ in seculo habuerat commoda, proponere etiam plurima, quæ in ordine esse uidentur incommoda, pondus uidelicet uerborum, longas uigilias, & silentium, calorem in æstate, & frigus in hieme, regulare ieiunium, & tenuem diætã, & cætera huiusmodi similia: in quorum omnium consideratione ira pusillanimis effectus est, ut omnino de perseverantia desperaret, & dixit mihi: Non putabam ordinem tantæ esse distractionis: usque ad hoc tempus æstimauit, quod minuti carnes comederent, & quod monachi sine cucullis suis dormirent: pœnitet me huc uenisse: propositum meum est, ut per memetipsum cantem in ecclesia mea in Herlisheim, cuius pastor sum, quæ satis malè modò locata est, & spero per Dei gratiam, quod honestè & sine querela regere debeam in ea plebem mihi commissam. Cui respondi: Tætatio diaboli est, qui uos sub specie boni eicere conatur. Tunc ait: Si istud non est bonum, reuertar ad præbendam meam, & in ambitu claustrum cameram aliquam mihi eligam, ubi tam canonicè uiuam, ut alicui exêplo meo ædificetur: chorum frequetabo, & quicquid mihi subtrahere potero, pauperibus erogabo: Ad quod iterum respondi: Et hoc consiliu diaboli est: si reuersus fueritis, omnibus eritis derisui, & qui hæc suaserit, in peccata pristina uos præcipitabit. Sic eo fluctuante, cùm die quadam ego ad latus eius sederem, & uerba consolationis impenderem, codicem psalmodiarum arripuit, & ait: Videamus quid de me dicturi sint fratres mei, si reuersus fuero: primus autem uersiculus qui occurrit iste erat: Aduersum me loquebantur, qui sedebant in porta, & in me psallebant, qui bibebant uinum. Statimque exclamauit: Verum prognosticum: ego, inquit, tibi exponam prophetiam

Psal. 68.

ita istam: Si rediero ad S. Andream, concanonici mei, quoties in porticu ecclesie sue sedebunt, ipsi aduersus me loquentur, me iudicantes, & de salute mea disputantes: noctibus vero, quando sedebunt ad ignem, & vacabunt potationibus, ero psalmus eorum. Sicque Dei misericordia ad mentem reductus, & a se confortatus, monachus effectus est, & non multo post in bona contritione defunctus, migravit ad Dominum.

CAPVT L.

Rainerus, iam dictae Ecclesie sancti Andreae Scholasticus, & fratris Godefridi successor, cum post eius mortem fieret apud nos nouitius, in tantum cepit variis tentationibus vexari & turbari, ut pusillanimitas effectus, die quadam Domino Geuardo Abbati diceret: Non possum hic diutius manere, quia nec ordinem valeo diutius sustinere. Quem cum interrogasset, quod vultis ire? Respondit ille: Ad prebendam meam oportet me redire. Tunc Abbas, quasi vir prudens, quandam seueritatem simulans cepit (nescio ad quem) clamare: Afferte mihi securim: cui cum diceret nouitius: Quid debet securis? respondit, ut praecidantur pedes vestri. Credite mihi, magis volo vos sine pedibus semper pascere, quam vos sinam abire, & confundere domum nostram. Tunc ille subridens ait: Melius est ut maneam, sicque per verba iocosa cessauit tentatio satis dura. APOLLON. Ut considero, nouitius facile tentatur, & facile sanatur. CAESARIUS: Hoc plenius scies in sequenti capitulo.

CAPVT LI.

Nouitius quidam cum in Hemmenrode satis tranquille annum peregisset probationis, & voluntate stabilitatis expressa in capitulo, radendus esset in monachum, atque is, qui eum radere debebat, rasorium in corrigia corrigeret, diabolus eadem hora sic iuuenem contristauit, sicque pusillanimitas reddidit, ut mutato animo rasorem non admitteret. Quo viso, dominus Hermannus Abbas loci sanctae Mariae, tunc ibidem Prior, simulata quadam iocunditate accurrit, collum iuuenis utroque brachio strinxit, &

quia

quia eadem tristitia ex immissione esset diaboli dōcens, fluctuantem ocyūs ad tranquillitatem perduxit. Tentatione verò sedata, mox adolescentis facies, non sine assistentium admiratione, est serena, & permisit se radi. Sicut mihi retulit iā dictus Abbas, ita vultus nouitij subitò fuerat immutatus, vt nigredo maxillarum & tremor labiorum satis ostenderent, quid corde concepisset. **APOLLONIVS:** Ecce istud est quod iam dixi, quia nouitij tentatio facilè veniat, & facilè recedat. **CAESARIUS:** Quædam tentationes nouitiorum tam duræ sunt & tam valida, vt illas compescere valeant non verba, non exempla, sed sola potentia atque consolatio diuina.

CAPVT LII.

NOVITIVS quidam tempore probationis suæ, ex quadam tentatione diabolica, quam nunquam ante conuersionem senserat, grauissimè turbabatur. Erat enim eadem tentatio de incarnatione Verbi, non quòd de illa malè sentiret, sed diabolus per spiritum blasphemiam feruorem mentis illius nitebatur extinguere, vt dum de ea dubitaret, tantos pro Christo subire labores recusaret. Die quadam, cum staret ad Primam in choro nouitiorum contra altare, contemplatus est oculis corporeis imaginem crucifixi in aëre venire ad se, ac si diceret: **Quare dubitas, respice in me, ego sum ille, qui natus & passus sum pro te.** Per aliquam horam ante faciem eius pendens erat ipsa imago, quam tantum videre potuit ab umbilico & supra. Interrogatus à me, si sciret quid hoc signaret, respondit: Dominus mihi contulit gratiam illam, vt nihil impudicū, & quod ledere possit verecūdiā meā, cogitare possim de illo, & ideo intellexi, quòd tantū partes corporis sui superiores, nō inferiores, mihi ostēdere dignatus est. Ab eadē hora ōnis illa cessauit tētatio, quā atē nulla cōfessio, nulla sanare potuit oratio. Et licet iā dicta tētatio cessauerit, nō tamē tētator cessauit, quē enim dejicere nō potuit per blasphemiam, fugare conatus est per acediā. Nā per plurimos dies, quotiēs ire debebat ad ecclesiā ad horas

cano-

canonicas, venissetq; ad ostium cellæ, sensibilibus, & tam grauitè scapulis diabolus illum depressit, vt cõpelleretur residere & quiescere. Factus monachus, tã fortis & tam feruens est in ordine effectus, vt tædere nesciret, quacumque specie acediæ impugnatus.

CAPVT LIII.

ABBAS Philippus de Ottirburg. reculit Abbati nostro de quodam suo nouitio tentatione satis grauem, & sola Dei reuelatione sedatam. Cum enim idem nouitius tam grauitè esset tētatus, vt à nullo hominum posset consolari, & firmum cepisset propositum recedendi, eadem nocte, qua de mane ad seculum redire voluit, tale somnium vidit: Visum est ei, quia staret ante ostiū portæ, de qua duas hinc inde considerauit vias exire; vna ex illis vergebat ad dexteram, altera ad sinistram; vtraque tamen ducebat in siluam oppositam. Stante nouitio in biuio, cū dubitaret quam illarum eligeret, senem quēdam cominus stare conspexit, cui sic ait: Bone vir si nosti, ostende mihi quæ ex his duabus vijs sit rector, & ad ambulandum commodior. Ad quod ille respōdit: Ego plenè & bene te expediam. Via hæc, quæ est à dextris, in nemore per breue spatium spinosa est, inæqualis, lutosa, & aspera; postea sequitur cāpus amœnissimus, longus, planus, varijsque floribus decoratus. Via verò quæ est à sinistris, in silua quidem commoda est, plana, sicca, lata, & bene trita, satisque deliciosa; sed non longa, cui campus mox continuatur longus, scopulosus, lutosus, & asperrimus, etiam ipsi visui horrendus. Ecce totum prædixi tibi, quodecunque volueris elige. Hoc dicto nouitius expergefactus est, non dubitans visionem propter se factam, vt pote bene suę tentationi congruentem. APOLLONIVS: Vellem scire interpretationem huius visionis. CÆSARIVS: Via ad dexteram, vitam signat monasticam & spiritualem; via ad sinistram, vitam secularem atque carnalem; silua, præfens vita est, in qua more arborum homines crescunt per aetatem, & succiduntur per mortem. Vtraque vita breuis est, siue monastica sit siue secularis: illa in præ-

senti

*Matt. 7.**Act. 14.**Psal. 54.*

fenti spinosa est, per rigorem ordinis, inæqualis per multimodam tentationem, lutosa per humilitatem subiectionis, angusta per raritatem voluntarię paupertatis: Angusta portã & arcta via est, quę ducit ad vitam, quę per dexteram designata est. Campus verò longus & amœnus paradus est, quam per multas tribulationes oportet nos introire. E contra, vita secularis atque carnalis, quã sinistra designat, eo quòd ad sinistram Christi in se gradientes ducat cum hæc is iudicandos, in præfenti commoda est, ob carnis necessaria, plana propter prospera, sicca propter inobedientiam, lata & bene trita, eo quòd multi ambulent per eam, deliciosa propter concupiscentiam oculorũ. In hunc modum visum interpretans, à tentatione apostasię liberatus est, atque a pusillanimitate spiritus & tempestate. APOLLONIUS: Satis est mirabile, quòd Deus tam efficaciter spiritum instruit hominis dormientis. CÆSARIUS: Recordor nunc cuiusdam nouitij vigilando quidem satis tentati, & per visum nocturnum, non minori virtute, ab eadem tentatione liberati.

CAPVT LIIII.

ALNA domus est ordinis nostri in Flandria sita, cuius mentionem feci in distinctione prima, cap. 6. in hac ante non multos annos miles quidam nobilis, Gerardus nomine, de Castro Tuino oriundus, conuersus est; cumque nouitius in choro nouitiorum staret, & clamores monachorum in choro superiori super caput suum cantantium frequenter exciperet, tentari cœpit. Amplius tamen caput eius turbabatur, quotiens Alleluja catabatur, in illo maxime voces exaltari solent; & factus ex hoc pusillanimitis, accessit ad Priorem, & ait: Domine Prior, caput meũ doleo, nec diutius tantũ clamorem super caput meũ tolerare potero. Cui Prior verba quedã consolationis impendit, sed parũ illi profuit. Nocte quadam, cum maxime de hoc nouitius tentaretur, vidit se in somnis à quibusdã militibus, aliquãdo inimicis suis, undique vallatum, nec aliquod refugij superesse subsidium:

fidium: cumque putaret se celerius esse capiendum, vel interficiendum, clamauit ad Dominum, dicens: Domine libera me in hac hora: & circūspiciens, mox vidit exercitum candidatorum de longē venientem, sibiq; in auxilium properantem: signifer autem, qui præcedebat, pro signo militari Alleluia finaliter clamauit, crebrò id repetens, qua vociferatione hostes territi & dispersi, fugā inierunt; notitium solum relinquentes, Qui expergefactus, non solum gauisus est se fuisse liberatū ab eis, qui eum circūdederāt in nocturna visione; sed, quod magis eum angebat, prædicta videlicet tēratione. Manē accedēs ad Priorem, dixit ei satis hilariter: Rogo vos domine Prior, vt adhuc altiūs & fortiūs cantetis Alleluia super caput meum, non me amodò turbabit clamor diuinæ laudis: & recitauit eā visionem per ordinem. Ista nobis retulit sanctæ recollectionis Walterus de Birbach, qui eundē Gerardum vidit & agnouit. APOLLONIVS: Puto etiam nonnullos monachos de apostasia tentari. CÆSARIVS: Multi de ea tentantur, & viriliter reluctantur: alij tentantur, & tam voluntate quā opere profus superantur: quidam verò tentantur, & concepta voluntate, diuinis reuelationibus, siue ordinatione, ante casum reuocantur: nonnulli verò flagellis cohibentur. APOLLONIVS: De his mihi dicas exempla. CÆSARIVS: De primis & secundis, quia tentatio eorum satis est vñitata, non est necesse tibi dicere exempla. De nouissimis verò tibi dicam quod audiui.

CAPVT LV.

Monachus quidam de Ottirburg, teste domino Philippo Abbate eius, qui hæc retulit, *De Apostasia tentati, resipiscentes.* tentationes incurrit, vt redire proponeret ad seculum. Nocte quadam, cum staret in choro, & mente tractaret, quādo vel quomodo de monasterio exiret, præ tēdio cantare non potuit. In laudibus verò, dum canticum sancti Abacuc psallerent, eo quod esset feria sexta, iam dictus Abbas ad excitandum fratres circumiuit; qui cum venisset ad monachum illum, quatuordecim, & non cantaret, putans eum dormire,

Abac. 3.

se ad illum inclinavit, & versiculum, qui eadem hora psallendus erat, in aurem vigilantis fortiter clamavit, dicens: Egredietur diabolus ante pedes eius. Qua voce audita, satis territus est ille: putans Abbatem per aliquam revelationem cogitationes suas peruersas scire, quibus tam manifeste sententia prophetica visus est respondere: nec aliter intelligens verba prophetæ, quam de se facta; timuit maledictionem eius si abiret incurrere; & diabolum itineris sui ducem haberet: sicque virtute diuina reuocatus à malo proposito, stabilis factus est; & miratus est Abbas vt intellexit.

CAPVT LVI.

Sanctimonialis quædam circa principium conuersionis suæ, sicut ipsa mihi retulit, tam graui ter tentata fuit, vt doleret se venisse ad religionem. Reduxit ei ante cordis oculos diabolus delicias seculi, quas dimiserat; penuriã monasterij quam sustinebat, & cœpit ex hoc graui ter tentari & contristari. Quæ cum tentationes diutius sustinere non posset, nocte quadam voti sui immemor, de lecto surgens, & de monasterio egredi volens, ad ostium quoddam, & ad cœmeterium ducit, venit, vt transilito muro ad seculum iret. Nutu Dei factum est, vt in superiori limine tam fortiter capite impingeret, vt concusso cerebro retrorsum caderet, & diu quasi exanimis iaceret. Tandem ad se reuersa ait: Quò vis ire misera? quò diabolo debuisti, hoc exoluisti: reuertere nunc in claustrum, quia nõ est voluntas Dei vt vsquam vadas. Vides quam misericorditer Deus suos conferuet, nunc per somnia, nunc per quædam prælagia, nunc per flagella. Ex his satis poteris colligere, quòd quædam nouitiorum tentationes, nec non & monachorum, non verbis humanis & exemplis possint curari, sed sola diuina virtute. Hæc tibi dicta sufficiant de tentationibus acedię vel tristitię. Vis nunc aliqua audire exempla de auaritia? **APOLLONIUS**: Volo & desidero, quia hoc vitio non solum seculares, sed & claustrales satis tentantur. Vnde peto vt idem vitium mihi describens, filias eius enumeres, & sic exempla subiungas.

CAPVT

Avaritia est gloria seu quarumlibet rerum insatiabilis & inhonesta cupido. Hoc vitium alio nomine vocatur philargyria. Videtur tamen inter hæc duo aliqua esse differentia, quia auaritia est immoderatus appetitus habendi omnium rerum; Philargyria verò per quam singulari appetitu pecunie colligendæ frena laxantur. Auaritiæ autem filia sunt fallacia, proditio, perjurya, inquietudo, violentia, contra misericordiam obdurations cordis. Auaritia in duobus consistit, in acquirendo scilicet, & retinendo; de cuius malitia per Salomonem dicitur: Conturbat domum suam, qui sectatur auaritiam. Dominus volens Zachariæ ostendere vnde maxime procederent mala mundi, ostendit ei amphoram, per cuius amplum os intelligeret cupiditatem. Ipsa in eodem propheta dicta est oculus in vniuersa terra. Secundum Apostolum: Radix omnium malorum est auaritia. Per eam non solum tentatur personæ seculares, sed etiam spirituales. Iacob regredientem ad terram natiuitatis suæ, secutus est Laban, volens eum retinere; quem cum retinere non posset, ait: ad tuos ire volebas, cur furatus es deos meos? Iacob, qui interpretatur luctator vel supplantator, significat virum monasticum, qui esse debet supplantator vitiorum: Laban verò, qui sonat cæcidus, designat mundum. Contingit frequenter, vt aliquis mundum per conuersionem deserat, nec tamē conuersus ab auaritia cor suum cohibeat: hunc iustè mundus insequitur & dicit: Desiderio erat tibi domus patris tui, id est, patria cœlestis, cur furatus es Deos meos? ac si dicat: Cur sectaris auaritiam? de auro & argento, quod religiosi satis appetunt, idola sunt. Non ergo sine causa auaritiam, idolorum seruitutem vocat Apostolus. Rachel, quæ interpretatur videns Deum, anima est religiosi, quæ dum mundi huius diuitias concupiscit, quasi idola sub stramentis abscondit. Omnia enim corporis necessaria, quæ monachis regula concedit, quia vilia sunt, strameta dici possunt. APOLLON.

De Auaritia.

Prou. 13.

Zach. 5.

Ibidem.

1. Tim. 6

Gen. 31.

Colof. 3.

*Religio-
sis saepe
falsò iri-
bui auar-
ritiam.*

Sæpe ordo noster à secularibus de auaritia iudicatur. CÆSARIUS: quod illi auaritiam, hoc nos dicimus esse prouidentiam: omnes hospites superuenientes, ex mandato regulæ tenemur sicut Christum suscipere, quibus si negaretur hospitalitas, qui modò ordinem iudicant de auaritia, tunc fortè ampliùs eundem iudicarent de impietate & immisericordià. Penè nulla domus est ordinis, quæ nō sit obligata debitis, tum propter hospites & pauperes, tū propter eos, qui quotidie conuertuntur, & sine scandalo repelli non possunt. Venim enim dispensatores nostros excusam, non de toto, sed de tanto, sæpe hac necessitate oportet illos, velint nolint, auere. Quanta pœna vitium auaritiæ in præsentī siue in futuro plectatur, vel quanta gloria & fructu diuitiarum cōtempus in præsentī etiam remuneretur, quibusdam tibi ostendam exemplis. Magna erit eius gloria in futuro.

CAPVT LVIII.

*Auari-
tia puni-
ta in hac
vita.*

*Periuiriū
punitur.
1. Tim. 6*

MILES quidam Cæsarius nomine, de proxima villa Wintere oriundus, fratrem habuit carnalem nomine Herminoldum, Bonnensis ecclesiæ Decanum; iste eidem Cæsario accommodauerat de pecunia ecclesiæ 20. marcas Coloniensis monete. Mortuo Decano, Præpositus & fratres militem, quia pecuniam sibi commodatam reddere recusauit, imò, quod deterius erat, omnino negauit, & quia illū testibus contincere non potuerunt iurare cōpulerūt. Miles verò, stimulatus auaritia, iurauit & pejerauit, equū ascendit & abiit, sed manū Domini effugere non potuit. Cū autē cōpleisset medium viæ, ire volens ad domum suam, procedere non potuit. Nam propter auaritiam, quæ radix est omnium malorum, Dominus gressum illius in terra fixit, & quia mentitus fuerat, linguæ eum officio priuauit. Sentiens se ille iusto Dei iudicio non posse loqui, neque procedere, vel saltem Bonnam redire, sanctum Abraham patriarcham, qui tunc ei in mentem venit, satis deuotè inuocauit, dicens: Sancte Abraham, si tuis meritis cum officio linguæ gressum recepero, mox Bonnam reuertar, & fratribus

fratribus suam pecuniam restituiam. Statim vt hæc voluit, loqui cœpit, gressumque recepit, pecuniam reddidit, & de perjurio pœnitentiam egit. Hæc idem Cæsarius retulit Abbati nostro, vir quidem simplex, & satis bene morigeratus, obiitque nouitius in domo nostra. APOLLONIVS: Si Deus adedò durè punit auaritiã in personis secularibus, putò quòd multo acriùs illam puniat in claustralibus. CÆSARIVS: Verum est, maximè vbi filiè adsunt, fallacia scilicet, & fraus, violentia, & contra misericordiam induratio cordis.

CAPVT LIX.

Cellerarius quidam ordinis nostri tentatus auaritia, viduam quandam defraudauit, immemor parabola Salomonis: Conturbat domum suã, quisequitur auaritiã. Dominus verò non immemor vindictæ, anno eodem totum penè vinum, quod monasterio creuerat, ita deteriorauit, vt nullius esset saporis vel coloris. Sentiens Abbas tantam plagam non esse sine causa, virginem Christi Azelinã, quæ temporibus meis Colonie fuit, vt sibi a Domino causam illius flagelli peteret reuelari, humiliter exorauit. Quod cū fecisset, responsum est ei, quia propter fraudem esset Cellerarij sui, quã in talẽ viduã exercuerat, & adiecit Dominus: Adhuc eum tangam vna plaga maiori. Quod factũ est ita: eodem enim anno, miles quidam omnem penè annonam monasterij incendit in horreis, sicque plaga cessauit. APOL. Cùm Deus valde sit misericors, quid est q̄ propter vnus hominis fraudem omnem puniat congregationem? CÆSARIVS: Sicut legitur in Iosue, propter auaritiã Achan, qui de anathemate Iericho tulit, in omnẽ populũ ira Dei defecit: nã sicut Deus misericors est, ita & iustus est. Si propter vnus meritũ saepe multitudini parcit, quid miraris, si dictante eius æquitate, aliquando propter vnus delictum multos punit? APOLLONIVS: Si hæc ita se habent, videtur mihi vtile subiectis, & necessarium prælati, vt frequenter officiales suos moneant, ne alicui fraudem inferat, ne fortè per hoc flagellũ cõtra se iudici

*Auaritia
religioso-
rum pu-
nita.*

Prou. 11.

Iosue 7.

1. Cor. 5.

porrigant. CÆSARIUS: Verum dicis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit. Non solū Deus punit si instinctu auaritiæ dāna alijs inferamus, imò etiam si nostra auarè retinendo egentibus non impertiamur, vel exhibita immisericorditer ante tepus subtrahamus.

CAPVT LX.

IN Brabantia domus est ordinis nostri, quæ Vila-rium dicitur, in qua hospitibus & agenis multa bona sæpe exhibita sunt, & adhuc quotidie exhibentur. Hoc anno, cum essent in eadem prouincia tempora cara, fratres eiusdem cœnobij summam annonæ suæ taxantes, & sicut mos est humanæ infirmitati, defectum timentes, ex diabolica vt patuit tentatione, subsidium quod pauperibus satis largiter impendere consueuerant, vsque ad messem subtrahere consiliati sunt. Eadem nocte, sicut retulit nobis quidam monachus, de eadem domo veniens, piscina, quæ erat intra claustrum, erupit, & per diuersas se diffundens officinas, grauiter illos damnificauit. Quod fratres, vt potè viri iusti & timorati, peccatis suis & maximè cōceptæ auaritiæ in pauperes deputantes, mutato consilio, sicut antè beneficia illis solita impenderunt. APOLLONIUS: Vellem nunc aliqua audire exempla de pœna auaritiæ in vita futura. CÆSARIUS: Hoc differendum est vsque ad distinctionem duodecimam, in qua tractandum est de pœna & gloria mortuorum. Interim tibi dicam quædam exempla contra auaritiam, vt cognoscas quantum boni, quantumve gloriæ consequantur hi, qui ab auaritia tentati, superati non fuerint.

CAPVT LXI.

*Auaritia
repugnā-
tes remu-
nerati.*

ABBAS quidam nigri ordinis, sicut retulit mihi quidam Abbas de ordine nostro, venit ad Abbatem quendam Clareuallis, dicens illi: Domine Abbas, date mihi falcem, & ego dabo curuum vobis baculum. Ille, quid facere vellet statim intelligens, virum suscepit, habitum mutauit, & quia hominem prudentem eundem esse considerauit, non multo post

post domui cuidam ordinis nostri Abbatem eum prefecit. Eodem tempore domus illius fratres, pro quibusdam possessionibus cum quibusdam personis secularibus contenderunt: ventilata est causa coram iudicibus, & data est sententia pro Abbate & fratribus. Postea Cellarius Abbati secretè dicebat: Domine bene hodie placitauimus; sciatis tamè, causam nostram non ex omni parte fuisse iustam. Audito hoc verbo, Abbas satis turbatus est, tacuit tamen. Sequenti die capitulum intrauit, Cellarium proclamauit & deposuit, eo quòd auaritiæ suæ consulens, suppressisset veritatem, & misso pro aduersarijs nuntio, ait illis: Boni homines, bona vestra vestra sunt, ego a die hodierna non repetam illa: qui cū gaudio recedentes ita in Abbatibus simplicitate & iustitia edificati sunt, vt compuncti ocyus redirent, & bona pro quibus diu contendebant, grato animo monasterio libere conferrent; quæ cum non consentiret Abbas recipere, responderunt: Domine, quicquid nostri iuris fuit in his bonis, remittimus, quod ad nos pertinebat, Deo in eleemosynam offerimus. Tunc primùm Abbas acquieuit sua recipere, magis claustrum suum ædificans sua simplici iustitia, quam Cellarius sua astuta auaritia. Similè pendè audies de domino Petro Abbate Clareuallis, in dist. 6. cap. 11. Viri iusti multum detestantur auaritiã, sicut audies in sequenti capite.

CAPVT LXII.

A Pud monasterium sancti Chrysanthi Scholasticus quidam fuit, vir magnæ prudentiæ atque scientiæ, natione Gallicus, nomine Vlricus, cui cum redditus Scholasteriæ non sufficerent, necesse erat vt debitis obligaretur. Quidam ex fratribus Steinveldensis monasterij Præmonstratensis, eo quòd virum magnæ literaturæ illum conspiceret, frequenter monuit, vt ad domum suam gratia conuersionis se transferret. Tãdem ille diuinitus inspiratus, in hæc verba respondit: Pecuniam aliquantulam debeo, soluite illam, & veniam ad vos. Quod cum intellexisset, Præpositus prædicti monasterij pecuniam liben-

bentissimè soluit, & Scholasticus statim habitum suscepit; qui non multo post eiusdem cœnobij factus est Præpositus; nondum enim in ordine Præmonstratensium erant Abbates. Sciens ille cum officio animas se regendas suscepisse, non pecora, vel possessiones, operam dabat extirpandis vitijs, non pecunijs congregandis, sciens auaritiã radicẽ esse omnium malorum & vitiorum.

1. Tim. 6. Habebat autem viuum Cõuersum, in administratione exteriorum, ita scioculum, & circumspectum, ita sollicitum & perfectum, ut omnia per manus eius trãfirẽt, & curtibus ecclesiæ, quæ necessaria erant, tam in araribus, quam in pecoribus siue expensis, ipse quasi solus vniuersa prouideret. Omnia ipse erat, omnia disponens, nihil negligens, agrum agro copulans, & vineam vineam coniungens. Præpositus ista considerans, & in scripturis legens: Nihil avaro esse scelestius, die quadam Conuersum eundem ad se vocans ait: Nosti Barbate quare venerim ad ordinem? Quia non bene exprimere potuit theutonicum idioma, habere non potuit verba ornata, & ideo quicquid loquebatur Conuersis, videbatur esse peruersum atque distortum. Respondit Conuersus: Non noui Domine. Tunc ille, Ego dicam tibi: Ad hoc veni, ut peccata mea in hoc loco desiccam. Quare ergo tu venisti? Respondente eo: Domine simili de causa; ait Præpositus: Si venisti peccata desiccare, formam debueras penitentis tenere, hoc est, ut frequenter sis in oratorio, ut vigiles, ut ieiunes, Deumque pro peccatis tuis iugiter exores. Non enim penitentis est, ut tu facis, vicinos suos exhereditare, & densum lutum contra se congregare. Ad hæc Conuersus respondit: Domine, bona illa quæ comparo, agris vel vineis Ecclesiæ nostræ continuantur. Et Præpositus: Bene, cum illa fuerint empta, necesse est ut emas etiam illa, quæ emptis coniunguntur. Nosti quid dicat Isaias? Vx, inquit, qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis. Nunquid habitabis vos soli in medio terræ? Tu verò auaritiæ tuæ nullum terminum ponis. Cum omnia, quæ in hac prouincia sunt, a te fuerint comparata, flumen Rheni pertransibis pedes deinde

deinde procedes vsque ad montana; nec sic quiesces, donec peruenias ad mare. Puto quia ibi gradum sistes, eo quòd pelagus sit larum & spaciosum, gressus autè tuus strictus. Mane ergo in claustro tuo, frequenta oratorium tuum, vt die noctuque possis peccata tua deplangere: expecta paulisper, & habebis satis terræ subt^o te, & supra te, & intra te; quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Hæc audiētes quidā ex fratribus senioribus, dixerūt: Domine, domine, si Conuersus iste fuerit amotus, domus nostra subsistere nō poterit. Ad quod ille respondit: Melius est vt domus pereat, quam anima, & non acquieuit petitioni eorum. APOLLONIVS: Iste fuit verus pastor, sciens oues sibi commissas non corruptibilibus auri & argenti fuisse redemptas, sed pretioso sanguine agni immaculati. CÆSARIVS: Hoc satis in eius verbis & actibus claruit. Nam tempore illo, quo Reinoldus factus est Coloniae Archiepiscopus, & essent Episcopij redditus obligati, corteseque desolata, suafum est ei, vt ex diuersis domibus ordinis Cisterciensis diocesis suæ, Conuersos fideles atque prouidos accommodaret, qui & cortibus præssent, & annuos redditus sua industria reformarent. Qui cū consilio tali acquieuisset, & tam ex Campo quàm ex Monte, domibus religiosis, Cōuersos aliquos collegisset, suafum est ei, vt etiam prædictum Conuersum assumeret. Pro quo cū honestum misisset nuntium, & ille ex parte Episcopi salutasset Præpositum, adiecit: Dominus meus Archiepiscopus modicam petitionem petit a vobis, quam ei negare non debetis. Cui cū Præpositus respondisset: Nō est domini mei rogare me, sed præcipere; subiunxit ille: Petit obnixè, vt talem Conuersum ad tales vsus ei accommodetis. Ad quod verbum Præpositus satis humiliter, & constanter, ac mansuetè respondit: Habeo ducentas oues in tali grangia, in alijs verò tot, & tot; similiter boues & equos, dominus meus tollat ex illis quātum voluerit. Conuersum verò animæ meæ commissum ad tales vsus nō habebit. Ego autè nō de outibus & bobus, sed de cōmissis mihi animabus, summo pastori

Genes. 3.

1. Pet. 1.

pastori in die iudicij rationem redditurus sum, & non concessit ei. Reliquit & aliud liberalitatis sue iudicij, contra auaritiam religiosorum utile satis exemplum. Die quadam, antequam amotus esset præfato modo supradictus Conuersus ab administratione sua, Præpositus ad vnam grâgiarum suarum venit, in qua pululum equinum pulchrum satis vidit, de quo iam dictum fratrem, cuius esset, vel vnde veniret, interrogauit. Cui cum Conuersus responderet, talis homo bonus & fidelis amicus noster moriens, eum nobis legauit. Ait propositus: Vtrum ex deuotione, vel ex aliquo iure legauit eum? Respōdit Conuersus: Ex decessu illius emerfit; nam vxor eius, eo quòd esset de familia nostra iure curmediæ illum obtulit. Tunc ille mouēs caput, respondit pium verbum: Quia bonus homo & amicus noster fidelis erat, idcirco vxorem eius spoliasti? Redde ergo femine destitute equum, quia rapina est, aliena rapere vel retinere, tuus enim antea non fuit. Quia idem Præpositus vir prudens erat, pro negotijs monasterij egrediens, secum iuuenes minus libenter ducebat; nouerat enim hoc eis non expedire, propter tentationes diabolicas. Die quadam, cum vnum ex adolescentibus secum adduxisset, & simul equitantes, nescio quid vel vnde conferrent, obuiam habuerunt iuuenulam formosam; quam cum ex industria equum suum retrahendo Præpositus salutasset officiosissime, stetit illa, & inclinato capite resalutauit eum. Cum paululum processissent, volens Præpositus tentare iuuenem, ait: Puella ista videbatur mihi multum formosa fuisse. Cui cum ille diceret: Credite mihi domine, & hoc ipsum visum est mihi; respōdit Præpositus: Vnum tamen deformat eam, scilicet quòd monocula est. Respondit iuuenis: Verè domine vtrumque oculum habet; ego enim satis diligenter consideravi eam. Tunc motus Præpositus ait: Et ego considerabo dorsum tuum; tanta debueras esse simplicitatis, vt vtrum esset mas vel femina scire non posses. Reuersus verò ad monasterium, dixit senioribus: Vos domini quandoque arguitis me, quòd mecum non educam iuniores, &

res, & exponens eis causam, prædictum iuuenem durius arguit, atque castigauit. Tante autem erat literatura, ut tempore quodam pro negotio ordinis sui Cistercium pergens, in capitulo generali faceret sermonem. Hæc mihi retulit quidam ex senioribus domus illius. APOLLONIVS: Contingit frequenter, ut potentes viri pecunias siue possessiones titulo minus iusto a suis subditis obtineant, & ex eis domus religiosas ædificent; licetne religiosi recipere huiusmodi elemosynas scienter? CAESARIVS: Quicquid conscientiam remordet, conscientiam polluit. Scias tamen hoc quandoque fieri iusto Dei iudicio, sicut subiecto doceberis exemplo.

CAPVT LXIII.

VIR quidam potens & nobilis, in terra sua domum ordinis nostri construere desiderans, cum locum religioni congruum inuenisset, habitatores eius partim pretio, partim minis eiecit. Abbas verò, qui ad eundem locum missurus erat conuentum timens Deo non placere, tali modo pauperes a suis possessionibus alienare, orauit Deum, ut sibi super hoc suam dignaretur voluntatem reuelare. Et non est permissus vir ille iustus de hac re diu turbari. Nam die quadam, cum esset in oratione, huiusmodi vocem audiuit: Dediti hæreditatem timentibus nomen tuum. Qui surgens, mox intellexit per vocem propheticam cælitus demissam, voluntatis esse diuinæ, ut homines in deuoti de eisdem possessionibus eiecissent, & viri timorari, Deumque laudantes ibidem locarentur. Sic legitur Dominus terram Chananæorum, & reliquarum immundarum gentium dedisse filiis Israël. Non tamè ista trahenda sunt in exemplum, quia omnis avaritia, omnisque iniustitia, a religiosis detestanda est. APOLLONIVS: Tanto amplius in talibus scandalum vitandum est, quia seculares non libenter claustrales habent vicinos.

Ex bonis alienis monasteriū fundare.

Psal. 60.

Iosue 12

*Multis
domona-
steriorū
exoptan-
da.*

DVM conuentus noster à Domino Philippo Archiepiscopo super mōtem Stromberg vocaretur, quidam homines prouinciales hæredibus suis timentes, illum arguerunt. Quibus ipse respondit verbum bonum, verbum sanctū: Vtinam, inquit, esset in qualibet villa diœcesis meæ conuentus iustorū, qui & Deū iugiter laudarent, & tam pro me quā pro mihi commissis orarent; puto quia tunc melior multo esset status ecclesiæ meæ, quā modò sit: nulli nocerent, cū multis prodesse; aliena non rapiunt, cū sua omnibus impertiantur.

*Ex eis
pauperes
aluntur.*

EO tempore, quo fames illa validissima, quæ anno Dominicæ incarnationis 1197. fuit, & plurimos extinxit, domus nostra, licet tunc temporis pauper fuerit ac nouella, multis subuenit, sicut dixerunt hi, qui numerum inopum ante portam considerauerunt: aliquando vna die mille quingentis eleemosynæ datæ sunt. Dominus Geuardus, tunc Abbas, singulis diebus ante messem, in quibus carnibus vti licebat, bouem vnum in tribus caldarijs, cum oleis circunquaque collectis, coqui iussit, & cum pane per singulos pauperes diuisit. Simile factum est de omnibus alijs pulmētarijs, sicque per gratiā Dei omnes pauperes superueniētes vsque ad messem sustentati sunt. Et, sicut audiui de ore iā dicti Geuardi Abbatis, cū timeret ne fortè annona pauperum ante tēpus deficeret, & pistorē pro eo, quod panes nimis magnos faceret, argueret, respōdit ille: Credite mihi domine, in pasta valde parui sunt, & in fornace crescunt, parui immittuntur, & magni extrahuntur. Retulit mihi idē pistor, frater scilicet Cōradus Rufus, qui adhuc viuit, quia non solum panes in fornace, imò etiam farina creuerit in saccis & in vasis, ita vt pistorēs omnes mirarentur, nec non & pauperes, qui inde nutriebantur. Dicebant enim: Domine Deus, vnde venit omnis annona ista? Eodē anno diues dominus, charitatē seruorum suorum etiam in hac vita per centuplum remuneravit.

*Eleemo-
syna di-
tāt lar-
gentem,
etiam in
tempora-
tibus.*

nerauit. Nā magister Andreas Spirensis per pecunias, quas in curia Frederici Imperatoris, nec nō & in Græcia cōgregauerat, magnū allodiū in Blitirsdorf emit, & nobis in elemosynam dedit. Vnde talis voluntas, nisi à Deo?

CAPVT LXVI.

E Odem tempore domus in Hemmenrode, mater nostra, non minorem charitatem, imò tãto maiorem, quanto ditior fuit, pauperibus exhibuit. Tanta enim fames pauperes premebat, vt mulieres pregnantes ante portam in nemore pariendi tempora implerent. Christus verò non immemor promissi: *Luc. 6.* Date, & dabitur vobis, quia largierant in dando, largam illis misit elemosynam, Gerardus enim Præpositus sancti Simeonis in Treueri moriens, circa ducetas libras argenti illis legauit, ex quibus centum ad portam in vsus pauperum sequestrauit. Portarius centum libras suas recipiens, non ex eis vineas, vel agros, sed totidem maldra siliginis apud Confluentiã comparauit, quibus satis sufficiēter, vsque ad messem, pauperes sustentauit.

CAPVT LXVII.

R Etulit mihi frater Godeschalcus de * Fulmensteine, monachus noster, post eadem cara tempora, Cellerarium quendam ordinis nostri de Westphalia occurrisse sibi; quem cum interrogasset, quò festinaret; respondit ille: Ad concambium, ante messem, ob necessitatem pauperum, pecora nostra occidimus, calices & libros nostros oppignorauimus; modò Dominus misit nobis hominem, qui nobis tantum auri dedit, vt ei quantitas in duplo erogatis respondeat; vnde vado illud cambire pro argento, vt ex eo pignora nostra possim redimere, & greges reparare. Tria hæc exempla dicta sunt contra illos, qui viros claustrales iudicāt de auaritia. APOLLONIVS: Nūc primum intelligo quid sit, Date, & dabitur vobis. *Luc. 6.* CÆSARIVS: Non intelliges perfectè, nisi in futura vita quādo pro terrena substantia, quam pro Christo dimisisti, siue pauperibus in illius nomine dedisti, recipies regnum,

* Alias
Vvolms-
steine.

Luc. 6.

regnum, quod paratum est electis ante cōstitutionem mundi. In illa die, filius hominis tibi cum ceteris electis tuum enumerabit datum, & tu eius recipies promissum. Quid enim dicet? Esuriui, & dedisti mihi manducare, & cetera, quę ibi sequuntur. Viri tamen perfecti cum Domino iudicabunt. APOLLONIUS: Si tanta bona sequuntur eleēmofynā, vā illis, qui in hoc breui tempore sectantur auaritiā. CAESARIUS: Duo illa verba Domini, scilicet, Date, &, Dabitur vobis, reuocant memoriā meā rem gestam, hīs qui hospitalitatem exercent pro exemplo satis necessariam.

CAPVT LXVIII.

*De, Date
& dabi-
tur vobis*

ABbas quidam, vt puto de ordine nigro, sicut ex relatione cuiusdam Abbatis ordinis nostri didici, hospitalis erat valde, & circa pauperes multum misericors. Et quia in operibus misericordie feruens fuit, tales dispensatores domui suę ordinare studuit, qui non eius feruorem impedirent, sed magis incenderent. Quanto plures hospites suscepit, quanto plus charitatis pauperibus exhibuit, tāto illi & domui eius Dominus amplius benedixit. Post cuius mortem successor eius stimulatus auaritia, pietatis officialibus amotis, & eis quos tenaciores nouerat institutis, ait: Prædecessor meus nimis erat dapsilis & indiscretus, eius officiales nimis prodigi, sic ordinare debemus expensas monasterij atque temperare, vt si fortē seges nostra grandinata fuerit, & tempora cara emerferint, habeamus vnde pauperibus subueniamus. Huiusmodi verbis auaritiā suā pallians, hospitalitatē profus exclusit, & consueta beneficia pauperibus subtraxit. Charitate subtracta, proficere non potuit monasterij substantia: imò in breui ad tantam deuenerunt paupertatem, vt vix haberent quod fratres manducarent. Die quadam vir quidam venerandæ canicie venit ad portarium, quæsiuit hospitium, quem ille quidem clanculò & cum timore collegit, atque hospitalitatis officia, pro posse & tempore, illi exhibens, adiecit: Non te scandalizare debet bone vir, quòd tam negligenter te procuro, quia necessitas in causa est aliquando

aliquando vidi talem statum huius monasterij, vt si venisset Episcopus, cum magna charitate & abundantia fuisset susceptus. Respondit ille: Duo fratres expulsi sunt de monasterio isto, nisi illi duo fuerint reuersi, nunquam bonus erit status eius; vnus eorum vocatur Date, & Dabitur vobis alter vocatur, sicque ab oculis eius recessit. APOLLONIVS: Puto aliquam fuisse personam angelicam, per quam Dominus primam fratrum illorum reuocare voluit charitatem. CAESARIVS: Portarius, cum esset laicus, nomina eadem retinuit, Abbatu & fratribus audita recitauit. Resumpta est hospitalitas, & coepit eis mox Dominus benedicere vt prius. APOLLONIVS: Quid sentiendum est de illis, qui hospites colligunt, & eleemosynas tantum faciunt propter gloriam inanem? CAESARIVS: Tales dando sua peccant, & nihil aliud recipiunt, nisi quod quaerunt, scilicet laudem humanam. Alij sua Christo dant tantum propter vitam aeternam, & hos Dominus non deserit in praesenti. Quidam vero propter vtrumque, videlicet vt in praesenti ditiores fiant, & in futuro habeant vitam aeternam. Et istos Dominus saepe duplici mercede remunerat, hic per bona temporalia, in futuro per bona aeterna. Nonnulli vero sunt, qui etiam pauperes sua Christo largiuntur, & dum coeperint ab ipso ditari, tunc ex diabolica tentatione amplius tentati, manum suam retrahunt, egestatem timentes. APOLLONIVS: De hoc dicas exemplum.

CAPVT LXIX.

CAESARIVS.

NON est diu quod femina quaedam, adhuc forte viuens, & in quadam ciuitate manens, in qua Abbates nostri, euntes ad generale capitulum, hospitari solent, plures ex eis lucri sui causa hospitio suscepit. Sentiens sibi illa ad ingressum illorum benedici, scenum illis gratis dedit, deinde pabulum: quanto plus dabat, tato plus habuit. Et cum hospitio suorum meritis & oratione iam diues facta esset, bonisque omnibus abundaret, coepit defectum timere, & dicere intra se: Non potes diu sustinere tantas

P

expen-

expensas, modò cōtrahe manum, ne fortè paupertatē incurras. Mira res, mox vt hospitibus stipēdia consueta negauit, & Dominus illi manum subtraxit; non enim in domo illa frater dabitur, habitare poterat, de qua germanus eius Date, expulsus erat. Eadē ad se reuersa, cum se egere conspiceret, de omissione penitentiam egit; & priora resumens opera, iterum ditari cœpit.

CAPVT LXX.

APOLLONIVS.

Mat. 13. **N**osse vellem, quomodo intelligendum sit quod Christus ait: Omni habenti dabitur: ei autem qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo. **CÆSARIUS**: Ei qui habet gratiam hospitalitatis, & charitatiuè, bonoque animo, & hilari vultu hospites suscipit, atque libetèr pauperes introducit, Domino procurante dabitur ei in præsentitantum, & nonnunquā, vt suprā dictum est, centuplum, & abundabit, & in futuro vita æterna. Qui autem gratiam hospitalitatis & eleemosynę nō habet, ita vt inuitus pauperes, hospitesque videat & recipiat, atque cum malo animo & murmure hoc ipsum, quod negare non potest, impendat, huic iusto Dei iudicio hoc ipsum quod habet in substantia tēporali, vel in seipso deficit, vel ab alijs rapitur atque distrahitur, nec fidelium eleemosynis augetur. **APOLLONIVS**: Satis placet expositio ista, & hoc propter exempla præcedentia. **CÆSARIUS**: Frequenter cōtigit, vt claustrales propter Christum largi locupletentur, & contra ipsius mandatum tenaces depauperētur. De vtroque subiungam exemplum.

CAPVT LXXI.

IN Meinvelt prouincia diœcesis Treuerensis sitū est quoddam cœnobium nigri ordinis, quod Lacus dicitur, nomen habens à re, personis possessionibusque pollens, & in religione cæteris terræ nostræ cœnobijs ampliùs florēs. Ad hoc die quadā Saxo quidā hospitandi gratia diuertit, qui multū charitatiuè illic susceptus, ædificatus recessit. Non multo post, diues

diues quidam in Saxonia amicus eius in extremis agens, cum testamentum suum illo presente faceret, ait: Vellem aliqua legare pro anima mea, si scirem in quo loco optimè esset locatum. Cui ille respondit: Iuxta Coloniam claustrum quoddam est valde religiosum, in quo veraciter sunt homines Dei in hospitalitate, me teste, præcipui. Nusquã poteritis elemosinã vestrã melius, & animæ vestræ locare vtilius, quã in eodẽ loco. Ad eius consilium Saxo, vt puto, quadraginta marcas argenti legauit, & decessit. Missa est per seruum pecunia Coloniam, & quia status diœcesis Coloniensis propter schisma, quod erat inter Ottonem & Philippum Reges, malus fuit, pecuniam ibi reliquit, & ad Lacum pedes veniens, Abbati rem per ordinem retulit; qui missõ Cellerario, pecuniam ibidem recepit. Hæc mihi sunt relata à quodã religioso Conuerso ordinis nostri.

CAPVT LXXII.

Eiusdem ordinis cella quædam in episcopatu Coloniensi sita est, quam nominare nolo propter tempus, quam Præpositus tam tenax regit, vt neminem sponte sua hospitio secundum regulam suscipiat, cum tamen satis abundet. Episcopus verò, qui & aduocatus eiusdem cellæ est, sciens hominem pecuniosum esse & inhospitalem, semel vel bis in anno cum plurimo equitatu & multitudine militum hospitatur apud ipsum, in quorum receptione tantum expendit Præpositus, quantum sufficere posset ad susceptionem hospitem totius anni. Alijs verò monasterijs, multo ditioribus, idem Episcopus parcit, & sua largitur, vt impleatur prædicta sententia Saluatoris: *Mat. 135*
Omni habenti dabitur & abundabit, ei autẽ qui nõ habet, etiã q̄ habet auferetur ab eo. **APOLLONIUS**: Satis mihi dictũ fateor, tam verbis quã exẽplis, contra auaritiã; nunc precor, vt idem facere non pigriteris cõtra gulam. **CÆSARIUS**: Prius expedire te debeo de gula quid sit, quæ sint eius filia, & quã periculosa sit illius tentatio, si ei cõsensus adhibeatur, corpori & animæ, & quibusdam tibi hoc ostendere testimonijs.

De Gula **G**ula est solius corporis causa immoderatus & illecebrosus comedendi bibendique appetitus. Huius filia sunt, immunditia, scurrilitas, inepta lætitia, multiloquium, hebetatio sensus circa intelligentiã. In gula sunt quinque gradus peccãdi, primus est cibos pretiosos & delicatos exquirere, secundus curiosè preparare, tertius ante tẽpus sumere: quartus nimis auidè, quintus in nimia quantitate. Gula primus homo victus in paradiso succubuit: hæc Esau primogenita surripuit: gula Sodomitas ad peccatum maximum incitauit; ipsa filios Israël in deserto prostrauit; Adhuc esca eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos. Iniquitas Sodomæ fuit saturitas panis & abundantia. Homo Dei, Abdo scilicet, missus in Bethel, propter comestionem à leone occiditur. Diues, qui epulabatur quotidie splendidè, in inferno sepelitur. Nabuzardan princeps coquorum, id est gula, Ierusalem destruit. Vides quanta sint pericula in illa? Accedant & testimonia; ait Salomon: Vã terrã, cuius principes manè comedunt. Item: Omnis labor hominis in ore eius, sed anima eius non replebitur. Et in Euangelio Dominus: Videte ne corda vestra grauentur in crapula & ebrietate. Item Apostolus: Honestè ambulemus, non in comestationibus, &c. *Matt. 4.* Prima Christi tentatio à diabolo per gulam facta est: vnde Hieronymus dicit: In pugna Christi, prius agitur cõtra gulã ieiunãdo, per quã victus est primus homo. Quã valida & impõrtuna sit nobis vitij huius tentatio, quibusdam recentiori tempore gestis pandam exemplis. Ordinem etiam, in quantum potero, nec nõ & modum supradictarum tentationum Adæ scilicet, Esau, & reliquorum, qui illic enumerati sunt, seruate studebo.

CAPVT LXXIII.

Gula tẽtatio quã impõrtuna. **C**olonix in maiori ecclesia Decanus quidam erat natione Sueuus, vir diues, prudens, & honestus, in consilio Frederici Imperatoris satis acceptus. Hic cum in pomario suo pomum nouellam planta-

plantatam haberet, & iã flores in poma profecissent, præcepit omni familia suã, sub interminatione gratiã suã, nec non & pœnã, ne aliquis aliquod ex eisdem pomis, quã pauca erant, ante maturitatem carperet, probare volens eius primitias. Cumque omnes præceptum illius custodirent, scholasticus quidam nomine Conradus, cognatus eius, & per ipsum in ecclesia sancti Andrea in canonicum promotus, poma eadem videns & desiderans, patris præceptum neglexit, vnum tantum, vt puto, de pomis tulit, & comedit. Quod cum Decanus intellexit, tanta ira & odio, exarsit in illum, vt dilectum eijceret, nec ab aliquo posset induci, vt culpam ei ignosceret, & quem multum cogitauerat diuersis stipendijs ditare, ab illo die, in quantum potuit, depressit. Ego eundem Conradum bene noui, & erat Cantor præfatæ ecclesiæ. Satis, vt vides, tentationis pueri huius pœna, concordat cum pœna Adam: ille propter pomum eiectus est de paradisi delicijs; iste de domo auunculi sui atque diuitijs. APOLLONIVS: Cum Adam in potestate haberet omnes fructus paradisi, mirum quod ab vna se arbore continere non potuit. CÆSARIVS: Multi temere Adam iudicant de inobediẽtia, pomi vilitatem attendentes, & vim tẽrationis non cõsiderantes, sicut subiecto probabitur exemplo.

CAPVT LXXV.

Quidam paterfamilias seruum habebat fidelem & vtilem, omnium rerum suarum dispensatorem: contigit vt die quadam sermo esset de inobediẽtia Adæ inter eos de esu pomi cõtra præceptum Domini; & seruus indignando illius incõstantiã diceret: Vt taceam de Deo, si mihi tam districtè aliquid à vobis præciperetur, nunquam transgressor efficerer. Tacuit tunc Dominus, & post dies aliquot, cum ille minus sibi caueret, nec sermonem cõtra Adam prolatum in memoria haberet, pixidem ei clausam, sed non firmatam porrexit, dicens: Pixidem istam custodiã tuã cõmendo, quod si aperueris illã, totius laboris mercede priuaberis, & gratia mea perpetuò carebis. Hoc cum crebrius ei inculcasset, & ille in conclauis

*Adamũ
ob trãf-
gressionẽ
temere
iudican-
tes argu-
untur.*

suo se recepisset, statim diuersis cogitationibus crepit fluctuare, tentationibus æstuare, quid esset in pixide scire desiderans: & sapius illam vertēs, atque circumspiciēs, ait intra se: Quid si aperuero illam? solus sum, nemo videt. Interrogatus, negabo: non est testis, qui me conuincere possit. Victus tandem tentatione, pixidem aperuit, & auicula, quæ intus erat clausa, euolauit. Tunc tristis effectus valde, mysterium intellexit, & ad domini pedes, pixidem requirentis, se prosternens, veniam postulauit, sed nō inuenit. Ad quem dominus: Serue nequam & contumax, tu primum parentem nostrum de inobedientia iudicans, tuāque constantiam apud me commendans, te ipsum condemnasti; recede ergo a me, faciem meam de cætero non videas. Hæc mihi retulit canonicus quidam sancti Seuerini in Colonia, vir senex ætate, verax in verbis, & vita religiosus. Simile ex parte contigit in Saxonia.

CAPVT LXXVI.

HENRICUS de Wida miles fuit diues valde, potens & nominatus, ministerialis Henrici ducis Saxonum, adhuc plures viuunt, qui illum nouerunt, & rei, quam recitaturus sum, fortè recordantur. Habebat is uxorem nobilem ac dilectam. Die quadam, cū sermo inter eos haberetur de culpa Eua, cœpit illa, vt mos est mulieribus, eidem maledicere, & de inconstātia iudicare animi, eō quōd pro modico pomo, gulæ suæ satisfaciens, tantis pœnis ac miserijs, omne genus humanum subdidisset. Cui maritus respondit: Noli illam iudicare, tu fortè in tali tentatione fecisses simile: ego volo tibi aliquid præcipere, quod minus est, & propter amorem meū minimè poteris custodire illud, respondēte illa: Quod est mādātum? Subiunxit miles: Vt die illa qua balneata fueris, paludem curiæ nostræ nudis pedibus nō ingrediaris; alijs diebus, si libet, intres. Erat enim aqua putens & fimosa, ex totius curiæ sordibus collecta. Illa subridente, & præcepti transgressionem abhorrescente, & subiunxit Henricus: Volo vt pœnam addamus; si tu fueris

fuertis obediens, quadraginta marcas argenti à me recipies; sin autem, totidem mihi solues. Et bene placuit ei. Ille verò, ipsa ignorante, secretos custodes paludi adhibuit. Mira res, ab illa hora matrona tã honesta, & tã verecunda, nunquã per curiã trãfire poterat nisi ad prædictã paludẽ respiceret, & quotiẽs balneabatur, totiẽs de eadẽ paludẽ tentabatur. Die quadam exiens de balneo, dixit peditsequæ suæ: Nisi ingressa fuero paludem illam, moriar: statimque succingẽs se, cum circumspexisset, & neminem videre putaret, comitante ancilla, aquam illam foetidam vsque ad genua intrauit, & huc illucque deambulando, bene concupiscentiæ suæ satisfecit. Quod statim nunciatũ est marito eius. Ille gaudens, mox vt eã vidit, ait: Quid est domina, fuistis ne hodie bene balneata? respondente illa sui, adiecit: In dolio vel palude? Ad quod verbum confusa tacuit, sciens eum suum excessum non latere. Tunc ille: Vbi est domina mea constantia vestra, obedientia vestra, iactantia vestra? Enã vilius tentatã fuistis, tepidius restitistis, turpius cecidistis: reddite ergo quod debetis. Et cum non haberet illa quod solueret, omnia vestimenta eius pretiosa tulit, & per diuersas personas distribuit, sineus eam per aliquot tempus bene torqueri. APOLLONIVS: Valde miserabile est, quòd sic mēs hominis semper nititur in vetitum. CÆSARIUS: Antequam sermo Dei audiatur, non est tribulatio, non est tentatio; sed vbi signum belli prædicationis tuba ostendit, tribulationum pugna consurgit. Verba sunt Origenis super locum illum: Ex quo locutus sum Pharaoni, afflixit populum tuum. Quam valida sit quandoque pugna tentationis post prohibitionem, exemplum tibi proponam, militem quendam, qui magis elegit mori, quàm in tentatione sua superari.

CAPVT LXXVII.

Miles quidam, sicut audiui à quodam viro religioso, multa scelera commiserat. Tandem ductus pœnitẽtia, venit ad sacerdotem, de commissis fecit confessionem, satisfactionẽ suscepit,

*Orig. ho.
3, in Exo.*

Exod. 5.

*Nititur
in vetitũ*

sed susceptam seruare nō potuit. Cumque hoc sepius
actitasset; die quadā dixit illi sacerdos: Nihil sic profi-
cimus, dic ergo mihi: Estne aliquid quod pro peccatis
tuis possis custodire? Respondit ille: Est pomus in
possessione mea tali, cuius fructus tam amarus & pe-
limus est, vt nunquam ex eo comedere possim, si vide-
tur vobis bonum, pœnitentia mea sit, vt quoadusque
viuam de eisdem pomis non gustem. Sciens sacerdos
maximè post prohibitionem, excitante carnè vel dia-
bolo, siue vtroque, consurgere tentationem; respon-
dit: Pro omnibus peccatis tuis tibi iniungo, vt nun-
quam de fructu eiusdem arboris scienter comedas.
Abijt miles, pœnitentiam iniunctam quasi pro nihilo
reputans. Sic sita erat ipsa arbor, vt quotiens curiam
suā exiret vel intraret, eādem arborem respicere pos-
set. Respicendo, semper prohibitionis recordabatur,
& recordando mox grauissimè tentabatur. Die qua-
dam ante arbore eandem transiens, & poma in ea cō-
siderans, ab eo, qui primum hominem per lignū pro-
hibitū tentauit & prostrauit, tam validè tentatus est,
vt ad arborem quidem veniret, & ad pomum nunc
manū extēdendo, nūc extensam retrahēdo, totum pe-
nè diē cōtrarijs nisibus continuaret. Tandem adiuuā-
te gratia triumphans, in tātum concupiscentiæ resti-
tit, vt corde coangustato sub arbore iacens spiritum
exhalaret. **A P O L L O N I V S**: Si tentatio Adæ tā dura fuit,
non mirum si cecidit. **C Æ S A R I V S**: Grauius cecidit tē-
tationi consentiendo, quia sicut foris habuit causam
impellentem, sic intus gratiam adiuuantem. Hæc di-
cta sint occasione pomi, propter quod eieci sunt de
paradiso protoplasti. **A P O L L O N I V S**: Non minus
miror quod Esau esuriens, propter lenticulæ deco-
ctionem primogenita sua perdidit coram Deo, quam
quod illi propter pomum inobedientes eieci sunt
de paradiso. **C Æ S A R I V S**: Non esuriendo, non
lenticulam comedendo, primogenituram suam per-
didit; sed per contemptum, quo rem tam pretiosam,
tam indigno pretio, incitante gula, vendidit. Nec no-
bis hoc debet esse terrori, qui frequenter tali cibo
vescimur,

Gen. 25.

vescimur, & ardentè sumimus, quia magnum Dei donum est, quando viris delicatis, postquam conuersi fuerint ad Christum, incondita pulmentaria leguminum vertuntur in conuiuium. Audi de hoc verbum satis iocundum.

CAPVT LXXVIII.

EO tempore, quo milites illi honesti, & in seculo *Religiosis* nominati, videlicet Vlricus cognomento Flasse, *quid ci-* & Gerardus cognomento Waschart, Carolus & *bos viles.* Marcinannus Colonienfes, alijque tam ex clericis, *sapidos* quam ex laicis viri diuites in Hemmenrode conuersi *efficiat.* fuissent, & in ordine confortati; quidam ex secularibus, & dictorum militum notus & amicus, ait beatæ memoriæ domino Gisilberto eorum Abbati: Nō sufficio mirari, quod tales viri, in seculo tam delicati, oleribus inconditis, pisa & lente possunt vti. Cui ille respondit: Ego tria grana piperis appono, quibus eadem grossa pulmēta condiuntur, vt penè nihil in suis scutellis comedentes relinquunt. Mirante illo, & non intelligente quod audierat, Abbas subiunxit, dicens: Ego tibi exponam; primum granum piperis, sunt longæ vigiliæ matutinarum; secundum, labor manuum; tertium granum est desperatio ferculi lautioris. Ecce ista sunt tria grana, quibus appositis, optimi saporis fiunt pulmenta nostra. Et puto vehemēter, quod monachus magis peccet pisam suam, siue lenticulam propter torsiones vel humores melancolicos vitando, quàm nimis ex illis sumendo. Si apposita sumere noluerit, necesse est vt lautiora vel appetat vel requirat. Si ea data fuerint, ex consuetudine pusillanimes scādalizat: si negata, ante tempus deficiet. Monachus vacuo ventre non potest bene ieiunare, vigilare, laborare. Hinc est quod sanctus Bernardus tales, in quodam sermone satis acriter reprehēdit. Cibaria nostra *Bern. ser.* nō sunt multū cōfortatiua, & ideo oportet nos ex eis *30. in* sumere vsque ad satietatem. *Cantica* APOLLONIVS: Quid sentiendum est de illis, qui per occasionem frequenter in seculo sunt, & penè quotidie cibis delicatis vescūtur? Erunt ne æquales fratribus suis in merito, qui cibis

regularibus tormētantur. CAESARIUS: Non est mentis illos iudicare, vnusquisque secundum suum laborem recipiet: dicam tibi tamen de hoc cuiusdam laici sententiam satis delectabilem, contra quendam Cardinalem ioculariter prolatam.

CAPVT LXXIX.

SAnctæ recordationis dominus Henricus Albanensis Episcopus & Cardinalis, anno 1188. missus à Clemente Papa temporibus Frederici Imperatoris, prædicare crucem in Alemania contra Saracenos, quosdam sibi terræ nostræ monachos ordinis Cisterciensis assumpsit. Die quadam, cum simul equitarent, & ipse diceret in generali: Quis vestrum dicit nobis aliquid boni? Respondit vnus: Ille, demonstrato quodam Conuerso monacho laico, cuius nomen excidit, & præceptum est ei statim à Cardinale, vt verbum proponeret exhortationis. Ille primùm se excusans, dicens laicum non debere literatis aliquid loqui, tandem sic exorsus est: Quando mortui fuerimus, & deducti ad paradysum, occurret nobis sanctus pater noster Benedictus; visis nobis monachis cucullatis, cum gaudijs introducet: viso verò Henrico Episcopo & Cardinali, mirabitur insultatum eum, & dicit: Quis enim es tu? Et ille: Pater ego sum monachus Cisterciensis; respondebit sanctus: Nequaquam, monachus non est corniculatus. Tunc Henrico satis pro se allegante, tandem huiusmodi data sententia, dicit ostiarijs sanctus Benedictus: Ponite eum supinum, & stomachum eius sciindentes aperite: si inueneritis olera incondita, fabam, pisam, lentem, pulres, cibosque regulares, cum monachis intromittatur: Sin autem, scilicet pisces grossos, & cibos seculares atque delicatos, foris maneat. Deinde conuersus ad Cardinalem subiecit: Quid illa hora dicturus es pauper Henrice? Ad quod verbum Cardinalis subridens, sermonem commendauit. Ego eundem venerabilem Episcopum & monachum in ecclesia sancti Petri Coloniae adhuc puer audiui crucem prædicantem, & plurimos ibidem vidi signantem, eratque iustus & sanctus, manus suas ab omni munere excu-

excutiens, & tam verbo quàm exemplo multos adificans. APOLLONIVS: Recordor superius te dixisse, iniquitatem Sodomæ fuisse saturitatem panis & abundantiam. CAESARIVS: Verba sunt Ezechielis Prophetæ, ait Moyfes: Antequam subuerteret Dominus Sodomam, omnis eius regio irrigabatur sicut paradifus Domini, & sicut Ægyptus, eratque nimix fertilitatis. Vnde quia Sodomitæ comestationibus vacabant, per libidinem effluebāt. Gula luxuriã plurimum accedit. APOLLONIVS: quid ergo? Estne periculofum, si monachus pane saturaretur? CAESARIVS: Quod superius dixi de lenticula, hoc modò dico de pane. In pane Sodomorũ, eo quòd panis cibus fit principalis, intelligitur copia omnium cibariorũ, quibus illi abundabāt: panis verò noster, quia grossus est & niger, magis est necessitatis, quã superfluitatis, & puto magis monachũ peccare, si illum abhorreat, vel delicatũ requirat, quàm si eo satietur. Maxima quandoque in pane solet esse tentatio.

CAPVT LXXX.

DIV est, quòd ad Claramnallem conuersionis gratia clericus venit delicatus valde; cumque panem conuentus, qui tunc temporis valde grossus erat, & pisa abhorreret, atque ex ipso timore, non solũ famis, sed & futuræ refectiois tabesceret, nocte quadã Saluator ei in visu apparuit, quò fratres vescebantur, frustum panis in manu tenens, quem ei porrexit, & ait: Comede panem hunc. Cui cum nouitius responderet: Domine nequaquam vesci potui pane hordeaceo, Christus vulneri lateris sui panem eundem intinxit, & porrectum comedere iussit. De quo cum gustasset, factus est sicut mel dulcis in ore eius. Ab illo enim tempore, panem siue cibos regulares, quos prius vix tangere potuit, cum multa delectatione comedit. Hoc scias, quòd diabolus eos, quos decipere nequit per gulam, dejicere per indifferetiam & indebitam conatur abstinentiam.

CAPVT

*Abstine-
ria indis-
creta
diabolus
decipit
aliquā-
do.*

SICUT referre solent nostri seniores, in Hemmenrode, sub specie Angeli, dāmon̄ cuidam monacho minus circumspēcto, per aliquot dies in mensa formam dimidij panis ostendit, & nec plus simul sumeret persuasit. Obediuit ille dēmoni, & post breuē tempus, tantam debilitatem corporis incurrit, vt in sensu deficeret & periret. APOLLONIVS: Dixisti superius gulam prostrauisse filios Israēl in dēserto. Quod ergo incitamentum gulæ videtur tibi maximē fuisse causa illius plagæ? CÆSARIVS: Desiderium carneum. Cum enim Dominus dedisset eis manna, panē Angelorum, omne habens in se delectamentum, ingrati tanto beneficio, murmurabant contra Moysē, dicētes: Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto gratis: in mentem nobis veniūt cucumeres & pepones porriq̄ue, & cepe, & allia. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man. Et in alio loco: Anima nostra nauseat super cibo isto leuissimo. Vides quanta ingratitude, & cum quanto iurgio? Culpam mox pena subsequens denudat. Adhuc, inquit, erant carnes in dentibus eorum, nec defecerat huiuscemodi cibus; & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plaga magna nimis. Sæpe diabolus religiosos per carnes tentat, nunc dormitantes, nunc vigilantes, nunc visibilibus, nunc inuisibilibus; quosdam vincit, a quibusdam vincitur. APOLLONIVS: De his audire delectat exempla. CÆSARIVS: Exempla satis vera & manifesta tibi dicam.

CAPVT LXXXII.

*Carniū
desiderio
tentati à
Diabolo
in sem-
nis.*

NON est diu quòd monachus quidam apud nos defunctus est, Arnoldus nomine, Colonia in Ecclesia sanctorum Apostolorum canonicus: fuerat autem ante conuersionem vir diues & delicatus valde. Iste mihi referre solebat, quòd per gulam multum tentaretur à diabolo, etiam cum leuiter dormitaret in choro; quandoque, cum propter lassitudinē in choro stās, oculos clauderet, scutellam carnibus plenam

plenam ante os suum sensit, de qua etiam more canino, vt sibi videbatur, comedit; cumque sic bestialiter comedere erubesceret, caput quandoque retraxit, & satis durè parieti illisit.

CAPVT LXXXIII.

Conuersus quidam, sicut ab eius ore audiui, cum die quadam auditor esset cuiusdam priuatae missae, in canone modicum quid dormitans, ex illusione diaboli, ipsum super quod prostratus iacebat lignum, dentibus rodere cœpit, ac si aliquid masticaret, & erat stridor dētium eius, vt sonus muris, testam nucis dentibus suis perforantis. Frater Richwinus Cellerarius noster, qui ad missam eandem ministrabat, hæc audiens, in orationibus suis impediabatur: & cum posset Conuerso loqui, interrogabat eum, quid in missa inter dentes haberet, dicens: non potui propter vos orare; respondit ille: Credite mihi, ego comedi bonas carnes. Vnde habuistis illas, inquit? respōdit Conuersus: Diabolus infra illum canonem præparauerat ori meo scutellam carniū bene referram: si non creditis, notate lignum, in quo iacui, vestigia dētium meorum bene ibi repetietis; & narrauit ei, qualiter à diabolo dormitans fuisset illusus; lignum verò ex dentibus eius fuerat corrosum. Sit inimicus viros religiosos, quos decipere per gulam non potest vigilando, ad minus illis illudere cōnatur dormitando. Audi nunc de quadam virgine, quam per carnes non dormitantem, sed vigilantem visibiliter tentauit; nec tamen præualuit.

CAPVT LXXXIIII.

Virgo quædam de Niuela nata, domum patris & parentes amore Christi deserens, quibusdam feminis religiosis illius prouinciæ se sociauit, cum quibus de opere manuum suarum victitans, orationibus, ieiunijsque vacauit. Cuius virtutibus diabolus inuidens, anserem de domo patris eius tulit, & in triclinio, in quo cum cæteris feminis sedebat, deposuit, dicens: Quid te misera fame crucias? accipe & manduca. Cui cum illa diceret: Non licet mihi ex eo come-

*Etiam in
vigilia.*

come-

comedere, quia de furto est; respōdit diabolus: Nequā quā, de domo enim patris tui tuli illū. Tūc virgo: Nō poteris negare quin rapina sit; tolle anserē velocius & restitue vbi rapuisti. Videns ille nihil se proficere, feminis videntibus auem leuauit, & ruguriolo, vnde eā rapuerat, restituit. Testata est familia domus patris eius, magnum se, inter reliquos anseres, audiuisse clamorem & strepitum, & cum prafatum anserem tolleret, & cum eundem loco suo restitueret. Dicam tibi adhuc duo exempla, per quæ scies qualiter diabolus eos, quos per desiderium carniū superet, terreat, & confundat.

CAPVT LXXXV.

*Visti hac
tentatione
& confusi*

Conuersus quidam, sicut audiui à quodam viro religioso, carniū desiderio tentatus atque superatus, cū illas requirere erubesceret, sicut nec licuit, die quadam assaturam sibi praparatā, cellario intulit, & comedit: erat enim officio Cellarius, & de ordine Præmonstratensi. Permissione Dei diabolus, quia aliud facere non potuit, gulosum illū rapuit, & in tecto campanilis in modum vestimenti sparfit. Vbi cūm hæreret, vel potius à diabolo sustentaretur, cui datus fuit ad terrendum potius, quam ad occidendum, clamauit validè, fratrum auxilium implorans; quem ibi hærere cernentes, causamq; ignorantes, satis mirati sunt, & turrim cum festinatione ascendentes, per foramen illum retraxerunt.

CAPVT LXXXVI.

NON est diu, quòd quidam ex monachis Prumiensibus, feria tertia ante cineres, in domo cuiusdam secularis sacerdotis conuiuentes, diuersas carnes cum vino exquisito vsque ad mediā penè noctem comederunt. Et cū saturati essent nimis, in ipso galli cantu, sacerdos vocās scholarē adultum, nomine Ioannem, quem ego bene noui, dixit: Certè adhuc comedemus, vade affer nobis gallinam, quam inueneris in pertica iuxta gallum sedentem, quia cæteris pinguior esse consuevit, & prapara nobis. Quam cūm strāgulasset, & ventre aperto, manuq; imposita,

cūm

cum se omnia intestina eius simul ejicere putaret, maximum bufonem extraxit; cuius motum cum in manu sensisset & projecisset, vidissetque quid esset, repentino suo clamore omnes aduocauit. Videtes gallinae intestina in bufonem versa, confusi à loco cõuiuij recesserunt, intelligentes opus esse diaboli. Hæc mihi vnus fratrum illorum, qui interfuit & vidit, recitauit. APOLLONIVS: Magis me tentant pisces, quam carnes, quia istis mihi vesci licet, illis non. CAESARIVS: Puto te recordari cum filijs Israël piscium, quos comedebas in Ægypto, id est in seculo. APOLLONIVS: Non possum quandoque non recordari. CAESARIVS: Ad memoriam mihi reuocant pisces isti, magnam quandam nequitiam cuidam incluso à diabolo factam.

CAPVT LXXXVII.

Recalit mihi frater Godeschalcus de Volmunteine, quòd die quadam diabolus fratri Hermannò incluso de Arnisberg, in specie hominis sibi noti, scutellam attulit cum piscibus: ille, eo quòd adhuc manè esset, dixit vt poneret & recederet. Tempore quo erant præparandi, in disco, in quo prius nihil esse videbatur nisi pisces, stercore reperta sunt equina. APOLLONIVS: Puto eundem virum religiosum pisces desiderasse, & pœnam eiusdem peccati, illusionem fuisse diaboli. CAESARIVS: Hoc satis probabile est. Per hoc etiam, quòd filij Israel cum carnibus & piscibus desiderauerunt cepas & allia, recordor cuiusdam periculosa tentationis, in qua quidam pœnitens per allia cecidit.

*Inclusus
per pisces
à diabolo
lætatus.*

Num. II

CAPVT LXXXVIII.

Dvæ cognationes militum sunt in Episcopatu Colonienfi, tam multitudine, quam diuitijs, & probitate fortes satis atque magnanimes. Ex quibus vna illarum de villa Bacheim originem ducit, altera de villa quæ Gurzenich vocatur. Erât autè inter eas quandoque tam validæ & tam mortales inimicitia, vt tunc temporis à nullo hominum, siue Episcopo ipsorum domino possent sopiri, sed quotidie rapinis, incen-

*Allijs qui
dam tenta-
tati.*

incendijs & homicidijs renouarentur. At illi de Gurezenich in terminis suis fecerunt sibi domum munitam in nemore, non quidem timore inimicorum, sed ut ibi possent confluere, quiescere, & simul procedendo illos acrius impugnare. Habentes autem seruum quendam originarium Steinhardum nomine, fidei eius clauis munitiois commiserunt. Ille verò, instinctu diaboli, clanculò nuntium aduersarijs direxit, promittens quòd tam dominos suos, quam munitioem potestati eorum traderet, nescio quid causæ contra illos prætendens. At milites de Bacheim, traditionem timentes, verbis eius minùs attēderunt. Quibus cum secundò ac tertio eundem nuntium destinasset, illi die præfixo se armantes, & cū multitudine, timore insidiarum veniētes, in loco domui satis vicino seruum præstolati sunt. Ad quos proditor exiens, cum adhuc hæsitarent, allatis omnium dominorum suorum, in castellulo meridiano tēpore dormiētium, gladijs certos illos effecit. Ad quos armati intrantes, omnes occiderunt, seruum secundum quod illi iurauerunt, in sua recipientes. Postea miser ille, de tā execrabili facinorò territus & compunctus, sedem Apostolicam adiit, ubi culpam confitens, pœnitentiam satis duram suscepit, sed tentationi succumbens, susceptam minimè custodiuit. Qui mox recurrens ad Papam, renouauit pœnitentiam, sed non perseuerauit in obediētia. Cumque hoc crebrius actitasset, dominus pœnitentiarius tradidit affectus, se ab illo liberare volens, considerans nihil eum proficere, dixit: Nosti aliquid, quod possis pro pœnitentia suscipere & custodire? respondit ille: Nequaquam allia comedere potui, certum est mihi, quia illorum carentiam, si pro peccatis meis suscepero, nunquā transgrediar. Ad quod confessor respōdit: Vade, & de cætero pro peccatis tuis allia non comedas. Egressus homo urbem, in horto quodā allia conspexit, quæ ex immissione diaboli mox concupiscere cepit: stās verò & allia attēdens, tentabatur: concupiscentia inualefcens, non sinebat miserū abire, nec tamen allia prohibita ausus erat attingere. Quid verbis immo-

immorer? tandem gula vicit obedientiam, hortum intravit, & comedit. Mira res; Allia, de quibus nunquam gustare potuit, cum essent cocta & accuratè præparata, & ad comedendum sibi licita, contra vetitum cruda manducauit & immatura. Sic viliter in tentatione victus, cum multa cōfusione ad curiam rediit, & quid egerit recitauit. Quem penitentiarius cum indignatione repellens, ne sibi de cætero molestus esset, præcepit. Quid post hoc miser ille fecerit, non audiui. **APOLLONIUS**: Misera est conditio hominis, quæ sic prona est ad transgressionem. Sed dic queso, in quo genere gulæ peccauit homo Dei, qui comedendo in Bethela leone occisus est? **CÆSARIUS**: Non comedendo, sed contra diuinum præceptum etiam in tali loco comedendo deceptus, talem pœnam incurrit. Quanta sic culpa, illicita siue etiam licita, contra præceptum comedere aut bibere, nonnullis tibi ostendam exemplis.

CAPVT LXXXIX.

Magister Absalon vir honestus & literatus, in ecclesia sancti Victoris Parisijs canonicus, ante hos annos in Sprenkirsbach Abbas est electus. Est autem idem monasterium in episcopatu Treuerensi. Antequam idem Absalon in locum electionis suæ veniret, vnus ex fratribus in visu noctis vidit, quod candelam ardens præfatum monasterium intraret, quæ suo lumine omnium fratrum candelas extinctas, quas in manu tenebant, reaccenderet. Interpretatio visus talis erat, quia is adueniret, qui disciplinam dissolutam repararet. Factus verò Abbas, honestas consuetudines, quas in suo monasterio didicerat, induxit; inter cætera præcipiens, vt tam suæ congregationis fratres, quam subiectæ sorores, nec non & præpositæ earum; ab escis carniū omnes abstinerent. Contigit post hoc, quandam secularem matronam religionis habitum in insula Sancti Nicolai suscipere: pertinet autem idem monasterium ad Sprenkirsbach. In die reclusionis supradictæ feminae, amicis eius cum Præposito sanctimonialium, nomine Florino,

viro

*Contra
præceptū
comedere
quanta
sit culpa.*

viro pinguisimo, & bene mihi noto, conuiuantibus, cum ipsi carnibus vescerentur, & ipse piscibus propter mandatum Abbatis sui Absalonis, videns in scutella clerici iuxta sedentis carniū assaturam, concupiuit, immissaque manu, morsellum rapuit, & cum quadam iocunditate in os suum misit. Mox, iusto Dei iudicio, idem morsellus in guttur inobedientis integer descendit, ita vt meatum eius obstruens, nullo conatu posset in os reuocari. Quem de mensa trahentes, cum iam euersis oculis putaretur suffocandus, Henricus monachus & Camerarius noster, tunc Decanus Monasteriensis, sicut ex eius ore audiui, pugno tam valide collum illius percussit, vt morsellus infixus exiliret. Et cognouerunt, quod dolor ille atque confusio, pœna peccati foret inobedienti Præposito. Et hoc pro certo scias, quod sicut diabolus plures, vt dictum est, tentat desiderio carniū, ita & vini.

CAPVT XC.

Monachus quidam ordinis nostri, officio Celerarius, die quadam post completorium, opere, vt patuit postea, diaboli intolerabiliter sitire cœpit: tentatus igitur tam valde, cum fluctuaret & cogitaret, vtrum sibi contra regulam esset bibendum, vel cum periculo vitæ abstinendum; tandem victus, proposuit intrare cellarium & bibere. Interim intrans oratorium, cum ante altare quoddam transiret, & multum tepidè, de potu cogitans, inclinaret, in se, cum paululum processisset erubescens, ad idem altare rediit, stetit, & cum multa reuerentia inclinatus, leuans autem caput, dæmonem in specie monachi nigerrimi iuxta se stare conspiciatur, huiusmodi verba proferentè: Pro certo tibi dico, si non fuisses reuersus ad inclinationem, ego tibi talè potum in cellario propinassẽ, quẽ digerere vix posses, quàm diu viueres. Hora eadem diabolus disparuit, & omnis tentatio immissæ sitis cessauit. Hæc mihi retulit dominus Eustachius Abbas de Hemmenrode, asserens antè annos septem contigisse. **APOLLONIVS:** De cætero studiosior ero ad inclinandum profundè. **CÆSARIUS:** Diabo-

*Reuerẽ-
tia ante
altare fa-
cta vir-
tus.*

Diabolus omnem odit humiliationem, illam maxime, per quam homo Deum agnoscit suum creatorem, se creaturam, quando videt hominem deuotè illud exhibere Deo, quod ipse facere contempsit, volens Deo similis esse, sustinere non potest, fugitque confusus. Vnde Abbas Philippus de Ottirburg, cuius supra memini, vir prudens & litteratus, sorores de insula sancti Nicolai, sicut mihi retulerunt, docuit dicens: Quando terat vos diabolus, profundè inclinate in locis debitis, & statim fugiet a vobis. Loca inclinationi debita sunt altaria, & vbicunq; exposita est imago crucifixi, & reliquiae sanctorum. Ad gloria patri etiam inclinamus, nec nõ & Abbati, aliisque in multis locis, in quibus ordo hoc præcipit. Vis nunc audire de quodã, quem gula, & maximè appetitus vini de ordine traxit? APOLLONIVS: Volo, quia multi vini, desiderio afficiuntur. Vinum apostatare facit etiam sapientes. CÆSAR. *Eccli. 19*
Dicam tibi visionem terribilem, quam ab eius ore audiui, cui datum est illam videre.

CAPVT XCÍ.

Quidam ex senioribus nostris Hermannus nomine, Cantor officio, vir bonus & disciplinatus, ante paucos annos defunctus est. Ipse plures habuit visiones, ex quibus vnã præsentis loci, exempli causa, inserã. Cũ nuper monachus factus fuisset in Hemmenrode, aliũ quendam monachum, tam in choro quàm in refectorio, proximum habebat. Ante huius ora, quandoque in choro infra psalmodiam, amphoras cum vino vidit, Amphoras, vt dixi, oculis vigilantibus vidit, vini odorem sensit, sed manus tenentes videre non potuit. In quibus ille cogitando delectabatur, hæc ante eius oculos opere diaboli formabantur. Vidit etiam vrsũ, cùm dormitaret, nocte quadam ante illum erectum stantem, brachia super pectus eius ponentem, cuius os dormitantis auri coniungebatur. Non multo post, secundũ quod ei suatum fuerat à diabolo, apostatauit. Neq; sine causa diabolus illum per vrsũ extraxit; vrsũ dicitur quasi orsus, eo quòd ore factũ suum fornet; &

Vini nimia appetentia. fecit Apostatam.

Q 2

&

& diabolus ita informauit illum scurrilitate verborum, vt ob loquacitatem oris sui, tam regibus, quam principibus sit multum acceptus: vocatur enim Henricus cognomento Fig. Susceptus à domino Gilberto Abbate in nouitiū, mox vt eum per cōfessionē cognouerat nigrum monachum fuisse, cappam illi mutauit in cucullam. Fertur etiam fuisse in ordine Præmonstratensi. Prius tamen, vt audiui, feminam se simulans, pro femina in claustrō quodam sanctimonialium susceptus, quasdam corrupit, & nonnullas impregnauit: nam vsque hodie histrionis officio fungitur, & fortè his peiora operatur. Hæc de gula sufficiant, quia ad vitium luxuriæ festino.

CAPVT XCII.

De luxuria.

Luxuria est, ex immundis desiderijs, lubrica & effrenata mentis & carnis prostitutio. Huius filia sunt amor sui, odium Dei, affectus presentis sæculi, horror vel desperatio futuri, precipitatio, inconstantia, inconsideratio, cæcitas mentis. Gradus luxuriæ sunt fornicatio, stuprum, adulterium, incestus, contra naturam. Luxuria, sicut & gula, mala plurima operata est in mūdo. Luxuria diluuij permaxima causa fuit: ipsa pentapolim sulphure & igne consūpsit. Luxuria Ioseph sanctum incarcerationis. Ipsa multos filios Israël in deserto prostrauit. Hoc factum est quando peccantes cum Madianitis initiatum sunt Beelphegor. Luxuria Sampsonem fortissimū ligauit, infirmauit, exoculauit. Ipsa & filios Heli gloria sacerdotij simulque vita priuauit: Dormiebant enim cum mulieribus, quæ obseruabant ad ostiū tabernaculi. Luxuria Dauid electum Domini, adulterum fecit & homicidam. Ipsa Salomonem infatuans, sapientissimum perduxit ad idolatriam. Luxuria Susannam condemnauit. Ioannem Baptistam decollauit. De luxuria dicit Dominus per Ozeam: Omnes nequitia eorum in Galgal, id est in voluptatibus, quia ibi exosos habui eos. Dicit & Ioël de illa: Cōputruerunt iumēta in stercore suo, id est, in fœtore luxuriæ. Behemoth, secundū Iob, dormit in locis humilibus.

Gen. 6.

19.

Gen. 39.

Num. 25

Indic. 6.

1. Reg. 2.

2. Reg. 11

3 Reg. 11

Dan. 13.

Matt. 14

Osce 9.

Ioel 1.

Iob 4.

ribus, id est, in luxuriosis. In Euangelio duobus se excusantibus, is qui vxorē duxit, superbè respondit, dicens: Vxorem duxi, & ideo non possum venire. *APOLLONIVS: Quid est quòd Dominus in Euangelio aperte prohibet gulam, & figuratiuè luxuriam? De illa dicit: Videte ne corda vestra grauentur crapula & ebrietate. De ista verò: Sint lumbi vestri præcincti. CAESARIVS: Nouerat creator totius naturæ, de gula luxuriam oriri, illiusque fomentis nutriri: Genitalia ventri coniunguntur. Ac si diceret Dominus: Ne fias luxuriosus, gulæ indulge parcius. Sine Cerere & Bacco friget Venus. Tria sunt quæ fomenta luxuriæ inflammant, victus immoderatus, vestitus pretiosus, otiositas. Hæc tria propheta fuisse dicit iniquitatem Sodomæ, videlicet saturitatem panis, id est, gulam: superbiam vitæ, scilicet superfluitatē vestium, per quā libido prouocatur: & otium ipsius & filiorum & filiarum eius. Multa mala, vt dicit Salomon, docuit otiositas. Dauid propter otium peccauit cum Bersabæ. Vnde quidam ait: Otia si tollas, periëre Cupidinis arcus. Mala bestia est luxuria, castitatis impatiens, nulli sexui parcit, vix aliquem quiescere sinit: excitat dormientes, concitat vigilantes, nunc per motus naturales, nunc per cogitationes, nunc per formas oculis subiectas. Tentat incipientes, tentat proficientes, tentat perfectos. APOLLONIVS: Satis audiui luxuriæ pericula, audiui & contra illam medicamenta, nunc precor vt subjungas exempla. APOLLONIVS: Non de illis dicere volo, qui luxuriæ cõsentientes ceciderunt, sed qui ab ea tentati & conquassati, Dei gratia conseruati sunt.*

CAPVT XCIII.

Miles quidam diues & honestus, more ecclesiastico ab vxore sua separatus, ad quamdam domum ordinis nostri, gratia conuersionis, venit, cui omnia sua cõtulit tali pacto, vt domus eadem vxori, quoad viueret, certam assignaret pensionem, quæ in loco religioso vitam promiserat ducere religiosa. Nolo nominare domū siue militē, ne

Q3

fortè

*Luca 14.**Luca 21.**Luca 12.**Isidor. l. 2.**de sūmo**bon. c. 42.**Hierō in**cap. 1. ad**Titum.**Terēt. in**Eunuch.**Ezech. 6.**Ecc. 33.**2. Reg. 17**Quid. li. 1**de amore*

Fortè aliquam ex his, quæ dicturus sum, quia adhuc viuit, sustineat verecundiam. Facto eo nouitio, in tantâ diabolus illam stimulauit, vt à proposito reslirer, maritumque iam in fratrem conuersum repeteret. Dum sic nihil proficeret, cum amicis ad monasterium infidiosè veniens, vt sibi cum illo extra septa monasterij loqui liceret petiuit, & obtinuit. Quem milites rapiētes, & vi super equum trahentes, abducere conabantur. Ille verò in quantū ex vna parte leuabatur, in tantum ex altera parte deorsum labebatur. Tandem nihil videntes se proficere, cum matrona reuersi sunt. Tunc illa siluit toto anno illò. Finito anno probationis, exigente necessitate, assumpto secum monacho, venit in domum suam, in qua supradictam reperit matronam. Illa simulans se velle ei loqui secretiùs, in cameram duxit, clauso que post illum ostio, claculo amplecti ac deosculari cœpit. Sperabat enim, quia si illum ad peccandum inducere posset, quòd deserto ordine ad ipsam rediret. Sed filius integritatis Christus, qui innocentē puerū Ioseph liberauit de manibus adulteræ, eripuit & hunc militē suum ab amplexibus illicitis suæ legitimæ: nam de brachiis eius se excutiens, illæsus exiuit, & in igne non arsit. Rediens hic in domū suam, dicere potuit cum Salomone: Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est, & sagina cor eius, vincula sunt manus illius. Cui meritò congruit quòd subjungitur: Qui placet Deo, effugiet illam. **A P O L L O N I V S:** Grandis tentatio hæc. **CÆSARIVS:** Grandior ista fuit quæ sequitur.

Genes. 39

Eccli. 7.

CAPVT XCIV.

IVuenis quidam Coloniensis, Richvvinus nomine, nouitius factus est in domo nostra. Hic cum satis deuotè ac quietè per aliquod tēpus in probatione ageret, ordinemque suum disceret, diabolus paci ac saluti eius inuidens, per quandam sanctimonialem beatæ Cecilie, iam dictæ ciuitatis, tantâ guerram in eius corde mouit, tantis libidinū stimulis carnem eius vulnerauit, vt quiescere non posset. Literas reuocationis ipsa dictauit & scripsit, in quibus eum arguit

arguit de conuersione, hortabatur ad reditum, dicens se ipsam, domum, præbendam, vel si quæ haberet, in eius debere esse potestate quoad uiueret, si redire uellet. Has litteras cum misisset per puerum, & ille quaereret nouitium: Henricus, nouitii eiusdem germanus, qui hodie Cellerarius noster est, seruo occurrens, & hoc ipsum etiam, quod postea euenit, formidans, non permisit ut ei loqueretur, præcipiens ut ocyus exiret de curia, qui tamen nouitium in oratorio præstolās, literas porrexit, & abiit; quas ut legit, mox totus incanduit, ac si telum ignitum cordi eius infixum fuisset. Ab illa hora cum tentaretur nimis, ita ut singulis horis ad sæculum redire proponeret, semper tamen pia fratrum oratione atque exhortatione detentus est. Die quadam cum esset solus in probatione, & valde fluctuaret, super terram se pronus prostrauit, pedes super limen cellæ extendit, uoce satis alta clamans & dicens: Diabole, nisi vi pedibus hinc me extrahas, non te sequar. Tandem per Dei gratiam triumphans, factus est monachus. Requisitus à me, si adhuc aliquas de supradictis cogitationibus sentiret reliquias, respondit: Verè frater Cæsari, tentationes quæ tunc temporis sciderunt cor meum, modò uix uerimenta mea attingunt. Postea maior Cellularius apud nos factus, in eodem officio defunctus est. Ecce sic diabolus quandoque per carnis incentiua tentat incipientes, tentat & proficientes.

CAPVT XCV.

Retulit mihi Abbas Hermannus, eo tēpore quo Prior fuerat in Hemmenrode, iuuenem quendam monachum ibidem per carnis incentiua grauiter fuisse tentatum; cui cum idem iuuenis eandē tentationem, qua nimis afficiebatur, cum lacrymis confessus fuisset, cōsolatus est eū Prior, & ait: Quando stimulus carnis te impugnat, sic diabolo uoce satis alta dicere debes: Diabole, confessor meus præcepit tibi, ut cesses me tentare. Postea cū idem tentaretur, & tentatio eadem maximè inardesceret, simpliciter & ualde confidenter, uoce satis clara, sicut fuerat edo-

2. Cor. 12.

Lib. 3.

ctus, contra dæmonem clamavit, dicens: Diabole cōfessor meus præcipit tibi, vt cesses me tentare. Mira virtus confessionis, ad hanc vocem diabolus, spiritus videlicet fornicationis, confusus fuit, & tentatio a iuvene cessavit. APOLLONIVS: Vnde habes, quòd tentatio talis fit a diabolo? CÆSARIVS: Apostolus stimulum carnis appellat angelum satanæ, eo quòd ipsum excitet & inflammet. APOLLONIVS: Vt audio, cōfessio contra carnis tentamenta multū est necessaria. CÆSARIVS: De hoc satis in præcedentibus dictum est in distinctione ipsius cōfessionis: In confessione enim peccati fomes debilitatur, tentatio cessat, vel temperatur, grātia augmentatur, confitens consilijs animatur, diabolus confunditur & enaruatur. Cū alio quodam tempore supradictus monachus durè satis eadem tentatione vexaretur, supradictis verbis ex consilio sui sacerdotis etiam hoc adiecit; Quid me vexas ò diabole? Non poteris me plus tentare, quàm te permiserit Dominus meus, ipse est & Dominus tuus. Qui statim leuius sensit, quia spiritus ille superbus pondus verbi, suam elationem deprimentis, portare non potuit.

CAPVT XCVI.

Iob 41.

Alter quidam monachus, isto, de quo iam dictū est, ætate maturior, & in obseruantia religionis feruentior, a spiritu luxuriæ multifariè multique modis & duris impugnabatur. Tempore quodā, cū esset in oratorio, & dictis matutinis in angulo claustrī stans veniam peteret cū angelica salutatione, diabolus post tergum eius veniēs, sagittam ignitam post eum direxit, ita vt illam monachus videret iuxta oculos suos volitare, fulgurare, & ex repercussione parietis scintillare: quem cū sic terrere nō posset, neque fugare a loco orationis, tantum circa illum strepitum excitauit, vt superficies totius pauimenti, in quo stabat, coturnis monachorum discurrētium atteri videretur: qui cū de tali fantasmate nihil curaret, & cōpletis orationibus abiret, quasi multitudinem Maurorum post se venientium vidit. Alio tempore spiritus fornicationis

fornicationis, cuius halitus prunas ardere facit, corpus eius igne libidinis intolerabiliter succendit: cuius importunitatem venerabilis vir ille cōsiderans, in hęc verba alta voce prorupit: Quid me tā crudeliter crucias ō diabole? non enim amplius facere poteris, quā à Deo permissus fueris, Dominus meus, ipse est & Dominus tuus. Doctrina est prædicti confessoris. Ad quā vocem tali ordine ab eo tentator discessit; verbis quidem prolatis, mox cœpit in vertice eius quasi aliquid motabile serpere, & paulatim per vtrasque aures, vſque ad collum descendere cū sudore: deinde per scapulas & latera, per coxas & crura sensim se trahēs, per talos exiuit. Et, sicut mihi confessus est idem monachus, ita spiritus ille, vt iam dictum est, gradatim descendit, vt sentiretur in vno loco, & non in alio, qui mox vt per pedes exiens fugit, ignis ab eo excitatus reſruit, & tentatio omnis cessauit. APOLLONIVS: Miror si aliquam occasionem præbuerit spiritui fornicationis sic terribiliter ipsum cruciantis. CAESARIVS: Sicut ab eius ore audiui, die quadam cū visitaret cum Abbate in quodam clauſtro sanctorumimonialium, matrona quædam eiusdem congregationis, quam ante conuersionem bene nouerat, brachium suum super collum eius posuit, oculos in eum defigens, quod cū considerasset plusquam oportet, tunc quidem nihil ex hoc tentationis sensit, sed postea, quando diabolus illam oculorum defixionem menti eius reduxit, ita tentatus est ab illa hora, & postea per annos aliquot, vt eum viuere tæderet: quanto enim quis perfectior est, tanto plus sensus suos restringere debet, tactum maxime & visum. Tactum quia sicut in vitis Parrum legitur, corpus mulierum ignis est: Visum, quia mors ingreditur per fenestram oculorum. Quatum autem monachus iste in tentationibus meruerit, sequens sermo declarabit. Cū esset Prior in clauſtro supra dictus Hermanus, nunc Abbas loci S. Mariæ, iam dictus monachus nocte quadam tentabatur grauissime, & fuit eadem tentatio non tantum valida, sed & periculosa, & sicut ex eius relatione cognoui, talis erat status eiusdē

Qs
tenta-

tentationis, vt tam breui morula, qua quis manum
 posset vertere, ei satisfecisset, si voluntas peccati affui-
 set: puto tamen quòd fuerit de incentiuo carnis. Im-
 pugnabatur fortiter, restitit viriliter, vicit feliciter.
 In eadem hebdomada venit ad eum Conuersus qui-
 dam simplex de grangia, dicens se velle ei loqui secre-
 tius, & cum dedisset ei copiam, ait: Domine in hac
 septimana visum est mihi in somnis, quomodo co-
 ram me staret columna fortis, & ferrum infixum e-
 rat eidem columnæ, pendeatque in clauo illo ferreo
 corona pulcherrima, quasi corona Imperatoris, &
 affuit quidam pulcherrimus dominus, qui ambabus
 manibus tollens de clauo coronam, ponensque illam
 in manibus meis, sic dixit: Accipe coronam istam, &
 defer eam illi monacho, designans eum ex nomine,
 quia hac nocte meruit eam. Mox Prior, qui tentatio-
 nem monachi noxerat, visum intellexit, & interpreta-
 tus est columnam fortem, monachum fuisse in teta-
 tione sua insuperabilem: clauum, qui etiã de chaly-
 be videbatur fuisse, duram, quam patiebatur, tenta-
 tionem: coronam, de labore mercedem: Qui vicerit, in-
 quit Dominus, faciam illum columnam in templo
 Dei mei. Quòd corona appensa sit columnæ, id est, quòd
 merces debeat victoria, testis est Apostolus, qui ait:
 Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem
 seruaui: in reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ.
 APOLLONIVS: De quo certamine loquitur hic aposto-
 lus? CÆSARIVS: De eo quod fit contra hostem tripli-
 cem, carnem scilicet, mundum, & diabolum. Tantum
 Deo placet, fidelem, propter conseruationem inno-
 centiæ, pacis tempore semper dimicare cum vitijs &
 concupiscentiis, quantum illi placet, si tempore perfec-
 tionis semel exponat corpus gladijs atque tormentis.
 Vnde ecclesia psallit: Plus currit in certamine confes-
 sor iste sustinens, quam martyr ictum sufferens, mu-
 crone fundens sanguinem. APOLLONIVS: Mirari non desi-
 no, quòd Deus, qui est summa mundicia, viros religio-
 sos, sanctos atque perfectos, tam immundis tetationi-
 bus, & quandoque diu, vexari permittit. CÆSAR. Hoc
 fieri

Apos. 3.

2. Tim. 4

fieri creditur ex dispensatione diuinæ pietatis duabus de causis, videlicet ad custodiam humilitatis, & vt habeant materiã exercendæ virtutis. Quis in mundo maior Apostolo? Ipse est qui dicit: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphizet, propter quod, & cætera. Sicut dicit scriptura: Relictæ sunt reliquiæ immundarum gentium in terra promissionis, vt experiretur in eis Israël. Nam cùm Domino placuerit, vna hora tentationes iu nobis fortissimas cõpescit.

2. Cor. 12

Iosua. 2.

CAPVT XCVII.

IN Claraualle sacerdos quidam religiosus est, si tamen adhuc viuit, genere nobilis, sed virtutibus nobilior, nomine Bernardus. Iste tempore quodam a satana per stimulum carnis ita est vexarus, ita turbatus, vt iam proponeret tentationi omnino cedere, atque post plurimos sudores ad seculum redire. Confessus fuerat passionem eadem semel, secundò, & multoties, sed non cessauit. Tandem, quasi victus, accessit ad Priorem, petens sibi cappam dari, dicens se velle redire ad seculum, eo quòd non posset carere muliere. Multis precibus vix Prior obtinuit, vt expectaret illa nocte. Expectauit: & Dominus, qui saluat sperantes in se, consolatus est eum nocte illa in somnis, sicut & beatos illos magos, quibus præcepit, ne redirent ad Herodem. Vix tenuiter obdormierat, & ecce conspexit eminus virum horribilem, in effigie carnificis ad se properantem, & cultellum longum in manu tenentem, sequebaturque eum canis magnus & niger: quo viso cõtremuit; nec mirũ. Ille verò multũ impetuose arreptis eius genitalibus abscidit, canique proiecit, quæ mox ille deuorauit. Euigilãs autẽ ex horrore visionis, putabat se fuisse eunuchizatũ: quod reuera ita erat, etsi non vt visio ostendit cultro materiali, gratia tamẽ spiritali. Manẽ veniens ad Priore, dicebat se liberatũ a tẽtatione, visionẽ illi per ordinem exponens. Et glorificauit Prior Dominum, qui tam mirabiliter & tam celeriter liberauit

seruum

seruum suum Bernardum. Adhuc virgo dicitur esse carne: & est hæc historia satis celebris in ordine nostro. APOLLONIVS: Si sancti viri sic turpiter tentantur, non amodo verecundabor tantum, vt hætenus, confiteri meas immundas tentationes, timui ne confessor me despicerent, turpia confitentem. CAESARIUS: Si sunt confessores discreti, non debent accusantes se spernere, sed consolari, ne similem tentationem incurrant. Hoc cuidam sacerdoti sancto & decrepito contigisse cognoui.

CAPVT XCVIII.

*Confes-
sarij ne
spernant
tentatos,
ne et ipsi
tenten-
tur.*

*D. Ever-
hardi pa-
storis S.
Iacobi
Colonia-
res ge-
nera.
Iob 29.*

Luc. 22.

2 Cor. 12

COloniae parochiam sancti Iacobi Apostoli sacerdos quidam sanctus & religiosus regebat, quam splendor multarum virtutum illustrem fecerat; erat autem literatus, humilis, castus, affabilis, pauperum pater, religiosorum susceptor, totius Christianae religionis amator, Deo charus, toti ciuitati acceptus: Ipse est dominus Euerhardus, praedictae Ecclesiae plebanus, qui conuersionem Abbatis nostri Genardi prauidit, sicut dictum est in prima distinctione capitulo septimo. Ea quae de se beatus Iob enumerat bona, huic iusto copiosè satis gratia contulerat diuina. Tempore quadragesimali, cum cinium filij iuuenes ac delicati confiterentur peccata sua, maximè carnis incentiua, quae fomentare multum solent cibaria delicata; quia tales minus in se experiebatur passiones, durius quandoque illos, quam expediret, arguit, dicens: Turpe est, quòd homines Christiani motibus tam turpibus agitantur: & scandalizauit pusillos, aliquam eis ingerens desperationem. Sed iustus & misericors Deus, qui Petrum ob gregis salutem cadere permisit, seruum sibi dilectum flagello tentationis erudit, & vt subditis sciret cõpati, passione corripuit consimili, ita vt dicere posset cum Apostolo: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae, angelus satanae, qui me colaphizet. Ex hoc in seipso didicit, quomodo aliis deberet mederi. Tempore quodam cum Abbas Hermannus, de quo supra dixi, nouitius monachus factus, stimulo

carnis plus, quàm ei placeret, entaretur, & audita fama sanctitatis eius, ipsum adisset, sperans se meritis precibusque illius aliquid posse releuari, ad missas se præparantem ipsum inuenit; cui cum propter tempus confessionem facere, sicut proposuerat, non posset, in aure ei secretius dixit: Pater, grauitèr patior stimulū carnis, orate Deum vt liberet me; quem cum ille respexisset, quasi ex abrupto clamosa voce respondit: Certe ego simile patior, quid ergo pro vobis orare poterò? & sicut mihi retulit idem Hermannus, ex hoc ipso ædificatus recessit, quòd hominem sanctum & senem sibi similia pati cognouerat. De quo narrauit mihi sacerdos quidam religiosus, qui satis de vita eius nouerat, quòd quotiens osculum pacis alicui clericorū in missa porrigebat, magis illum, timore tentationis, ore in aliqua parte faciei tunderet, quàm oscularetur. Quia virtus in infirmitate perficitur, tempore quodam Dominus dilectum suum tam valido dolore capitis (quem etiam glosa vna in Apostolo vocat stimulum carnis) tentauit & affixit, vt illum viuere tæderet: qui cum minus orare posset aut legere, adiit quendam Medicum peritum, rogans sibi propter Christum contra dolorem tam continuum aliquod dari consilium. Ille magis appetēs pecuniam, quàm mercedem diuinam, respondit: Si dederitis mihi tres marcas, bene curabo vos. Cui cum diceret vir sanctus, tres marcas non habeo, dimidiam autem libens impendam, respondit physicus: Pro tantillo nolo laborare. Tunc ille; Si haberē tres marcas, prius darem eas pauperibus, quàm vobis, infirmitatem meam Deo cōmitto; Iustum Dei iudicium: Hoc cum dixisset vir beatus, & recederet, in ipsa hora dolor capitis totaliter eum deseruit, & impium Medicum inuasit. Nihil de infirmitatis quantitate minuebatur, nihil de modo & qualitate mutabatur. Ex tunc poterat ei verbo euangelico exprobrare: Medice cura teipsum. Hoc miraculum cuidam canonico sancti Seuerini, nomine Rudolpho, arte medico, à quo in eiusdem confessoris festo fuerat inuirtatus, me audiente excitauit,

2 Cor. 12

Haymo
in eil. l. 10.
c. 117.

Luc. 4.

uit. APOLLONIVS: Quia huius venerabilis sacerdotis fama valde celebris est in vrbe Colonia, peto, vt si aliqua de illo nosti ædificatoria, dicere mihi non pigriteris. CÆSARIVS: Ex operibus eius pauca percepi, quæ tecum communicabo. Cùm die quadam corpus Domini deferret in pixide ad infirmum communicandum, & deuenisset in stratam altam & angustam, quam ego sæpius ambulauit, essetque nimis lutosa atque profunda, obuios habuit asinos frumento oneratos: sacci autem parietem ex parte vna contingebant, ex altera de strata dependebant: Scholaris vero, qui præcedebat cum laterna, magno cum labore, nunc impellens asinos, nunc ab ipsis impulsus, pertransiuit: Sacerdos hæc videns, & quod vir senex esset ac debilis considerans, pallere cœpit ac tremere, timens ab asinis impelli, & in luti illius profunditatem cum Sacramēto præcipitari. Necessè erat vt tentatio talis iustū probaret, quatenus fides eius ampliùs claresceret. Cernens humanū deesse auxiliū, ab eo quē portabat inspiratus, in hæc verba prorupit: Quid est quod agitis o asini? nunquid non consideratis quem gestè in manibus meis? State, descendite, date honorem creatori vestro; in eius siquidem nomine vobis præcipio. Mira obedientia animalium brutorum, ad vocem sacerdotis simul omnes steterunt, simul descendunt. Accessit miraculum miraculo: cùm esset descensus laboriosus, nõ sunt lapsi sacci de dorsis asinorum, quorum obedientiam vir sanctus admirans, Deumque glorificans, sine periculo ad infirmum peruenit. Hoc factum satis celebre est vsque hodie in ciuitate Colonia. Quanta fuerit humilitatis, sequens lectio declarabit. Solebat ex consuetudine pauperes ad prandium suum vocare, inducti sunt die quadam duo, ex quibus vnus ita erat infirmus, ipsoque aspectu tam horridus, vt alter cum illo manducare recusaret: fuerat eis mensula ex opposito sacerdotis præparata. Quod cùm vir Dei considerasset, pauperè despectum vocans, & in paupere Christum honorans, sellam illi contra se ponere iussit, & ex vtra

scutella

scutella vnóque schypho cum eo comedere & bibere non contempsit. Dicitur etiam fuisse consuetudo ei, delicata cibaria, tum propter socios & hospites, tum propter infirmos pauperes, quos in domibus decubare nouerat, sapius præparasse, cumque illi apposita fuissent, diligentiùs illa conspexit, odorem hausit, manu vertit, vt sic appetitu prouocato, ampliùs tentaretur, & eis propter Christum non vtendo plus mereretur. Deinde dixit puero: Vade defer scutellam istam viduæ illi, vel tali pauperi siue infirmo, quia magis indigent quàm ego. Dum huiusmodi operibus lucerna illa ardens lüceret in domo Dei, placuit Deo, vt per talem occasionem ampliùs adhuc claresceret. Dominus Philippus Colonienfis Archiepiscopus, dum propter castra, quæ emerat beato Petro, multis debitis esset obligatus, dictum est ei à quibusdam, quòd plebanus supradictus multam haberet pecuniam repositã. Missi sunt qui pecuniam accommodarent. Negante sacerdote, quòd pecuniam nõ haberet, datis arcæ suæ clauibus, nihil in eis inuentum est, nisi calceamenta bouina & vncta, quæ ad vsus pauperum comparauerat. Reuersi cum erubescencia, qui missi fuerant, nuntiauerunt hæc Episcopo, qui sibi timens, sicut audiui à quodam sacerdote, pro eodem sacerdote venerabili misit, ad pedes illius se prostrauit, de illata iniuria veniam postulans. Ordinem nostrum specialiter dilexit, & cum velleret in eò conuerti, à quibusdam Abbatibus eiusdem ordinis est auersus, vt intellexi, scientes vitã eius esse sanctissimam, & personis sæcularibus valde necessariam. Cum esset decrepitæ ætatis, virtutibus consummatus, migravit ad Dominum, sepultusq; est in ecclesia beati Gregorij martyris. APOLLONIVS: Si virum tam sanctum & tam senem luxuria tentauit, non mirabor si iuuenes inuadit: CÆSARIYS: Sicut dixi, luxuria vix alicui parcit ætati: Luxuria coluber est in via, cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retro. Ecce exempla.

Accommodarent, pro mutuo peterent.

Gen. 49

CA.

*Iuuenis
cafitas
tentata
sed non
expugna
Et.* **N**on est diu, quòd in Susatia clericus quidam fuit peregrinus, Hermannus nomine, ætate iuuenis, corpore procerus, pulcher aspectu. In hunc femina quædam eiusdem ciuitatis ciuis oculos injecit, adeò ab illo inflammata, vt diceret: Si volueris meis amplexibus vti, omnia mea tua erunt. Cuius verba vel promissa cum iuuenis, memor sancti Ioseph, despiceret, & illa nihil se proficere cerneret, de oppressione illum coram iudicibus accusauit: qui cum negaret, nec ei crederetur, missus est in claustrum murorum, locum scilicet damnatorum. Illa, luxuria stimulante, a clerico se dementatam simulans, murum cum scala ascendit, deorsum se precipitauit, iuuenem amplexatur, ad commixtionem illum sollicitans. Nec sic profecit. Hoc cognito, iudices extrahentes innocentem, tanquam maleficum & magum, miserunt in ignem, qui cum arderet, ita vt patentibus costis pulmo eius videretur, salutationem angelicam, id est, Ave Maria, & c. cunctis audientibus decantauit. Mox vnus de circumstantibus mulieris cognatus, titionem ardentem arripiens, orique eius immittens, ait: Ego auferam tibi orationes istas, & suffocauit eum. Quid plura? mortuus est, & in capto ossa eius sepulta, ad cuius tumulam sæpius visa sunt luminaria, & diuersa cõtingunt miracula. Territi verò parentes prædictæ adulteræ, coram canonicis sancti Patrocli se prostrauerunt, veniam postulantes, & pro nece iusti pœnitentiam suscipientes, super cuius tumulum Ecclesia fabricata est. Iuuenem hunc luxuria per feminam, vt coluber in via, id est manifestè, peruasit, corpus eius incinerauit, sed non superauit. Alteri cuidam facta est cerastes in semita, hoc modo.

CAPVT C.

Conuersus quidam, vir bonus ac deuotus, quem ego bene noui, cum ante annos paucos nauem portantem vinum monasterij sui deduxisset in Flandriam, nocte quadam hospitis sui, dũ secundum consuetudinem lectum illi in solario domus præparasset,

raffet, sibi alium ad pedes Conuersi strauit. Conuersus cum dicto completorio isset cubitum, essetque lucerna extincta, illa silenter vestes exiit, in lectum præparatum se reclinauit, nudis pedibus Conuersi plantas pulsans, & quia ipsa foret, tulsendo se prodens. Non has cerastis insidias Conuersus obseruauerat, æstimans alicui virorum eundem lectum fuisse præparatum: mordebat illa ungulas equi, id est Conuersi, sed alcentior eius, scilicet spiritus, per consensum non cecidit retro, quia mox ut vocem muliebrem audiuit, ilico surrexit, vestes induit, & ad fenestras solarij vadens orationes suas dicendo, manè illic expectauit. Illa diutina expectatione suspensa, tandem confusa descendit. **APOLLONIVS:** Quid est cerastes? **CÆSARIVS:** Serpens habens cornua, omni ferro duriora, ad instar gladij ex vtraque parte incisua. Vnde Græc. *κίρατα* vocant cornua. Luxuria cerastes est, quia non solum animam interficit, sed & corpus irreparabiliter corrumpit. Omne enim peccatum extra corpus est, teste Apostolo: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.

CAPVT CL.

Recordor cuiusdam sacerdotis in ordine Regulatium Præpositi, quem nimis insidiosè nimisque periculosè luxuria per feminam cornibus suis ventilauit: cum enim grauiter infirmaretur, dictum est ei a Medico, imò per Medicum a diabolo, quia conualescere non posset, nisi vteretur muliere. Ille spe vitæ præsentis, immemor futura, feminam cognouit, nec tamen ei profuit, imò magis obfuit, quia post paucos dies defunctus est: sicque, suasu antiqui serpentis, tempus pœnitentiæ factum est illi tempus luxuriæ. Iudicium animæ Deo committo. Hæc in eadem domo, in qua præpositus fuit, a quodam sacerdote eiusdem ordinis mihi relata sunt, quæ & ego facie & nomine noui. **APOLLONIVS:** Est ne prædicta sententia sancti Iob: Tentatio est vita hominis super terram, de vtriusque sexu intelligenda? **CÆSARIVS:** Est, quia hoc nomen homo, verumque sexum comprehendit, & eisdem moribus vterque

R

que

que sexus subjacet. Sicut enim diabolus per feminam viros dejicit & eneruat, ita per viros mulierum multitudinem lucratur. Unde de illo ad Iob à Domino dicitur: Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in umbilico ventris eius. Super quē locum dicit sanctus

Iob 40.

*Greg. li-
br. 32.
moral.*

cap. 1.

*Et hom.
13. in E-
uangel.*

*Mulieres
tentatae
& carne
sed vi-
tricos.*

Gregorius, viris esse luxuria in lumbis, feminis in umbilico, quae quantum quandoque tententur, exemplis tibi pandant.

CAPVT CII.

MATRONA quaedam nobilis, sicut mihi retulit sacerdos quidam religiosus, die quadam cum in castro, in quo manebat, sola esset, & nescio qui id ageret vel cogitaret, spiritus fornicationis solam illam esse non permisit: nam subito tam valide est inflammata, ut huc illucque discurrens stare vel sedere non posset, ac si ferrum candens in suo femore excepisset. Cumque ignem amoris tolerare non posset, ad portarium castrorum, castitatis oblita, descendit, & vibi commisceri vellet cum multa instantia supplicavit. Cui ille, sicut vir bonus, respondit: Quid est quod loqueris domina? ubi est sensus tuus? respice Deum, attende honorem tuum. Illa nihil horum curans, cum à portario repulsam pateretur, nutu Dei, de castro exiens ad flumen præterfluens cucurrit, aquis gelidis se immerfit, in quibus tam diu sedit, donec fomitem ardentis libidinis restringeret. Tunc ad portarium rediens, & de repulsa gratias agens, ait: Si dares mihi mille marcas auri, modo non paterer, quod paulo antè te facere rogavi. Et reuersa est in locum suum. Facitque pius Dominus ut mater pia, quae infantem dilectum circa ignem reptantem bene ignis calorem sentire permittit, sed intrare volentem cum multa festinatione retrahit. Hoc plenius auditurus es in capitulo sequenti.

CAPVT CIII.

IN Anglia vir quidam religiosus monasterio præfuit sanctimonialium: erat autem staturæ proceræ, decorus aspectu, genas habes rubicundas, oculos lutos, ita ut vix aliquis aliquid in eo religiositatis esse crederet, qui virtutes animi illius ignoraret. In

cutus

eius contemplatione iuencula quædam illius congregacionis aded cœpit tentari, & tam grauitè stimulis carnis agitari, vt verecundia postposita, passionem suam illi aperiret. Expauit vir sanctus, & quia timor Dei ante oculos eius fuit, cœpit virginem, in quantum potuit, auertere, dicens: Christi sponsa es, & si Domini mei sponsam corruero, non patietur impune transire, neque homines diu poterit latere. Dicente illa: Si non consenseris mihi, moriar: respondit ille: Ex quo aliter esse non potest, fiat vt vis. In quo ergo loco conueniemus? respondit illa: Vbicunque tibi placuerit, ego in hac nocte veniam ad te. Ad quod ille: Oportet vt in die fiat, ostenditque virgini domum in pomario, monens & præcipiens, vt nemine sciente, nemine vidente, tali hora illuc veniret: quæ cū venisset, dixit ad eam; Dignum est, & vobis expedit, vt copus meum, quod tam ardentè concupiscitis, prius inspiciatis, & si tunc placuerit, desiderio vestro per illud satisfaciatis. Hoc dicto, illa tacente, vestimenta sua exiit, cilicium asperrimum, quo indutus erat ad carnem, deposuit, corpusque nudum vermibus corrosum, cilicio attritum, scabiosum, atque nigerrimum illi ostendens, ait: En quod amas, exple nunc, si placet, voluptatem tuam. Videns hæc illa, expauit, & nunc in pallorem nunc in ruborem versa, ad pedes eius ruens, veniam postulauit. Cui ille, reuertere secretè in monasterium tuum, & vide ne me viuente prodas secretum meum. Ab illa hora tentatio, quam visus incautus in virginem excitauerat, conquieuit. Hæc exempli causa de tentatione luxuriæ sunt dicta.

A P O L L O N I V S: Quibus armis resistendum est his septem vitiis, de quibus iam sermo in longum protractus est? **C Æ S A R I V S:** Virtutibus eis oppositis. **A P O L L O N I V S:** Quid sunt virtutes, vel vnde dicuntur? **C Æ S A R I V S:** Virtutes sunt qualitates mentis, quibus rectè viuatur. Dicuntur autem virtutes, quasi contra vitia stantes. Stare debet contra superbiam humilitas, contra iram lenitas, contra inuidiam charitas, contra tristitiam spiritalis iocunditas, contra ana-

ritiam largitas, cōtra gulam potus cibi que parcitas,
contra luxuriam castitas. Quòd si in pugna tenta-
tionum virtutes vitij effecta fuerint superiores, vi-
ctoriam meritum, & meritum præmium sequitur æ-
ternum, quod perseveranti se daturum pollicitus est
Dominus noster Iesù Christus, qui est via in exemplo,
veritas in promisso, vita in præmio. Ipsi cum Patre &
Spiritu sancto honor & imperium, in secula seculo-
rum. Amen.

FINIS LIBRI

Quarti.

CAPITA LIBRI
QVINTI.

- D**E eo quòd demones sint, quòd multi sint, quòd ma-
li sint, & hominibus infesti, cap. primum.
De Henrico milite, qui demones esse non credens, per
necromaticum illos vidit cap. 2.
De sacerdote, qui per diabolum à circulo extractus & con-
fractus, tertio die mortuus est cap. 3.
De clerico, qui apud Toletum dolo diaboli extractus, & ad
inferos ductus & reductus, factus est monachus cap. 4.
De Hermanno Abbate loci sancti Maria, qui in diuersis
formis demones vidit cap. 5.
De Christiano monacho, qui demones vidit cap. 6.
De demonibus, qui visi sunt Moguntia in superba veste fe-
mina cap. 7.
De sacerdote de Deykirchin, qui in obitu suo multitudine
vidit demoniorum. Item probatio quòd plures sint
homines, quàm demones cap. 8.
De demone, qui dixit se mallecum una anima à se decepta
in infernum descendere, quàm redire ad calum cap. 9.
De alio demone, qui contraria dicebat cap. 10.
De demone, qui confessus est, se intrasse feminam, eo quòd
sibi tradita fuisset à marito cap. 11.
De